

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti

Stanislav Hrabík

© 2016 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Stanislav Hrabík

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti

Název anglicky

Psychological and social aspects of unemployment

Cíle práce

Cílem práce je získat jednotlivé psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti a jejich vliv a dopady na člověka. V práci bude kromě postupného historického vývoje nezaměstnanosti nastíněno, co nezaměstnaní prožívají, jak se mění jejich návyky a jaký vliv má ztráta zaměstnání nejen na ně samotné, ale i na jejich okolí.

Metodika

Teoretická část práce vychází z kritického zhodnocení prostudované odborné literatury, empirická část práce bude realizována formou anonymního dotazníkového šetření, které bude probíhat formou otevřených a uzavřených otázek a bude se zaměřovat na zjištění subjektivních zkušeností nezaměstnaných, jejich vnímání a prožívání dané situace. Celé empirické šetření bude statisticky zpracováno a zaznamenáno do grafické podoby v bakalářské práci.

Doporučený rozsah práce

45 str.

Klíčová slova

nezaměstnanost, psychologické a sociální souvislosti

Doporučené zdroje informací

BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost : psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-9006-8.

BUCHTOVÁ, B. – **PSYCHOLOGICKÉ A MEDICÍNSKÉ ASPEKTY NEZAMĚŠTNANOSTI (2000 : BRNO, ČESKO)**. *Psychologické a medicínské aspekty nezaměstnanosti : sborník referátů z konference s mezinárodní účastí konané 16. listopadu 2000 v Brně = Psychological and medical aspects of unemployment*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2000. ISBN 80-210-2425-9.

KEBZA, V. – **ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE, PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA, – ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE, KATEDRA PSYCHOLOGIE**. *Pracovní výkon a kvalita života při práci. I. část*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2008. ISBN 978-80-213-1753-6.

KEBZA, V. – **ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE, PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA**. *Chování člověka v krizových situacích*. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2011. ISBN 978-80-213-2210-3.

KEBZA, V. *Psychosociální determinanty zdraví*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1307-5.

KREBS, V. *Sociální politika*. Praha: ASPI, 2005. ISBN 80-7357-050-5.

KŘIVOHILAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-774-4.

MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.

NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0690-7.

ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6.

Předběžný termín obhajoby

2015/16 LS – PEF

Vedoucí práce

prof. PhDr. Vladimír Kebza, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 19. 2. 2016

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 19. 2. 2016

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 03. 03. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 10.3.2016

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval prof. PhDr. Vladimíru Kebzovi, CSc. za odborné vedení bakalářské práce, za cenné rady a pomoc při zpracování.

Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti

Psychological and social aspects of unemployment

Souhrn

Bakalářská práce se zaměřuje na sociální a psychologické aspekty nezaměstnanosti v České republice s rozpadem na jednotlivé kraje a s detailním zaměřením na Ústecký kraj. Vymezuje nezaměstnanost, její definice, příčiny, druhy, fáze a dopady na jedince nejen z hlediska sociálního, ale i psychologického. Popisuje vývoj nezaměstnanosti dříve a nyní a zaměřuje se na posledních deset let jejího vývoje na našem území. V práci si rovněž ukážeme jaký vliv má ztráta zaměstnání na jedince a jeho okolí a jaké dopady může mít dlouhodobá nezaměstnanost na zdraví a psychickou pohodu. Veškeré poznatky z odborné literatury jsou pak ověřeny na základě vlastního empirického šetření zaznamenaného ve formě grafického znázornění.

Summary

This thesis focuses on the social and psychological aspects of unemployment in the Czech Republic with the break on individual regions and with a detailed focus on the Usti Region. Defines unemployment and its definition, causes, types, stages and impact on individuals, not only socially, but also psychological. It describes the evolution of unemployment before and now and focuses on the last ten years of its development in our country. The works also show the impact of the job loss on the individual and his environment and the implications of long-term unemployment on health and mental wellbeing. All findings from the literature are verified on the basis of empirical investigation recorded in the form of graphical representation.

Klíčová slova: ekonomické dopady, míra nezaměstnanosti, nezaměstnanost, psychologické aspekty, rizikové skupiny, sociální aspekty, sociální dopady, trh práce.

Keywords: economic impacts, unemployment, unemployment, psychological aspects, risk groups, social aspects, social impact, labor market

OBSAH

1	CÍLE A METODIKA.....	6
2	NEZAMĚŠTNANOST	7
2.1	Definice nezaměstnanosti.....	7
2.2	Příčiny nezaměstnanosti.....	9
2.3	Druhy nezaměstnanosti	11
2.3.1	Základní typy nezaměstnanosti.....	13
2.3.2	Nezaměstnanosti podle různých kritérií	16
2.4	Míry nezaměstnanosti	18
2.5	Fáze nezaměstnanosti.....	20
2.5.1	Kultury nezaměstnaných.....	21
2.6	Dopady nezaměstnanosti.....	23
2.6.1	Ekonomické dopady	23
2.6.2	Sociální dopady.....	24
2.7	Rizikové skupiny.....	25
2.8	Základní právní předpisy.....	26
2.9	Trh práce	27
3	NEZAMĚŠTNANOST V ČR	29
3.1	Vývoj nezaměstnanosti v jednotlivých krajích	31
3.1.1	Hlavní město Praha	32
3.1.2	Středočeský kraj.....	32
3.1.3	Jihočeský kraj	34
3.1.4	Plzeňský kraj.....	35
3.1.5	Karlovarský kraj	36
3.1.6	Liberecký kraj	37
3.1.7	Královehradecký kraj.....	38
3.1.8	Pardubický kraj	38
3.1.9	Kraj Vysočina	39
3.1.10	Jihomoravský kraj.....	40
3.1.11	Olomoucký kraj	41
3.1.12	Zlínský kraj	43
3.1.13	Moravskoslezský kraj	43

3.2	Srovnání krajů z hlediska nezaměstnanosti.....	45
4	NEZAMĚSNANOST V ÚSTECKÉM KRAJI	47
4.1	Charakteristika kraje	47
4.1.1	Demografický vývoj kraje	49
4.1.2	Sociální vývoj kraje	50
4.1.3	Ekonomický vývoj kraje.....	50
4.2	Podpora v nezaměstnanosti	51
4.3	Míra registrované nezaměstnanosti.....	53
4.4	Vývoj nezaměstnanosti v Ústeckém kraji	54
5	SOCIÁLNÍ ASPEKTY NEZAMĚSNANOSTI.....	61
5.1	Nezaměstnanost a sociálně patologické jevy	64
5.2	Zkušenosti nezaměstnaných.....	65
6	PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY NEZAMĚSNANOSTI.....	67
6.1	Význam práce pro člověka.....	67
6.2	Dopady nezaměstnanosti na psychiku člověka	68
6.3	Vliv nezaměstnanosti na zdraví	71
7	EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ.....	73
7.1	Cíle výzkumu a pracovní hypotézy.....	73
7.2	Organizace výzkumu.....	74
7.3	Popis vzorku respondentů a vyhodnocení dotazníkového šetření.....	74
7.3.1	Struktura vzorku respondentů.....	75
7.3.2	Výsledky dotazníkového šetření	80
7.3.3	Vyhodnocení psychologických a sociálních vlivů na nezaměstnaného	88
8	ZÁVĚR.....	95
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	97
	SEZNAM TABULEK.....	99
	SEZNAM GRAFŮ	100
	SEZNAM OBRÁZKŮ	102
	SEZNAM PŘÍLOH.....	103

I. TEORETICKÁ ČÁST

ÚVOD

Bakalářská práce Psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti se zaměřuje nejen na historický vývoj nezaměstnanosti, ale i na její současný pohled z hlediska jednotlivých krajů. Nejvíce se budeme zaměřovat na Ústecký kraj, kde žijí a kde je nezaměstnanost v posledních letech velkým problémem, neboť se jí nedaří účinně snižovat, ba naopak zvýšeným procentem přistěhovalců a vzrůstajícím počtem obyvatel různých etnik, dochází k jejímu postupnému nárůstu, jež přesahuje i povolenou míru nezaměstnanosti v České republice.

Práce je rozdělena na teoretickou část, kde se budeme zabývat zejména informacemi a poznatky z dostupné literatury zaměřující se na toto téma včetně výsledků získaných Českým statistickým úřadem a na empirickou část, ve které je zpracován vlastní výzkum prováděný formou dotazníkového šetření.

V první kapitole se zaměříme na cíle bakalářské práce a stanovíme si formu získávání dat z vlastní výzkumné práce. Dále si objasníme samotný pojem nezaměstnanost a popíšeme si její definice, příčiny, druhy, základní typy nezaměstnanosti a podíváme se na to, jaké dopady může nezaměstnanost mít nejen na jedince, ale i na společnost z hlediska ekonomiky a sociálního uplatnění. Zároveň si v této kapitole popíšeme, jaký vliv má nezaměstnanost na trh práce, a které skupiny lidí jsou nejvíce nezaměstnaností ohroženi.

Ve třetí kapitole si nastíníme, jak se vyvíjí nezaměstnanost v rámci celé republiky a rozdělíme si pohled nejen na Českou republiku jako na celek, ale i na jednotlivé kraje, kde si pomocí grafického znázornění a dat z Českého statistického úřadu ukážeme, jak si jednotlivé kraje stojí a jak se jim daří snižovat tento negativní jev společnosti.

Čtvrtou kapitolu věnujeme nezaměstnanosti Ústeckého kraje, jež je pro tuto bakalářskou práci stěžejní. Podrobně si popíšeme její vývoj za posledních deset let a podíváme se na nezaměstnanost z hlediska demografického, sociálního a ekonomického. Zároveň se v této kapitole zaměříme na podporu v nezaměstnanosti, kterou zajišťuje nejen stát, ale i Úřad práce.

Další kapitola je věnována sociálním aspektům nezaměstnanosti a jejímu vlivu na život jedince. Podrobně si popíšeme, jaký může mít nezaměstnanost vliv na sociální život, ale i na okolí, ve kterém jedinec žije. Do této kapitoly zahrneme i vliv na ostatní rodinné

příslušníky a nejbližší okolí, které je v kontaktu s nezaměstnanými a nezapomeneme ani na zkušenosti jedinců s nezaměstnaností právě ze sociálního hlediska.

Šestá kapitola se zabývá pro změnu psychologickými aspekty nezaměstnanosti. Podrobně si popíšeme jaký význam pro jedince má práce a jak může ovlivnit ztráta zaměstnání jeho zdraví a psychický stav a co všechno nám život bez práce a bez pravidelného příjmu může vzít.

Poslední, sedmá kapitola, nám shrne poznatky z vlastního dotazníkového šetření, které budou pro lepší orientaci zpracovány v grafickém a tabulkovém znázornění doplněné získanými daty od respondentů z jednotlivých Úřadů práce, kde byl výzkum prováděn. Empirické šetření nám zároveň pomůže ověřit či vyvrátit stanovené hypotézy bakalářské práce a pomůže nám nahlédnout na skutečný stav nezaměstnanosti z hlediska sociálních a psychologických aspektů na základě životních zkušeností nezaměstnaných respondentů

1 CÍLE A METODIKA

Cílem bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem dopadá nezaměstnanost na jedince z hlediska psychologických a sociálních aspektů. Jaké jsou tendence ke vzniku jevů, jež se vyskytují u nezaměstnaných osob od určitého stupně a délky nezaměstnanosti a jak jejich chování ovlivňuje zbývající členy domácnosti. Podíváme se rovněž na to, zda je v dnešní době dlouhodobě nezaměstnaným jedincům poskytována určitá míra psychologické pomoci v rodinném či nejbližším okolí. V souvislosti s psychologickými a sociálními aspekty nezaměstnanosti bude pohlíženo i na rodinný stav nezaměstnaného, jeho věk a výše dosaženého vzdělání.

K zachycení problematiky nezaměstnanosti a jejího vlivu na psychickou a sociální stránku člověka byla zvolena jako nejvhodnější metoda často používaná anonymní dotazníková forma šetření. Celý dotazník byl rozdělen do dvou částí, kde první anamnestická část slouží k podrobnému získání informací o respondentovi, obsahující otázky zaměřující se na pohlaví, věk, rodinný stav, počet dětí, výši dosaženého vzdělání a délku nezaměstnanosti. Otázky v této části dotazníkového šetření jsou tvořeny uzavřenými otázkami, kdy si respondent může vybrat z nabídnutých možností tu, které nejvíce přibližuje jeho skutečný stav.

Druhá část dotazníkového šetření je zaměřena především na psychickou a sociální stránku života nezaměstnaného a ukáže nám v jakém rozsahu je u daného jedince narušena tato stránka lidské osobnosti. Úkolem bylo zaškrtnout číslo podle toho, jak intenzivně se daná situace vyvíjí a děje u jedince a jak ovlivňuje jeho život. K dispozici je numerická škála 0 až 4, kde nula představuje, že daná situace se vyskytuje jen zřídka nebo vůbec a číslo čtyři označuje neustále se opakující situaci, ve které se nezaměstnaný vyskytuje.

Dotazníkové šetření bylo prováděno na základě plošného výzkumu ve třech městech, kde bylo rozdáno 300 dotazníků sloužících k následnému vyhodnocení vlastního empirického šetření. Jednotlivé dotazníky byly distribuovány při pravidelných návštěvách Úřadu práce respondentům, takže se očekává i velké procento jejich návratnosti. Veškerá získaná data pak byla následně zaznamenána ve formě vlastního grafického znázornění.

2 NEZAMĚŠTNANOST

Nezaměstnanost jako taková se vyskytuje především v tržních ekonomikách. Za doby feudalismu měli všichni nevolníci volný přístup k půdě, ať již vlastní či nevládní, a potřebným nástrojům, které jim umožňovali vykonávat práci. Ani ve starověkých či později novějších formách otrokářství majitelé otroků nenechávali své „zaměstnance“ - otroky jakkoliv zahálet. Pokud pro ně oni sami nenašli uplatnění, mohli je prodat někomu jinému.

Centrálně řízené ekonomiky, jako byl například Sovětský svaz a jeho satelity, poskytovaly práci každému občanovi, a to i za jakoukoliv cenu představující přezaměstnanost. V ČSSR dokonce existovala takzvaná pracovní povinnost a trestní čin příživnictví, kde osoby, jež se dlouhodobě či opakovaně vyhýbaly práci, byly trestány. Nezaměstnanost tak byla velice nízká, i přesto, že se jednalo zejména o umělé zaměstnávání a tím snižování nezaměstnanosti.

Ve většině případů nejsou nezaměstnaní vedení u vládních úřadů, a tak mohou být jednotlivé statistiky velmi nízké i v kapitalistických státech. Chudší země postrádají moderní sociální zabezpečení včetně samotné podpory v nezaměstnanosti, takže si dlouhodobou ztrátu zaměstnání může dovolit jen málokterý z občanů. V bohatých zemích mnohdy vysoce kvalifikovaní lidé nastupují na méně kvalifikované práce, a tím se do statistik nezaměstnanosti nezapočítávají, i přesto, že jejich kvalifikace neodpovídá jejich současnému stavu uplatnění se na pracovním trhu. V posledních letech se nezaměstnanost stává nejen hospodářským, ale i sociálním problémem, který je nutno řešit.

2.1 Definice nezaměstnanosti

Jedním ze staronových jevů, se kterým se musí česká společnost po více jak padesáti letech opět vyrovnávat, je nezaměstnanost. Představuje tak jev, s kterým se společnost musí znovu naučit žít, výzvu, na kterou musí odpovědět, i ohrožení, kterému

musí čelit.¹ I přesto, že pojem nezaměstnanost nepatří mezi dlouhodobě osvojené pojmy dnešní společnosti, existuje řada jejích definic a pohledů na ni:

- Unemployment neboli nezaměstnanost je stav, kdy lidé chtějí pracovat a práci si sami aktivně hledají, neboť je pro ně zdrojem obživy, ale nemohou žádnou přiměřenou a placenou práci sehnat. Nezaměstnanost vzniká poklesem potřeby pracovních sil. Příčinami mohou být ekonomické potíže podniku, celého odvětví nebo národní ekonomiky, zmenšená poptávka po dané kvalifikaci (trvalá nebo dočasná)².
- Mezinárodní úřad práce (IOL) definuje pojem nezaměstnanost na základě čtyř kritérií, kdy nezaměstnaný člověk je podle něho člověk, který hledá zaměstnání, je schopný pracovat, vyhledává zaměstnání a činí tak aktivně.
- Podrobněji se na zaměstnanost zaměřuje Francouzský státní statistický úřad (INSEE), který říká, že jedinec, jenž má být považován za nezaměstnaného, musí být schopen nastoupit do nového zaměstnání v období, které je kratší patnácti dní.
- Podle Eurostatu jsou nezaměstnanými všechny osoby ve věku 15 - 74 let, které nebyli zaměstnáni v referenčním týdnu, aktivně hledali práci v uplynulých čtyřech týdnech a byli připraveni začít okamžitě pracovat, nebo nastoupit do práce během dvou týdnů. Doba trvání nezaměstnanosti je pak definována jako období v délce jednoho hledání zaměstnání nebo jako délka období od posledního zaměstnání (je-li tato doba kratší než doba hledání zaměstnání)³.

Obecně nezaměstnanost patří k základním problémům moderního světa a nejvýznamnějším negativním jevům společnosti, oslabuje výkon ekonomiky a zhoršuje životní úroveň nejen nezaměstnaných, ale i jejich rodin, kde placené zaměstnání je zdrojem příjmů a tím pádem i zdrojem společenského postavení a úrovně. Je ovšem nutné poznamenat, že nezaměstnanost není v současné době považována za vážný ekonomický, ale ani za sociální problém, pokud se nestává masovým ohrožením společnosti. Pokud se nezaměstnanost stává masovým problémem, jedná se o stav, kdy odstrkovaná pozornost na ni do vpozzdálí, se stává masovým problémem celé společnosti a je řešena na vyšší úrovni,

¹ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.

² JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

³ http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/une_esms.htm

probírána médii dané země a pozornost na ni upírá nejen společnost samotná, ale i její sociální a politické instituce.

Pojem nezaměstnanost bychom mohli shrnout jako stav, kdy se lidé v produktivním věku snaží najít zaměstnání, které je pro ně běžným zdrojem obživy a zaopatření rodinných příslušníků, avšak jejich snažení najít řádně placenou práci není uspokojivé. Vysoká míra nezaměstnanosti nepříznivě ovlivňuje klima celé společnosti, zhoršuje nejen spokojenost a zdraví lidí, ale i hospodářskou situaci státu. Člověk, který o zaměstnání přijde, se dostává do stavu ponížení, narušuje se jeho psychická pohoda a životní styl jeho rodiny. Dlouhodobé psychologické výzkumy nezaměstnaných lidí potvrzují jejich strádání ze ztráty zaměstnání, pokles sebevědomí a sebeúcty, pocity beznaděje a neužitečnosti. Nezaměstnanost je silná zátěžová životní situace, s níž se každý jedinec vypořádává různě. Jendů z nejdůležitějších rolí hraje věk, pohlaví, motivace k práci, odolnost vůči zátěži a pružnost člověka. Mnozí dlouhodobě nezaměstnaní nejsou schopni bez pomoci svého okolí najít dlouhodobou práci, neboť považují své dosavadní pracovní neúspěchy za věc, kterou nejsou schopni změnit, protože nezaměstnaný člověk prochází určitými fázemi, kdy zprvu věří v úspěch svého snažení při hledání pracovního uplatnění, ale následné neúspěchy při oslovování firem, výběrových řízeních představují stresové okamžiky, které silně ovlivňují jeho počáteční energii a snižují tak jeho snažení.

2.2 Příčiny nezaměstnanosti

Nejčastějšími příčinami ztráty zaměstnání v dnešní společnosti jsou především pracovní poměry na dobu určitou, propuštění zaměstnance ze strany zaměstnavatele z důvodu zrušení pracovní pozice, nadbytečnosti či reorganizace ve společnosti, popřípadě úplný zánik organizace nebo výpověď ze strany zaměstnance z jakéhokoliv důvodu (náplň práce, finanční ohodnocení, pracovní doba, pracovní zařazení a jiné).

Mezi hlavní příčiny nezaměstnanosti v posledních letech můžeme zahrnout:

- zákon o minimální mzdě
- nedostatečné informace o pracovních místech a nedokonalý trh práce
- pojištění a podpory v nezaměstnanosti

- kolektivní vyjednávání a odbory
- efektivní mzdy.

Jak uvádí ve své publikaci Mareš⁴ riziko nezaměstnanosti je výrazně sociálně diferencováno, výrazně vyšší je u konkrétních sociálních vrstev, kategorií či skupin. Největší koncentraci tohoto rizika nacházíme u Romů, mladých lidí, absolventů anebo naopak u osob předdůchodového věku, matek po mateřské dovolené, osob zdravotně postižených a podobně.

Nemůžeme jednoznačně říci nebo určit, která z příčin nezaměstnanosti je největší či nejdůležitější, neboť se jedná o interakce několika vzájemně se prolínajících faktorů. Působí na ně nejen vládní politika nezaměstnanosti, ale i samostatný ekonomický vývoj státu, který je v současné době značně globalizovaný. Podle mého názoru jsou v současné době podstatné následující příčiny ovlivňující nezaměstnanost:

Vládní politika zaměstnanosti - je specifikována v zákoně č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Jde o souhrn opatření, jež vedou k zajištění maximální možné míry zaměstnanosti. Politiku zaměstnanosti rozdělujeme na *aktivní* a *pasivní* a zajišťuje ji v obou případech ministerstvo práce a sociálních věcí společně s úřady práce, které jsou financovány z prostředků státního rozpočtu. Příspěvky nejsou poskytovány organizačním složkám a státním příspěvkovým organizacím. Tyto instituce poskytují účelové dotace a zřizují nová účelová pracovní místa. Pasivně se stát podílí na zaopatření nezaměstnaných vyplácením podpory v nezaměstnanosti a sociálních dávek. Tato skutečnost ovšem může být velice kontraproduktivní, jelikož se v poslední době velmi rozšířil trend mezi nezaměstnanými, kdy společně s pobíráním sociálních dávek, vykonávají práci nelegálně (tzv. „na černo“) a pobírají tak nejen příspěvky od státu, ale i plat. Stát díky těmto praktikám přichází o peníze vyplacené na sociálních dávkách, o peníze za sociální a zdravotní pojištění a za daně, které by standardně nezaměstnaný v zaměstnání odváděl.

Kvalifikace a vzdělání - v současném stále probíhajícím ekonomickém a technickém rozvoji, by se kvalifikace a vzdělání dali považovat za nejvýznamnější faktory nezaměstnanosti, neboť nejvyšší míra nezaměstnanosti se vyskytuje mezi osobami se

⁴ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 3. upravené. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002. ISBN 80-86429-08-3.

základním vzděláním, které tvoří asi 30% všech nezaměstnaných. Tyto osoby se buď nechtějí více vzdělávat anebo díky svým mentálním možnostem nemohou (alkoholici, drogově závislí, osoby z nápravných zařízení). Již v současné době se stále zvyšují kvalifikační nároky zaměstnavatelů a tento jev bude stále rostoucím faktorem, který bude rozhodující.

Zaměstnávání cizinců - je v současnosti velmi rozšířeným trendem mezi společností zabývajícími se zejména sezónními pracemi. Pracovníci cizích národností většinou přijímají práci, která je českými občany odmítána, jelikož za ní není takové finanční ohodnocení, jaké by si představovali. Cizinci mnohdy pracují dvanáct až šestnáct hodin denně, sedm dní v týdnu i v nevyhovujících podmínkách škodící zdraví.

Demografická struktura obyvatelstva - ekonomicky aktivního obyvatelstva stále ubývá a hranice mezi lidmi v důchodovém věku a mladými lidmi se neustále zvětšuje. Odchod do starobního důchodu z ekonomického hlediska prodlužován, ale zaměstnanost lidí nad šedesát let je v dnešním hospodářském světě téměř nemožná. Po ztrátě zaměstnání je pro starší generaci velmi těžkým úkolem sehnat si nové uplatnění, neboť podnikatelské prostředí není připraveno zaměstnávat lidi předdůchodového věku a tak většinou tito lidé jsou odkázáni na odchod do předčasného důchodu a vyplácení sociálních dávek.

2.3 Druhy nezaměstnanosti

Na základě použití tří kritérií pro vymezení situace nezaměstnanosti vytváří možnost různých situací podle jejich vzájemných kombinací, které jsou charakterizované rozdílnou mírou ekonomických aktivit ve vztahu k placenému zaměstnání. Schématicky se pokusil klasifikovat různé možné stavy osob ve vztahu k zaměstnání Sinclair.⁵ I přes názorné vymezení nezaměstnanosti v hrubých rysech, rozlišujeme její různé stavy dle příčin a i některých dalších charakteristik.

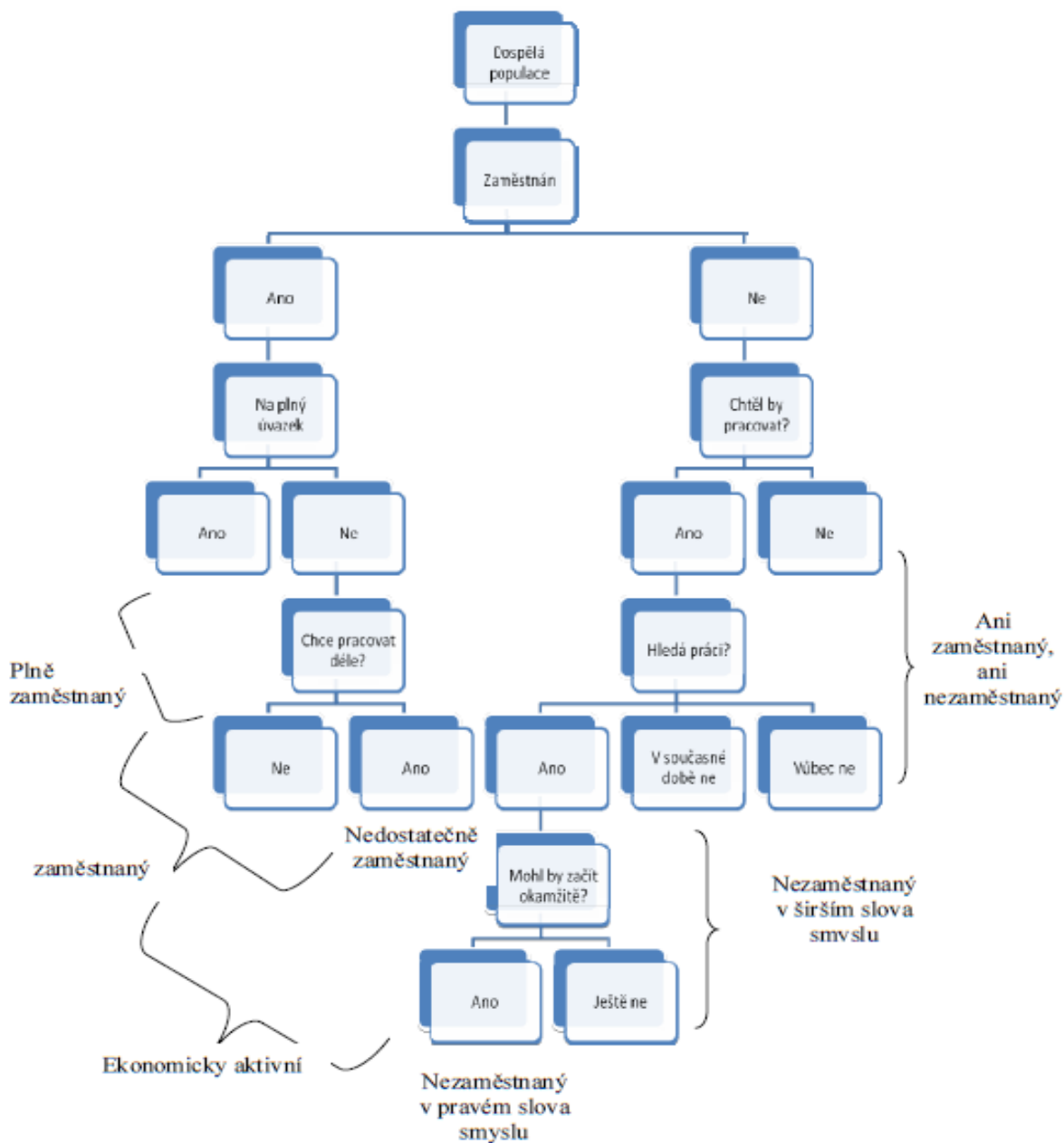
Problematika týkající se nezaměstnanosti, její existence a příčiny patří po dlouhou dobu k nejsledovanějším problémům společnosti a její pojetí prochází stálým vývojem.

⁵ Obrázek č. 1 – Vymezení skupin osob vůči zaměstnání – viz str. 9-převzato dle MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd.1.Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.

Pokud v současné době na chvíli pomineme základní dělení nezaměstnanosti, měli bychom se zaměřit na teorii dobrovolné a nedobrovolné nezaměstnanosti, která svým způsobem ovlivňuje výše zmíněné Sinclairovo schéma:

- **dobrovolná nezaměstnanost** - je charakteristická tím, že část lidské populace má možnost pracovat a trh práce jim poskytuje nabídku práce s jejich kvalifikací, ale platové ohodnocení neodpovídá představám nezaměstnaných, a tak raději upřednostňují volný čas před konáním práce. Tito lidé většinou žijí pouze z podpory, kterou jim poskytuje stát.
- **nedobrovolná nezaměstnanost** - je charakteristická tím, že při daných mzdových sazbách existuje větší množství pracovníků, kteří by chtěli pracovat na dané pracovní pozici, ale neexistuje tolik pracovních míst, které je trh práce schopný těmto lidem nabídnout.

Obr. č. 1: Vymezení skupin osob vůči zaměstnání

Zdroj: MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd.1.Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.

2.3.1 Základní typy nezaměstnanosti

Na základě dostupných publikací zabývajících se problematikou nezaměstnanosti, můžeme rozlišovat tři základní typy nezaměstnanosti, které se u většiny autorů opakují a na základě nichž v současné době v základním členění nezaměstnanost dělíme:

Frikční nezaměstnanost - na pracovním trhu se tento druh nezaměstnanosti vyskytuje v každém okamžiku a jeho příčinou je vysoká mobilita pracovníků. Mezi jednotlivými pracovními místy dochází k běžným přesunům osob, ať již na základě motivace způsobené vlastními potřebami či potřebami ekonomického vývoje. Jedná se o standardní změny zaměstnání, v těchto případech je doba nezaměstnanosti pouze krátkodobou záležitostí. Dochází k tzv. dobrovolné nezaměstnanosti, kdy jedinci v krátké době od opuštění původního zaměstnání nastupují na nové pracovní místo, které uspokojuje jejich dosavadní ekonomické či sociální potřeby. V případě osob, které nově vstupují na trh práce (absolventi) jde o dobu, v níž nacházejí své prvotní uplatnění.

V angličtině se osoby využívající frikční nezaměstnanosti označují jako „*lidé mezi dvěma zaměstnáními*“ (people between two jobs), čímž se akcentuje přechodnost tohoto stavu. Frikční nezaměstnanost vzniká v důsledku nekonečného a neustálého pohybu lidí mezi jednotlivými městy, místy či pracovními příležitostmi.⁶ Do této skupiny můžeme zařadit i lidi, kteří na základě nedostatečné informovanosti o pracovní pozici nastoupili do pracovního stavu, ale později zjistili, že se jedná o práci, která naprosto nevyhovuje jejich představám či potřebám - platové ohodnocení, časová náročnost a jiné.

V současné době není frikční nezaměstnanost vnímána jako závažný společenský problém, neboť u takto nezaměstnaných lidí po určité době dochází k pracovnímu uplatnění.

Strukturální (a technologická) nezaměstnanost - v tomto případě nezaměstnaností většina pracovníků ztrácí své zaměstnání na základě rozpadu či krachu neefektivních podniků a institucí a rovněž na základě likvidace umělé přezaměstnanosti. Lidé, kteří se v těchto situacích stávají nezaměstnanými, se již vyznačují určitými kvalifikacemi, věkem, dovednostmi, zkušenostmi, mají vlastní sociální zabezpečení a bydliště. Ekonomika se mění jak územně, tak i odvětvově, a proto nemusí propuštění uchazeči odpovídat stávající nabídce pracovních míst, neboť jsou požadovány nové profese, kvalifikace a dovednosti. Postupně se mění poptávka po práci, které se struktura její nabídky jen obtížně přizpůsobuje. V těchto případech hovoříme o strukturální nezaměstnanosti jako o výsledku

⁶ BUCHTOVÁ, B. a kol. *Nezaměstnanost psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. 2002. ISBN 80-247-9006-8.

celkové nerovnováhy mezi pracovní silou pohotovou ro práci a požadavky zaměstnavatelů po určitém typu práce.⁷

Část strukturální nezaměstnanosti je dána zejména pohybem pracovních míst mezi jednotlivými odvětvími, kterým se uchazeči musejí přizpůsobovat. Pokud se ruší pracovní místa v daném odvětví, část pracovní síly přechází do dynamičtěji se vyvíjejících odvětví. Tato situace však není jednoduchá, neboť tato odvětví jsou ve většině případů přesunuta do jiné lokality mimo oblast útlumových odvětví, požadavky na pracovní kvalifikaci jsou rozdílné, než byly.

Druhou část strukturální nezaměstnanosti tvoří lidé, jejichž dosavadní pracovní činnost byla nahrazena moderní technikou a pracovními stroji (někdy označujeme jako technickou nezaměstnanost). Paradoxem strukturální nezaměstnanosti je fakt, že do ní mohou upadnout i vysoce kvalifikovaní lidé, jejichž kvalifikace v důsledku změn výroby ztrácí na trhu práce význam a není dále potřebnou.

Cyklická a sezónní nezaměstnanost - souvisí s cyklickým poklesem výkonu ekonomiky. Jde o nezaměstnanost, která je způsobena v důsledku nevyužití stávajících kapacit z důvodu odbytových problémů. „*V období hospodářských poklesů tato složka narůstá, naopak při růstu výkonnosti ekonomiky je potlačována. Vznik cyklické nezaměstnanosti je spjat s poklesem agregátní (celkové) poptávky v ekonomice*“⁸ Je-li cyklická nezaměstnanost pravidelná a spojená s přírodním cyklem, mluvíme o ní jako o sezónní nezaměstnanosti, kterou mohou být postiženy nejen služby, ale především zemědělské oblasti. Tento druh nezaměstnanosti souvisí s cyklickým poklesem výkonu ekonomiky. V období hospodářských poklesů tato složka rapidně narůstá a naopak v období růstu výkonnosti ekonomiky je utlumována.

Stejně jako frikční nezaměstnanost, tak ani cyklická nezaměstnanost v současné době nepředstavuje pro společnost závažný problém, jediný problém, který se v této souvislosti vyskytuje je otázka týkající se konfrontace výkladu založeného na předpokladu pružných

⁷ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd.1.Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.

⁸ BUCHTOVÁ, B. a kol. *Nezaměstnanost psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. 2002. ISBN 80-247-9006-8.

mezd a cen v ekonomice. Cyklická i sezónní nezaměstnanost působí na nabídky práce v určitých časových obdobích.

2.3.2 Nezaměstnanosti podle různých kritérií

Kromě třech základních typů nezaměstnanosti se v různých publikacích setkáváme s dalším rozdělením nezaměstnanosti, které bychom neměli opomenout:

Skrytá nezaměstnanost - „*hidden labour force*“ neboli skrytá pracovní síla je označení lidí, kteří nemají zaměstnání, ale nejsou jako nezaměstnaní registrovaní v žádné instituci. Do této skupiny patří zejména ti, kteří by práci při dostatečné nabídce přijali. Jedná se především o vdané ženy a mladistvé, kteří již na otázku týkající se hledání nového zaměstnání rezignovali na základě mateřství, práce v domácnosti či na základě studia, nebo o jedince, kteří si práci hledají přímo u zaměstnavatelů bez registrace na úřadě práce.

Skrytá nezaměstnanost je dána i tím, že z údajů sčítající nezaměstnané, jsou vyškrtnuty osoby, které jsou zahrnuty do programu rekvalifikace, ale i veřejně prospěšných prací. Nejsou tedy na pevně zařazeni na určitou pracovní pozici. Mezi osoby, které spadají do skupiny skryté nezaměstnanosti, patří především osoby s nízkou kvalifikací, vyšším věkem nebo jiným handicapem, které zůstávají neumístěny a jsou odsouvány mimo pracovní trh (např. předčasný odchod do důchodu, invalidní důchod).⁹

Neúplná nezaměstnanost - neboli *under employment* zahrnuje skupinu lidí, kteří akceptují práci na snížený úvazek či práci, ve které nejsou plně využity jejich schopnosti a kvalifikace. V posledních letech se tento jev vyskytuje velmi často a společnost se díky neúplné nezaměstnanosti snaží čelit masové nezaměstnanosti. Nejčastěji se jedná o zaměstnání, do kterého pracovníci docházejí na základě zkráceného úvazku a o jedno místo a jeden plat se tak dělí dvě osoby. Mnohdy je tento typ nezaměstnanosti chápán jako destrukce zaměstnaneckých práv a vnucení horších pracovních podmínek.

Pro zaměstnavatele je práce na zkrácený úvazek výhodnější, jelikož znamená snížení mzdových nákladů na pracovníka (zaměstnanec je vyloučen ze sociálního pojištění a

⁹ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd.1.Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.

veškerých zaměstnaneckých výhod, jež společnosti poskytují) a větší flexibilitu (volnost při propouštění a nábore nových zaměstnanců) pracovní síly při technických a organizačních změnách.¹⁰

Nepravá nezaměstnanost - v tomto případě se jedná o lidi, kteří jsou nezaměstnaní, ale žádným způsobem se nesnaží nové zaměstnání hledat či do přijatelného zaměstnání nastoupit. V plné míře využívají veškerých nároků na příspěvky v nezaměstnanosti. Do této skupiny spadají ti, již jsou na úřadech práce registrovaní jako nezaměstnaní, ale zároveň se podílejí na rozvoji tzv. šedé a neformální ekonomiky („práce na černo“).

Job stagnation - je jev, kdy vysoká míra nezaměstnanosti brzdí prostorovou i profesionální mobilitu, to znamená, že i lidé silně znepokojení se svou prací v době vysoké nezaměstnanosti neriskují problémy s hledáním nového pracovního místa a setrvávají ve svém dosavadním zaměstnání i za předpokladu práce ve stresu.¹¹

Masová nezaměstnanost - je stav, kdy míra nezaměstnanosti se v delším časovém rozsahu pohybuje v dvouciferných číslech. Jedná se o silnou nerovnováhu mezi poptávkou a nabídkou pracovních pozic, která postupně na společenském trhu vytvoří nerovnováhu převažující na jednu stranu. Jestliže se nezaměstnanost stává dlouhodobějším problémem společnosti, není to již otázka jedné skupiny, ale stává se diskutovaným tématem vystupujícím do popředí celého státu. Má vliv na nejen na finanční odvětví, ale rovněž i na organizační, politické, sociální aféry a ovlivňuje i legitimní státní moc. Postupně dochází k nárůstu sociálního napětí a postupná sociální krize se projevuje zhoršením veřejného zdraví, nárůstu chudoby, krizí jednotlivých rodin a tak dále.

Vzhledem k dnešní uspěchané době se masová nezaměstnanost stala běžnou součástí života lidí ve většině zemí.

Z hlediska časového intervalu bychom rovněž mohli rozdělit nezaměstnanost do tří skupin, a to na:

¹⁰ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd.1.Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.

¹¹ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 3. upravené. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002. ISBN 80-86429-08-3.

- **krátkodobou nezaměstnanost** - zpravidla trvá méně než 6 měsíců a pro společnost není považována za vážný problém,
- **střednědobou nezaměstnanost** - jedná se o nezaměstnanost v délce do 12 měsíců,
- **dlouhodobou nezaměstnanost** - dle vydaných publikací je definována v různých časových obdobích, ale hovoří se o ní, pokud je člověk nezaměstnaný déle než 1 či déle než 2 roky. V současné době se dlouhodobá nezaměstnanost stává jakýmsi trendem mezi lidmi, kteří raději pobírají sociální dávky, než aby uplatnili své znalosti v hůře placených místech. Pro společnost se tento druh nezaměstnanosti stává sociálně politickým problémem, jelikož zde platí nepsané pravidlo, že čím déle jsou lidé bez zaměstnání, tím se snižuje jejich možnost uplatnění.

2.4 Míry nezaměstnanosti

Jelikož se o nezaměstnanosti mluví jako o společenském problému, není divu, že existuje snaha tento jev měřit. K jejímu měření se používá míry nezaměstnanosti, která je podílem nezaměstnaných v celku práce schopné populace, přičemž je i v různých podobách přihlíženo na postoje týkající se ochoty této populace pracovat.¹² Tato charakteristika ovšem není pro společnost dostačující, a tak se konstruuje celá řada ukazatelů a specifických měř, jejichž smyslem je získání dalších důležitých informací.¹³

$$u = \frac{U}{L} \times 100 (\%)$$

kde u je míra nezaměstnanosti
 U počet nezaměstnaných
 L počet pracovních sil

Mezi ukazatele, na které je pohlíženo, patří míra dlouhodobé nezaměstnanosti, tj. nezaměstnanosti, která je delší než jeden rok, míry nezaměstnanosti v určitých věkových skupinách, mezi ženami a muži, míry konstruované na základě dosaženého profesního

¹² MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd.1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.

¹³ KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. 4. Vyd. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-276-1.

vzdělání, podle regionů, odvětví, podle míry propuštěných ze zaměstnání, apod. Míra nezaměstnanosti může být tedy *obecná*, ale i *specifická*.

Pro jejich zjištění se využívají dva hlavní postupy určující míru nezaměstnanosti. Jejich výhodou je, že zachycují nejen osoby registrované na pracovních úřadech, ale i neregistrované nezaměstnané osoby:

- **první postup** - vychází z oficiálních počtů žadatelů o práci, registrovaných na ÚP,
- **druhý postup** - vychází z podkladů výběrových šetření, jež jsou pravidelně prováděna v populaci.

Obecná míra nezaměstnanosti závisí na faktorech, které ovlivňují celou ekonomiku, například ceny ropy, ekonomický cyklus či příliv nových pracovních sil na trh práce.

Specifická míra nezaměstnanosti závisí vždy na faktorech, které ovlivňují především tyto kategorie osob, muže, ženy, mládež, manuální dělníky, příslušníky etnických minorit, určité profese.

Dlouhodobá a opakovaná nezaměstnanost se stává cennou informací o délce trvání nezaměstnanosti jednoho případu s důrazem na dlouhodobou nezaměstnanost. Informace o délce nezaměstnanosti je významná především pro určení problémových regionů či jednotlivých sociálních kategorií. I nižší míra nezaměstnanosti může být pro společnost nepříznivá, pokud se jedná o nezaměstnanost dlouhodobou. Naopak tam, kde může být míra nezaměstnanosti vyšší, je situace příznivější, neboť dochází k rychlému obratu mezi nezaměstnanými, a to jak z hlediska nezaměstnaných osob, tak i z hlediska zátěže nezaměstnanosti na sociální politiku a státní rozpočet.

V současnosti má přirozená míra nezaměstnanosti spíše vzestupný trend, což se stává nepříznivým jevem společnost. Příčiny této skutečnosti jsou shledávány zejména ve faktu, že relativně dobré sociální zajištění nezaměstnaných vede k pasivnějšímu vyhledávání nové práce a ke skutečnosti, že ne každou práci nezaměstnaní přijímají. Tato skutečnost je podporována i dynamickým rozvojem technologie, která nahrazuje pracovní síly.

2.5 Fáze nezaměstnanosti

Nezaměstnanost může u jedinců trvat různě dlouhou dobu, proto se s postupně přibývajícím časem vyskytují u nezaměstnaných 3 fáze nezaměstnanosti, kterými procházejí všichni bez ohledu na jejich charakterové vlastnosti či sociální zabezpečení. Podle Plesníka¹⁴ jsou tyto fáze charakterizovány následovně:

- 1) **Počáteční fáze - aktivní období** - v této fázi nezaměstnanosti jsou lidé optimističtí, věří ve vlastní úspěch při hledání nového zaměstnání a svého uplatnění. Novou práci vyhledávají aktivně a mnohdy s tímto hledáním stráví polovinu svého volného času po ztrátě práce. V této fázi pocítují podporu rodiny a blízkého okolí.
- 2) **Druhá fáze - období zklamání** - v druhé fázi nezaměstnanosti dochází k psychicky nejnáročnějšímu období, neboť jedinec se musí vyrovnat se svými neúspěchy a negativními zkušenostmi z různých výběrových řízení. Tato fáze přichází většinou mezi šestým a dvanáctým měsícem nezaměstnanosti, a i přesto, že každý jedinec má jinou hranici psychické odolnosti a touto fází prochází v jiném časovém období, nemine nikoho z nich, jelikož s neustálými neúspěchy nikdo nevydrží dlouhou dobu. Většinou tuto fázi provází deprese, úzkost, zklamání a pesimismus. Doba strávená hledáním nového zaměstnání se zkracuje a jedinec si hledá jiné aktivity, které by naplnily jeho volný čas, a nebyly takovým stresujícím faktorem, jako je právě hledání nového zaměstnání.
- 3) **Třetí fáze - období pasivity** - v tomto období se nezaměstnaný soustředí zejména na udržení vlastní psychické rovnováhy a snaží se vyhýbat různým stresovým situacím, které jeho dosavadní uspokojení se současným životem jakkoliv narušují. Nevyhledává již žádným aktivním způsobem nové pracovní uplatnění, ani se neúčastní žádných výběrových řízení či rekvalifikačních kurzů, a to především z důvodu strachu z dalšího odmítnutí a neúspěchu. Dlouhodobě nezaměstnaný člověk se snaží najít novou životní strategii. V literatuře jsou tyto strategie označovány jako kultury nezaměstnaných.

¹⁴ PLESNÍK, V. *Problém dlouhodobé nezaměstnanosti*. 1. Vyd. Krnov: Reintegra, 2006. ISBN 80-239-7140-9.

V odborné literatuře rovněž můžeme najít i jiné rozdělení jednotlivých fází, kterými nezaměstnaný prochází a tyto fáze popisuje Vágnerová s ohledem na vliv volného času a duševní stabilitu následovně:

- 1) **Fáze šoku** - jedná se o prvotní fázi, v níž si nezaměstnaný nedokáže představit, proč se tato věc stala právě jemu. Ne vždy musejí být tyto pocity negativního charakteru, neboť v některých případech může být reakce naprosto opačná a může se dostavit pocit úlevy od stresu, výzvy k hledání nového zaměstnání či dostatku volného času.
- 2) **Fáze optimismu** - nezaměstnaný aktivně přistupuje k hledání nového pracovního uplatnění, je optimistický a těší se na nové zkušenosti.
- 3) **Fáze přechodu do dlouhodobé nezaměstnanosti** - v tomto období se snaha hledat nové zaměstnání stává spíše povinností a člověk k ní zaujímá pasivní postoj. Postupně se u lidí bez práce objevují pocity beznaděje, marnosti, stávají se pesimistickými.
- 4) **Fáze adaptace na styl nezaměstnaného** - jedinec se dostává do stavu rezignace, celkové pasivity a apatie vůči společnosti a postupně se snaží nalézt kladné vlastnosti na stavu nezaměstnanosti.
- 5) **Fáze přetrvávající nedůvěry** - nastává v okamžiku, kdy dlouhodobě nezaměstnaný najde nové pracovní uplatnění, ovšem v důsledku dlouhodobé nezaměstnanosti u něho přetrvávají pocity nedůvěry, podezíravosti a nejistoty.¹⁵

2.5.1 Kultury nezaměstnaných

Jak již bylo popsáno výše, dlouhodobě nezaměstnaný člověk se snaží vytvořit si novou životní strategii, která by naplňovala jeho dosavadní styl života věnovaný hledání nového zaměstnání a propletený řadou neúspěchů a zklamání. Díky této strategii se nezaměstnaný odprošťuje od dosavadních problémů a snaží se je „uklidit“ do pozadí, aby nebyly jeho každodenním strašákem. Jednotlivé kultury se rozdělují do tří skupin:

¹⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd., rozš. a přepr. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3, s. 734.

- **Rovnostářská kultura** - je založena na pocitu vyvolávající povinnost pracovat. Lidé, kteří se rozhodnout pro tuto životní strategii, považují život bez práce jako svoji osobní prohru a velký problém, jež mnohdy řeší i zaměstnáním, v němž nemají dostatečné finanční ohodnocení nebo nikterak neodpovídá jejich dosažené kvalifikaci či zaměření. Ztráta zaměstnání je v tomto případě chápána jako ztráta vlastní nezávislosti.
- **Fatalická kultura** - odevzdává se v plné míře osudu. Tito lidé bývají uzavření sami do sebe, vyhýbají se svému okolí a mají naprosto pasivní vztah k hledání ztracené práce. Jsou plně závislí na podpoře z nezaměstnanosti a na sociálních dávkách. Jejich volný čas se soustřeďuje v mnohých případech na konzumaci alkoholu či užívání drog.
- **Individualistická kultura** - tato kultura většinou bezohledně využívá nabízených příležitostí. Lidé ztotožňující se s touto kulturou se jakkoliv snaží vzdorovat normám společnosti, ale na druhou stranu se veškeré normy společnosti snaží v maximální možné míře využít pro vlastní prospěch. Kladou veliký důraz na vlastní svobodu, volný čas a nezávislost. Příslušníci této kultury jsou rozdělováni na **podnikavé** (lidé, kteří chtějí dosahovat stále vyšší životní úroveň, práci si aktivně hledají, ale v menších intervalech a své příjmy si většinou zajišťují prostřednictvím šedé ekonomiky) a **kalkulující** (úroveň své spotřeby udržují na úrovni sociálních dávek a jiných druhů příjmů, jejichž zdrojem je převážně stát, práci se vyhýbají a nesnaží se o její znovuzískání, neboť sociální zabezpečení státu v nezaměstnanosti pokryje jejich současné potřeby). K individualistické kultuře bychom mohli přiřadit i autonomní osoby, které se nesnaží žádným způsobem hledat zaměstnání, mnohdy nejsou vedeni ani na úřadu práce a jejich životní potřeby jsou přizpůsobovány finančním možnostem v daném okamžiku. Převážně se jedná o lidi věnující se dobrovolné práci, studiu anebo bezdomovce.

„Člověk je sice určen podmínkami, v nichž žije, duševním vývojem, stavem svého těla, ale skoro vždycky může volit z více variant a možností svého života. Rozum a tělo, životní podmínky jsou tedy dané, ale já určuji, jak dalece se poddám těžkostem a zda obtíže příjmu jako výzvu k zápasu, výzvu k vyzkoušení sebe sama, nebo jako definitivní hranici svých možností“.¹⁶

¹⁶ ŠIKLOVÁ, J. *Deník staré paní*. Vyd. 2. Praha: Kalich, 2008. ISBN 978-80-7017-082-3, 178.

2.6 Dopady nezaměstnanosti

Ztráta zaměstnání má negativní dopady nejen na samotného jedince a jeho okolí, ale i na společnost jako celek. Dopady nezaměstnanosti dělíme do dvou skupin na sociální a ekonomické, neboť dosavadní nemožnost vykonávání práce má na jedince vliv nejen z ekonomického a společenského hlediska, ale rovněž i z hlediska politického.

2.6.1 Ekonomické dopady

V ekonomické sféře o dopadech nezaměstnanosti hovoříme jako o ztrátu zdrojů neboli plýtvání zdroji, jež ekonomika má k dispozici, ale není schopna je využít. Pokud je míra nezaměstnanosti vyšší než samotná přirozená míra nezaměstnanosti, ekonomik tím pádem produkuje méně než by ve skutečnosti mohla na úrovni potenciálního produktu. Tento popisovaný vztah zachycuje tzv.

Okunův zákon, který říká, že je-li skutečná míra nezaměstnanosti o procentní bod nad úroveň přirozené míry nezaměstnanosti, skutečný produkt by dle předpokladů měl být o dva procentní body pod svou potenciální úrovní. Neboli je označením pro vypočítanou korelaci mezi mírou nezaměstnanosti a mírou růstu hrubého domácího produktu, kdy vyjadřuje skutečnost, jež značí, že při nárůstu nezaměstnanosti nad její přirozenou úroveň úměrně klesá hrubý domácí produkt oproti potenciálnímu hrubému domácímu produktu.

Matematicky lze Okunův zákon formulovat takto:

$$\frac{Y^* - Y}{Y^*} = c(u - u^*)$$

Y^* označuje potenciální produkt
 Y označuje skutečný produkt
 u^* označuje skutečnou míru nezaměstnanosti
 u označuje skutečnou míru nezaměstnanosti
 c je koeficient lineární závislosti.

Kromě ekonomických dopadů týkajících se ztráty produktivity společnosti a poklesu hrubého domácího produktu, bychom neměli zapomenout na fakt, že mnohdy se mezi ekonomické dopady zahrnuje i dopad na samotného nezaměstnaného jedince, který díky dlouhodobé ztrátě zaměstnání ztrácí vlastní dosaženou kvalifikaci a tím se stává

ekonomicky méněcennějším. Čím delší dobu je vysoce kvalifikovaný jedinec bez pracovního uplatnění, tím rychleji ztrácí povědomí o aktualizaci jeho zaměření, novinkách týkající se jeho oboru a pro společnost je mnohem složitější jej nové věci doučit než by tomu bylo v případě krátkodobé nezaměstnanosti. V tomto období je člověk pouze na kratší období vystaven odloučení od vykonávané profese a je i v jeho vlastním zájmu si informace vyhledávat a aktivně doplňovat během hledání nové práce. U dlouhodobé nezaměstnanosti tomu už však tak není. Člověk nevidí důvod v sebezdokonalování, když uplatnění nemůže najít a potýká se s již nasbíranými negativními zkušenostmi z odmítnutí.

Dalším ekonomickým dopadem, který je silně ovlivněn mírou nezaměstnanosti je otázka týkající se výběru nižších daní do státní pokladny, jelikož nezaměstnaní nemohou odvádět původní výši daně jako při plném zaměstnání, a tak dochází k poklesu zisku spojeného s nižším odvodem státu, jelikož předpoklad výběru daní se poníží a ba naopak dochází k navýšení ztrát ze strany státu, který je povinen zabezpečit nezaměstnané na základě vyplacených státních podpor a sociálních dávek. V důsledku dlouhodobé nezaměstnanosti tak ekonomika ztrácí potřebnou sílu produktivity a tím pádem dochází k omezení výroby, k výběru nižších daní, k úsporám ve výdajích nezaměstnaných a to vše má za důsledek stále se zvyšující nárůst výdajů státního rozpočtu v oblasti sociálních dávek a celkové sociální sféře. Společně s tímto problémem dochází k vyššímu nárůstu výdajů potřebných na znovuoživení či vytvoření nových pracovních míst pro nezaměstnané.

2.6.2 Sociální dopady

Ztráta zaměstnání není pro jedince pouze ztrátou finančního zabezpečení, ale i ztrátou životní úrovně a psychické a psychologické újmy. Nezaměstnanost jde často ruku v ruce s kriminalitou, alkoholismem, zvýšeným počtem sebevražd a xenofobií. Všechna tato rizika se stupňují společně s délkou trvající nezaměstnanosti. U dlouhodobě nezaměstnaných můžeme zároveň pozorovat ztrátu pracovních návyků, což vede ke snížení atraktivit pro potenciální zaměstnavatele a šance nalézt nové pracovní uplatnění. Mnohdy se dlouhodobě nezaměstnaní přizpůsobí výplatám sociálních dávek a podpory v nezaměstnanosti a tento příjem se pro ně stává přirozenějším a příjemnějším než

každodenní chození do zaměstnání. Více budeme sociální dopady a aspekty rozebírat v kapitole 4.

2.7 Rizikové skupiny

Nezaměstnanost neohrožuje všechny skupiny lidí, ale jen některé a to v určitém rozmezí. „Riziko nezaměstnanosti ovlivňuje zejména vzdělání, věk, pohlaví, zdravotní stav a příslušnost k určité sociální skupině.“¹⁷ Tyto skupiny lidí bývají mnohdy ohroženy opakovanému výskytu nezaměstnanosti a jsou ve většině případů nuceni přijmout méně placené a kvalifikované práce. Buchtová¹⁸ dělí nezaměstnané do několika rizikových skupin, které potřebují zvýšenou pracovní a psychologickou pomoc:

- **Mladší věkové skupiny** - tato skupina se týká převážně mladých lidí do třiceti let, absolventů středních škol a mladistvých, kdy ani jedna z vyjmenovaných skupin nemá dostatečné zkušenosti, pracovní návyky ani kontakty, jež by jim usnadnili orientaci na trhu práce. Na základě těchto aspektů se objevují u těchto skupin nejen výchovné, ale i psychologické problémy, protože nedojde-li k včasnému začlenění do pracovního trhu, v pozdější době nemá tato skupiny o práci velký zájem a dochází u nich ke spáchání různých sociálně psychopatologických jevů. Při vstupu na pracovní trh by měla společnost těmito lidem umožnit absolvování rekvalifikačních kurzů, které rozvinou jejich znalosti a zkušenosti, neboť například čerství absolventi nemají nárok na žádnou podporu v nezaměstnanosti a jejich šance na získání práce je velice nízká.
- **Starší lidé** - do této skupiny zahrnujeme lidi okolo padesáti let a výše, kteří ztrátu zaměstnání ve svém věku prožívají velice těžce. Většina dnešních společností dává přednost zejména mladším lidem z důvodu vysokých požadavků, které jsou na ně kladeny, flexibility, znalosti moderní techniky, znalosti jazyků a rychlejšímu se učení novým věcem a procesům. Starší lidé sice mají praxi a znalosti, ale pomaleji se přizpůsobují novým podmínkám.

¹⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, s. 732

¹⁸ BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002, s. 110 - 115

- **Lidé bez kvalifikace** - ve většině případů se jedná o těžce vzdělavatelné osoby, které nemají zájem o pracovní začlenění se a jsou plně závislé na vyplácení sociálních dávek a podpory v nezaměstnanosti. Do této kategorie bychom mohli začlenit i společensky nepřizpůsobivé lidi, jež u nás představují téměř jednu třetinu nezaměstnaných lidí.
- **Zdravotně znevýhodnění lidé** - lidi se změněnou pracovní schopností mají na dnešním trhu práce daleko menší možnost uplatnění se než ostatní skupiny. V poslední době je kladen stále větší důraz na produktivitu jedince v zaměstnání, a tak se společnosti nesnaží zdravotně znevýhodněné lidi zaměstnávat, jelikož s jejich pracovním zařazením je mnohdy mnoho práce. Tito lidé mívají z pravidla více problémů najednou a dostávají se bezvýhodných životních situací.
- **Ženy** - v posledních letech jsou na dobře placené a kvalifikované pozice prosazováni spíše muži a plyne to z trendu dnešní společnosti, kdy ženy jsou méně flexibilní, jelikož musejí zaopatřit celou domácnost a děti, kdežto muž tyto morální povinnosti nemá. Oproti jiným státům Evropské unie je u nás málo zaměstnavatelů, jež umožňují práci na zkrácený úvazek, který by přivítaly zejména matky s malými dětmi. V tomto případě je tedy velice obtížné skloubit mateřské a pracovní povinnosti.
- **Romské etnikum** - u této sociální skupiny souvisí nezaměstnanost zejména s nízkou kvalifikací a celkovou vzdělaností, neboť většina Romů má jen základní vzdělání a někteří nebyli schopni dokončit ani to. Žití na sociálních dávkách jim vyhovuje, jelikož se ještě stále nedokázali plně integrovat v naší společnosti.

2.8 Základní právní předpisy¹⁹

- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění.
- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.
- Vyhláška MPSV č. 518/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

¹⁹ Portál veřejné správy. *Zákony* [online]. Dostupné na WWW: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=nezam~C4~9Bstnanost&rpp=15#seznam>

- Vyhláška MPSV č. 519/2004 Sb., o rekvalifikaci uchazečů o zaměstnání a zájemců o zaměstnání a o rekvalifikaci zaměstnanců.
- Nařízení vlády č. 515/2004 Sb., o hmotné podpoře na vytváření pracovních míst a hmotné podpoře rekvalifikace nebo školení zaměstnanců v rámci investičních pobídek.

2.9 Trh práce

Trh práce slouží pro organizovanou distribuci a produkci práce jako směnného vztahu mezi prací a odměnou za ni. Stejně jako je tomu na jiných trzích, tak i zde proti sobě stojí poptávka a nabídka, které mezi sebou navzájem soutěží a tím vytvářejí a upravují cenu práce neboli pracovní pozice. Pokud bychom se zaměřili na samotný pojem trh práce, měli bychom se zaměřit na jeho rozdělení. Trh práce se dělí na **primární trh práce**, kde jsou soustředěny lepší a finančně lépe ohodnocenější pracovní pozice s vyšší prestiží, jež předkládá širokou škálu možností profesionálního růstu a lepších pracovních podmínek. **Sekundární trh práce** zahrnuje pracovní pozice s nižším platovým ohodnocením a nižší prestižností a nižší možností postupu v pracovní kariéře. V tomto sektoru nalezneme méně stabilních pracovních pozic, ale na druhou stranu zde lidé vcelku rychle seženou uplatnění, jelikož díky velké fluktuaci pracovníků jsou jednotlivá pracovní místa rychleji uvolňovaná pro nové pracovníky. Spadají sem i tzv. sezónní pracovní nabídky, po jejichž ukončení se nezaměstnaní opět dostávají do stavu dlouhodobé nezaměstnanosti.

V poslední době se na trhu práce můžeme čím dál častěji setkat se slovním spojením **marginalizace na trhu práce** neboli redukce šancí, kde jsou pracovníci s určitými sociálními charakteristikami vytlačeni do sekundárního trhu práce, a tím jsou vystaveni vyššímu riziku dlouhodobé nezaměstnanosti. Objektem marginalizace mohou být nejen jedinci, ale i celé sociální skupiny, u nichž pozorujeme nižší lidský kapitál pro společnost.

S trhem práce je úzce spjatá i **past nezaměstnanosti**, kdy existuje pouze nepatrný rozdíl mezi finančním příjmem, který mohou lidé získat na základě sociálních dávek a podpory v nezaměstnanosti, a příjmem za nabízenou práci dostupnou na trhu práce. Tento

stav v mnohých případech ničí etiku nezaměstnaných a jejich motivaci k hledání zaměstnání. Mimo jiné snižuje i lidský kapitál, neboť nezaměstnaní nemají možnost si své znalosti a dovednosti osvojovat a zdokonalovat svou kvalifikaci ani pracovní návyky.

3 NEZAMĚSTNANOST V ČR

Podobně jako v dalších transformujících se ekonomikách, byla i v Československu nezaměstnanost mezi lety 1948 až 1990 neznámým jevem, který pro nikoho nepředstavoval žádnou hrozbu. Formování trhu práce bylo úzce spjato až s postupným přechodem od socialistického ekonomického řízení k tržní ekonomice. V totalitním režimu jsme se dlouhou dobu setkávali s uměle udržovanou přezaměstnaností, která se zcela změnila na základě reakce na situaci po roce 1989, kdy trh práce musel výrazným způsobem zareagovat na strukturální změny, které sebou nesly i silné dopady na zaměstnanost. Vývoj samotné zaměstnanosti v počátku 90. let nebyl zcela jednoznačný, neboť v prvopočátcích transformace byla nezaměstnanost velice nízká i přes skutečnosti jednotlivých podniků, jež produkovaly značné ztráty. Od roku 1996 se začal počet nezaměstnaných rychle zvětšovat a již v roce 1998 na jedno volné pracovní místo připadalo 7 nezaměstnaných uchazečů. V několika posledních letech se nezaměstnanost v České republice přibližuje hodnotám jednotlivých vyspělých zemí Evropské Unie.

Od roku 1990 až do roku 2003 jsme se od ostatních reformních zemí odlišovali zejména jednocifernou hranicí nezaměstnanosti, která se ovšem s přibývajícím časem navýšila rapidně i u nás měla spíše stoupající tendence, i když v poslední době se setkáváme s faktem, že míra nezaměstnanosti opět postupně klesá. Zprvu byly počty nezaměstnaných ovlivněny zejména množstvím pracujících důchodců, kteří odešli do důchodu a tvořili téměř polovinu úbytku pracovní sil.

Odliv většího počtu lidí z průmyslu zachytily expandující sektory služeb, drobného podnikání a bobtnající státní správa. Velkou výhodou u nás představovala vysoká kvalifikační struktura obyvatelstva, i přesto, že počet obyvatel s vysokoškolským vzděláním byl nízký.

Pokud bychom se z historického hlediska podívali na nezaměstnanost, můžeme potvrdit, že nezaměstnanost je spíše problém územního charakteru, jelikož se na základě jednotlivých regionů liší a tím postupně zvýrazňuje rozdíly mezi jednotlivými regionálními trhy práce, a to jak ve struktuře pracovních sil, tak i ve struktuře nabídky volných míst a velikosti. Dalším faktorem, který v regionech určuje míru nezaměstnanosti, je vzdělanostní

struktura populace. Již od počátku devadesátých let patří některé oblasti k územně ohroženým nezaměstnaností a jejich specifikace se tím prohlubuje, neboť se mnohdy v těchto regionech jedná o nezaměstnanost dlouhodobou a opakující se.

V posledních letech měla nezaměstnanost v České republice spíše stoupající tendenci, ale v současnosti se setkáváme s jejím mírným poklesem, což je z ekonomického hlediska velmi pozitivní situace. Na následujícím grafu můžeme sledovat, jak se nezaměstnanost vyvíjí v posledních deseti letech v České republice:

Graf č. 1: Vývoj nezaměstnanosti v ČR za posledních deset let

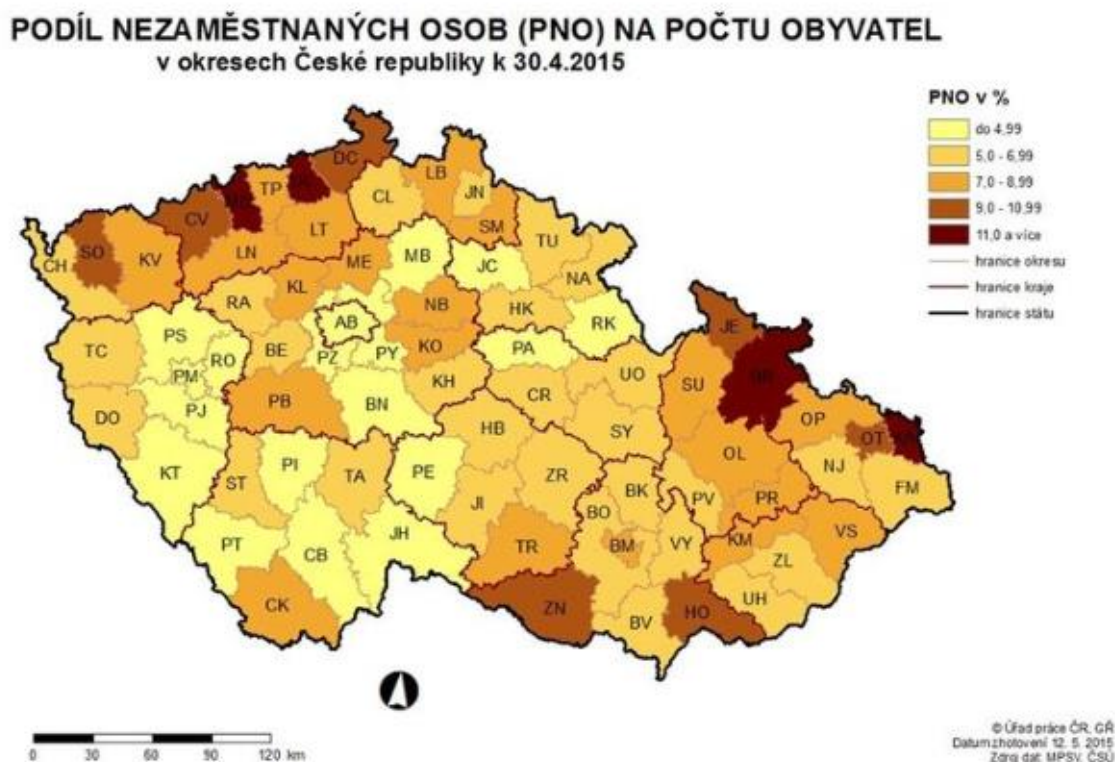

Od roku 2005 se míra nezaměstnanosti pomalu snižovala a její nejnižší hodnotu jsme zaznamenali v roce 2008, kdy se zastavila na hodnotě 5%. Toto byl poslední rok v desetiletém období, kdy docházelo k poklesu míry nezaměstnanosti na území České republiky, neboť v následujících letech jsme se potýkali s jejím opětovným navyšováním, které v roce 2010 vystoupalo na téměř stejnou hodnotu jako před pěti lety, kdy došlo k masivnímu propouštění. Od roku 2011 se míra nezaměstnanosti stabilizovala a nedocházelo k jejím rapidním nárůstům. V současné době bychom mohli říci, že se dostáváme do situace, kdy míra nezaměstnanosti opět klesá, i když pozvolna, ale po ekonomické stránce se jeví jako velice pozitivní, neboť opět dochází k rozvoji a růstu menších a větších společností, jež znamenají pro trh práce otevírání nových pracovních míst po celé České republice.

3.1 Vývoj nezaměstnanosti v jednotlivých krajích

Oblastí, které mají problémy týkající se nezaměstnanosti je mnoho a jak již bylo popsáno výše, právě územní rozložení má největší vliv na míru nezaměstnanosti v České republice. V této kapitole se podíváme na vývoj nezaměstnanosti v jednotlivých krajích České republiky, abychom si objasnili a přiblížili její postupný vývoj, ať již se stoupající či klesající tendencí. Na následující mapě můžeme dle jednotlivých měst v České republice pozorovat výši nezaměstnanosti, na kterou se samozřejmě zaměříme v jednotlivých kapitolách. Vynecháme pouze Ústecký kraj, kterému se budeme podrobněji věnovat v následující kapitole, neboť je stěžejním krajem pro bakalářskou práci.

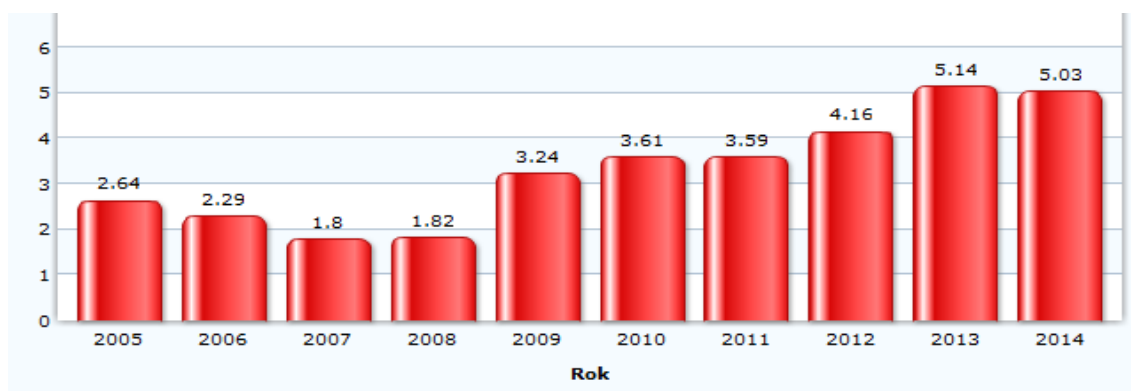
Obr. č. 2: Podíl nezaměstnaných osob na počtu obyvatel

3.1.1 Hlavní město Praha

Hlavní město České republiky je rozděleno na 22 správních obvodů, ve kterých žije 1 262 612 obyvatel, což oproti minulému roku ukazuje na nárůst obyvatelstva v této oblasti o 0,3%. Díky velkému rozkvětu ekonomiky v hlavním městě a vyhledávání tohoto města i zahraničními společnostmi, bychom mohli říci, že Praha je z ekonomického hlediska jediná, která míru nezaměstnanosti v posledních letech udržuje na nižších hodnotách než je standardní průměr jednotlivých regionů a její tendence v letech současných má klesající tendenci:

Graf č. 2: Vývoj nezaměstnanosti v hlavním městě

Za posledních deset let vykazuje Praha nejnížší míru nezaměstnanosti v letech 2005 až 2008, kde se dostala její hladina maximálně na 2,64%. V roce 2009 došlo k rapidnímu nárůstu, který přetrvával až do roku 2013, neboť od tohoto roku zaznamenáváme pozvolný pokles nezaměstnanosti. V současnosti se míra nezaměstnanosti v Praze pohybuje okolo 4,9% a dochází k jejímu postupnému snižování. Tento fakt je zapříčiněn i skutečností, že vzrůstá počet ekonomických subjektů na území hlavního města a tím pádem se zvyšuje počet volných pracovních pozic. Průměrná měsíční mzda v hlavním městě je 33 397 Kč.

3.1.2 Středočeský kraj

Středočeský kraj je největším krajem České republiky a to jak velikostí, tak i počtem obyvatel a počtem obcí. Jeho rozloha zabírá téměř 14% celé rozlohy České republiky a sousedí téměř se všemi ostatními kraji, kromě kraje Karlovarského a moravských krajů. Územně se dělí na 12 okresů s deseti okresními městy a zahrnuje 1145

obcí. Pro Středočeský kraj je charakteristická zemědělská a průmyslová výroba, která po dlouhá léta zajišťovala vysoké pracovní uplatnění v okolí Prahy. V tomto kraji bychom mohli najít například celostátně významný podnik Škoda Auto a.s. Mladá Boleslav, jež zajišťuje nejen produkci nových absolventů na své škole, ale rovněž zajišťuje nespočet pracovních míst a tím se podílí na udržení nižší míry nezaměstnanosti v tomto kraji.

Na počátku 90. let docházelo k postupnému ubývání zaměstnaných lidí v primárním sektoru (zemědělství, rybářství, a jiné) a i v sektoru sekundárním (průmysl a stavebnictví), které se zlomilo až na přelomu roku 2007 a 2008, kdy zaměstnanost v sekundárním sektoru začala opět posilovat, ovšem hospodářské problémy, které přicházeli s časem a ekonomikou ji opětovně snižovali. V současnosti se v tomto kraji zvyšuje počet zaměstnaných zejména v terciálním sektoru služeb, v nichž pracuje více než šest lidí z deseti zaměstnaných v kraji, což bychom mohli považovat jako hranici nad celorepublikovým průměrem.

Celkově bychom mohli nezaměstnanost v tomto kraji označit dlouhodobě nižší a to především z důvodu územního položení, neboť se nachází ve velké blízkosti hlavního města. Největší podíl nezaměstnanosti se vyskytuje v Příbrami a nejnižší v okrese Praha - východ. Z celkového hlediska si Středočeský kraj za posledních deset let v rámci nezaměstnanosti vede lépe, než ostatní kraje České republiky:

Graf č. 3: Vývoj nezaměstnanosti ve Středočeském kraji

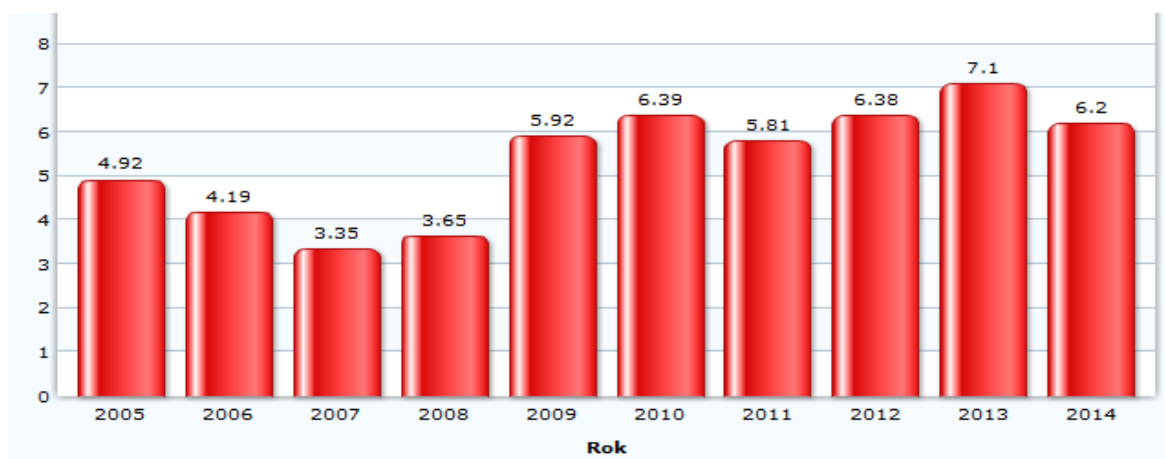
V posledních letech se míra nezaměstnanosti ve Středočeském kraji pohybuje okolo 6%, přičemž zde žije 1 320 352 obyvatel a průměrná mzda je ve výši 26 035 Kč.

3.1.3 Jihočeský kraj

Dlouhodobě vnímáme Jihočeský kraj především jako zemědělskou oblast, se zaměřením na rybníkářství a lesnictví. Teprve v průběhu minulého století se zde začali obyvatelé orientovat na zpracovatelské činnosti. Díky příhraničnímu charakteru se zde otevírá možnost přeshraniční spolupráce, která se podílí i na rozvoji cestovního ruchu a je tak využita celá charakteristika kraje.

K 1. 1. 2003 bylo v Jihočeském kraji zřízeno 17 správních obvodů s rozšířenou působností na 37 obvodů obcí. V tomto kraji se setkáváme s nejnižší hustotou zalidnění z celé české republiky.

Graf č. 4: Vývoj nezaměstnanosti v Jihočeském kraji

Pokud se podíváme na vývoj nezaměstnanosti v tomto kraji, tak jak je již patrné z grafu, můžeme tento kraj zahrnout mezi kraje s nejnižší mírou nezaměstnanosti. Velmi nízká čísla si drželi od roku 2005 do roku 2008. V roce 2009 ovšem došlo k vysokému nárůstu nezaměstnanosti oproti létům minulým a v této hodnotě se Jihočeský kraj pohybuje dodnes. V současnosti se zde setkáváme spíše s tendencí klesající nezaměstnanosti a to i zejména na základě skutečnosti, že se mnozí navracejí k zemědělské činnosti a řemeslnické práci.

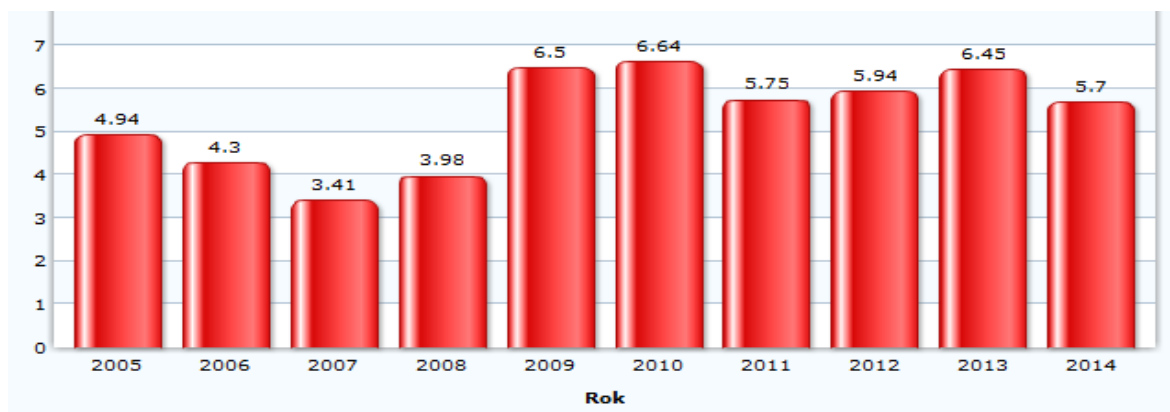
V Jihočeském kraji nyní žije 637 204 obyvatel a průměrná měsíční mzda se pohybuje kolem 23 025Kč.

3.1.4 Plzeňský kraj

Jako třetí největší kraj v České republice můžeme označit právě Plzeňský kraj, ačkoliv hustotou zalidnění jej považujeme za druhý nejnižší kraj a počtem obyvatel až za devátý kraj v České republice. V současné době žije v Plzeňském kraji 575 569 obyvatel a patří mezi průměrně ekonomicky rozvinuté kraje. Mezi nejvýznamnější průmyslová odvětví patří potravinářství (chov skotu), strojírenství, průmysl stavebních hmot a keramiky, hutnictví a v neposlední řadě výroba a distribuce energií. Není proto divu, že v tomto kraji najdeme mnoho významných firem, které se podílejí na dlouhodobém snižování nezaměstnanosti v Plzeňském kraji. Mezi tyto firmy bychom mohli zahrnout ŠKODA Transportation a TS Plzeň, Bohemia Sekt Starý Plzenec, Stock Plzeň, Pivovar Prazdroj a jiné.

V Plzeňském kraji se v posledních letech setkáváme s větším rozvojem primárního sektoru zaměstnaných a naopak s mírnějším poklesem zaměstnanosti v sektoru terciálním.

Graf č. 5: Vývoj nezaměstnanosti v Plzeňském kraji

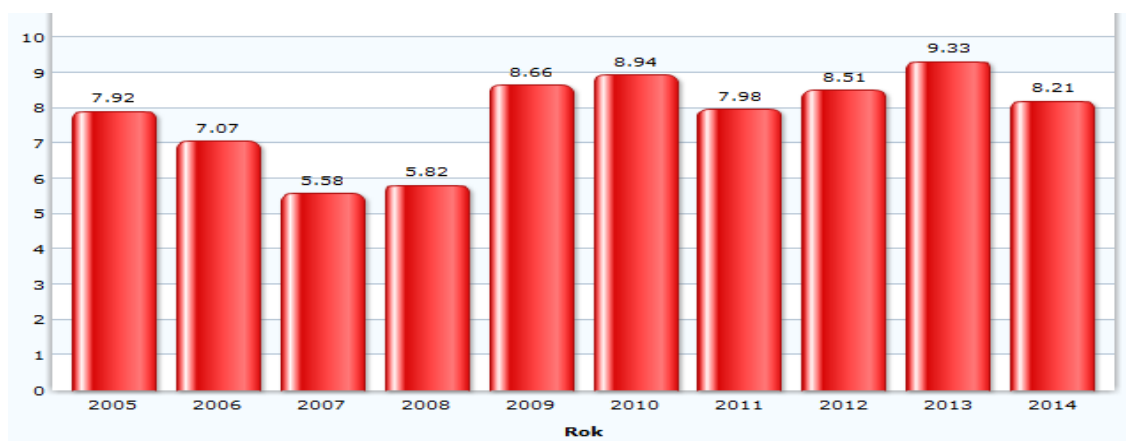
Stejně jako u výše uvedených krajů i Plzeňský kraj patří v současné době ke krajům s nejnižším počtem nezaměstnanosti. Nejmenší hladinu nezaměstnanosti zaznamenal tento kraj v období od roku 2005 do roku 2008, kde docházelo k postupnému nárůstu nezaměstnanosti až na 6,5%. V posledních letech se nezaměstnanost v Plzeňském kraji opět dostává do stavu s klesající tendencí a drží se mezi kraji s nejnižší nezaměstnaností v České republice. Průměrná měsíční mzda je 24 776Kč.

3.1.5 Karlovarský kraj

Karlovarský kraj je v současné době považován za nejdůležitější lázeňskou lokalitu, se kterou je samozřejmě spjatý i vysoký rozvoj cestovního ruchu, který se velikou mírou podílí na snižování nezaměstnanosti v tomto kraji. Kraj je tvořen třemi okresy - chebským, karlovarským a sokolovským, v nichž v současnosti žije 298 381 obyvatel.

I přesto, že v karlovarském kraji je mnoho lázeňských zařízení, hotelnictví i cestovní ruch je na nejvyšší úrovni, nezaměstnanost není zanedbatelná, jelikož se mnohdy setkáváme s tím, že v zařízení hotelových typů jsou ve vlastnictví majitelů cizích národností, které zaměstnávají zejména méně finančně nákladné cizinecké pracovní síly a tím neumožňují českému obyvatelstvu se angažovat na mnohých pracovních pozicích.

Graf č. 6: Vývoj nezaměstnanosti v Karlovarském kraji

Jak je již patrné z grafického znázornění, tak oproti jiným krajům se Karlovarský kraj potýká s vyšším procentem nezaměstnanosti než doposud zmíněné kraje. Nejnižší procento nezaměstnanosti jsme mohli zaznamenat pouze v období dvou let a to v roce 2007 a 2008, od té doby se kraj potýká opět s nezaměstnaností vzrůstajícího charakteru. V současnosti se míra nezaměstnanosti snižuje a to zejména na základě vyšší migrace dosavadního obyvatelstva do jiných krajů, kde je lepší nabídka práce. Zároveň je tento fakt zapříčiněn skutečností, že mnoho obyvatel v Karlovarském kraji je důchodového věku a tím pádem do statistik nezaměstnanosti nejsou započítáváni. Průměrná měsíční mzda v karlovarském kraji je 21 960Kč.

3.1.6 Liberecký kraj

Liberecký kraj je tvořen čtyřmi okresy, na jejichž území se nachází 10 správních obvodů a svojí rozlohou, která tvoří jen 4% z celého území České republiky je považován za nejmenší kraj. Zemědělská půda v libereckém kraji zaujímá 44,2% rozlohy kraje a z toho orná půda jen 20,5%, což je hluboko pod celostátním průměrem. Naopak lesní půda zaujímá 44,5%, což kraji dává jakousi charakteristiku těžebního kraje, neboť se zde vyskytuje vysoká míra těžby stavebních kamenů, písků, štěrkopísků a drceného kameniva.

I přes tyto skutečnosti má kraj spíše průmyslový charakter, i když v posledních letech se díky poklesu tradičního textilního průmyslu a oslabení sklářského průmyslu a bižuterie zapříčiněného hospodářskou recesí z roku 2008, snaží zaměřit i na výrobu automobilů a pryžových a plastových výrobků.

Graf č. 7: Vývoj nezaměstnanosti v Libereckém kraji

Nezanedbatelnou ekonomickou podporu zahrnuje i cestovní ruch, který je v kraji rozvinut zejména díky hornatému charakteru kraje, který ročně navštíví tisíce českých i zahraničních turistů. Tento fakt ovšem nijak neubírá na skutečnosti, že Liberecký kraj se stále řadí mezi 6 krajů s nejvyšším počtem nezaměstnanosti. V současnosti žije v libereckém kraji 439 108 obyvatel a průměrná měsíční mzda je 23 987Kč.

3.1.7 Královehradecký kraj

Mezi tři největší oblasti, jak počtem obyvatel, tak rozlohou, můžeme zařadit i Královehradecký kraj, který má 551 175 obyvatel. V tomto kraji jsou nejvydatnější a nejkvalitnější zásobárny pitné vody v České republice a zároveň je tento kraj krajem s největším podílem zemědělské i orné půdy a lesních pozemků.

Velkým problémem tohoto kraje je stále nižší počet obyvatel ve věku 15-64 let a naopak vysoký počet lidí ve věku nad 65 let, což velmi ovlivňuje vysokou míru nezaměstnanosti v tomto kraji v souvislosti s počtem obyvatel.

Graf č. 8: Vývoj nezaměstnanosti v Královehradeckém kraji

Královehradecký kraj můžeme charakterizovat jako zemědělsko-průmyslový kraj s bohatě rozvinutým cestovním ruchem, kde průmysl je soustředěn zejména ve velkých městech a intenzivní zemědělství do oblasti Polabí. Nejvyšší koncentraci cestovního ruchu v České republice vykazují právě Krkonoše, jež jsou součástí Královehradeckého kraje.

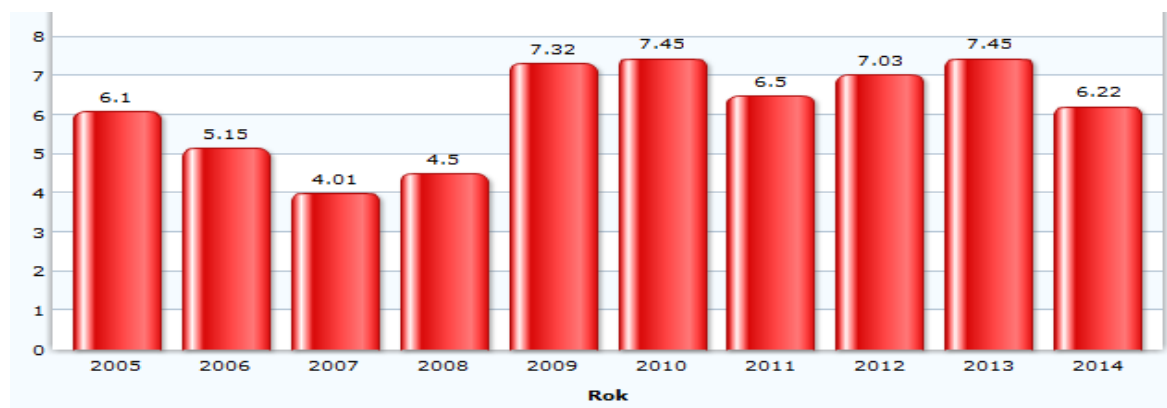
Nejnižší míra nezaměstnanosti byla zaznamenána v roce 2007, ale od tohoto roku stále vzrůstá až na současných 6%. Průměrná měsíční mzda v tomto kraji je 23 458Kč.

3.1.8 Pardubický kraj

Svou rozlohou je Pardubický kraj pátým nejmenším krajem v ČR, který svou rozlohou tvoří 60% zemědělské půdy a z toho jen 43,6% tvoří půda orná. Lesní pozemky pokrývají 29,7% kraje. Díky těmto skutečnostem se vyznačuje jako rozmanitý kraj

přírodních podmínek, osídlení i průmyslové a zemědělské výroby, což zapříčiňuje i velice rozdílnou kvalitu životního prostředí.

Graf č. 9: Vývoj nezaměstnanosti v Pardubickém kraji

Pardubický jak je tvořený čtyřmi okresy, kde podíl nezaměstnaných ve věku 15-64 let patří svým procentuálním vyjádřením k šesti krajům s nejnižší mírou nezaměstnanosti v České republice, což zapříčiňuje i skutečnost, že tento kraj má třetí nejnižší podíl obyvatel v tomto věku. Méně než polovinu nezaměstnaných tvoří ženy a dalších necelých 13% osoby se zdravotním postižením. Pokud bychom se na nezaměstnanost podívali z hlediska vzdělání, patří Pardubický kraj mezi kraje s nejvyšším počtem nezaměstnaných osob se základním vzděláním nebo výučním listem. V současnosti zde žije 516 212 a průměrná měsíční mzda, která je rovněž považována z hlediska celorepublikového srovnání za třetí nejnižší je 22 885Kč.

3.1.9 Kraj Vysočina

V rámci České republiky zaujímá tento kraj centrální polohu i přesto, že se vyznačuje řídkým osídlením a vysokou nadmořskou výškou způsobující členitost tohoto území. Sídlní struktura má mnohdy až fatální důsledky, neboť dochází k postupnému vyliďňování menších obcí a odchodu mladých a kvalifikovaných pracovních sil do větších měst.

Rozlohou se Vysočina řadí mezi nadprůměrně velké kraje a pouze čtyři kraje jsou rozlehlejší. Územně se Vysočina dělí na 5 okresů s 15 správními obvody obcí s rozšířenou působností. Po ekonomické stránce tento kraj zaostává za celorepublikovým průměrem,

jelikož jeho hrubý domácí produkt se v posledních letech pohybuje kolem 4%. Pokud bychom se na tento kraj podívali z hlediska nezaměstnanosti, tak bychom mohli říci, že díky nízkému počtu obyvatel a migraci do větších míst není míra nezaměstnanosti tak vysoká a v poslední době obsazuje sedmou pozici nezaměstnanosti z celé České republiky.

Graf č. 10: Vývoj nezaměstnanosti v kraji Vysočina

Stejně jako tomu bylo u předchozích krajů, tak i kraj Vysočina se potýkal s nejnižší nezaměstnaností v letech 2006 až 2008. V roce 2009 došlo k prudkému nárůstu nezaměstnaných o celá 3%, což není zrovna zanedbatelné. Nyní se Vysočina drží mezi kraji s nižší nezaměstnaností, ale na základě přihlédnutí k počtu obyvatel a nízkému zalidnění by toto číslo mělo být určitě mnohem nižší, neboť zde v současné době žije 509 429 obyvatel a průměrná měsíční mzda je 23 261Kč.

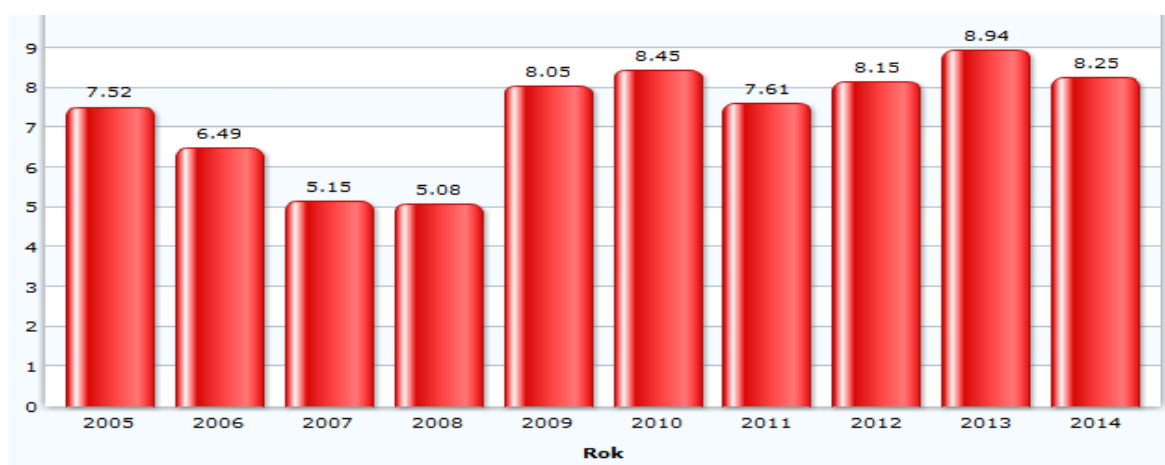
3.1.10 Jihomoravský kraj

Jihomoravský kraj se nejen svojí rozlohou, ale i počtem obyvatel přesahujícím jeden milion označuje jako čtvrtý největší a nejzaldněnější kraj v České republice. Je rozdělen na 21 správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Z celkové rozlohy 719 hektarů tvoří téměř 60% zemědělská půda, z níž 83% tvoří půda orná. Z tohoto hlediska se kraj zaměřuje především na zemědělskou činnost a zároveň tak pokračuje v dlouholeté tradici a specifickém regionálním rysu, což je specializace na vinařství, ovocnářství a zelinářství. V tomto kraji se nachází více jak 90% celkové plochy vinic České republiky, především v okrese Břeclav, kde je téměř 50% plochy. S pěstováním, distribucí a vývozem

vína je rovněž spojen i fakt, že Jihomoravský kraj se podílí 10,9% na tvorbě hrubého domácího produktu.

Prosperující zemědělství má ovšem i velký dopad na nezaměstnanost v tomto kraji, která patří k nejvyšším v republice. Tato situace je zapříčiněna skutečností, že většina pracovních nabídek spojených s vinařstvím jsou pouze sezónního charakteru a jen několik jedinců je zaměstnaných na plný úvazek po celý rok. I díky tomu se o jedno pracovní místo uchází 32 zájemců.

Graf č. 11: Vývoj nezaměstnanosti v Jihomoravském kraji

Jak je patrné z grafického znázornění počet nezaměstnaných, ani v letech, kdy jiné kraje se pohybovali pod hranicí 5%, má v posledních letech spíše stagnující charakter a nedaří se jej dlouhodobě snížit. Důsledkem vysoké nezaměstnanosti může být i nadměrné gramotnost Jihomoravského obyvatelstva, neboť nespočet vysokých škol vyskytujících se na tomto území produkuje stále více kvalifikovanějších osob bez praxe a tím pádem s minimální možností uplatnění se. V současnosti zde žije 1 173 394 obyvatel a průměrná mzda je 24 954Kč.

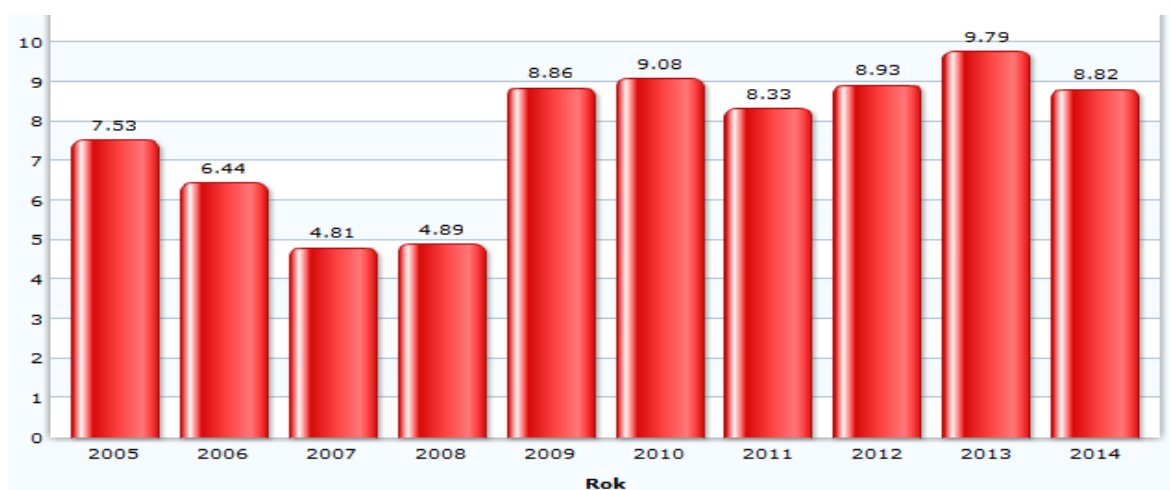
3.1.11 Olomoucký kraj

Olomoucký kraj je svojí geografickou povahou rozdělen na dvě části a to na severní hornatou část s pohořím Jeseníky a jižní rovinatou část tvořenou oblastí Haná. Celá oblast je rozdělena na pět okresů s celkovou rozlohou 5 266 km². Zvláštností tohoto kraje je fakt,

že se každoročně snižuje podíl orné půdy a navyšuje podíl půdy nezemědělské, což z Olomouckého kraje vytváří kraj zaměřený spíše na průmysl a služby s tím spojené.

V současné době žije v Olomouckém kraji 635 037 obyvatel, z nichž více jak 17% tvoří obyvatelé důchodového věku. Tato skutečnost má velký vliv i na vysoký nárůst nezaměstnanosti a jeho dlouhodobou vzrůstající tendenci. Jak je patrné i z grafického znázornění vývoje nezaměstnanosti za posledních deset let, můžeme konstatovat, že Olomoucký kraj patří mezi kraje s nejvyšším počtem nezaměstnaných osob.

Graf č. 12: Vývoj nezaměstnanosti v Olomouckém kraji

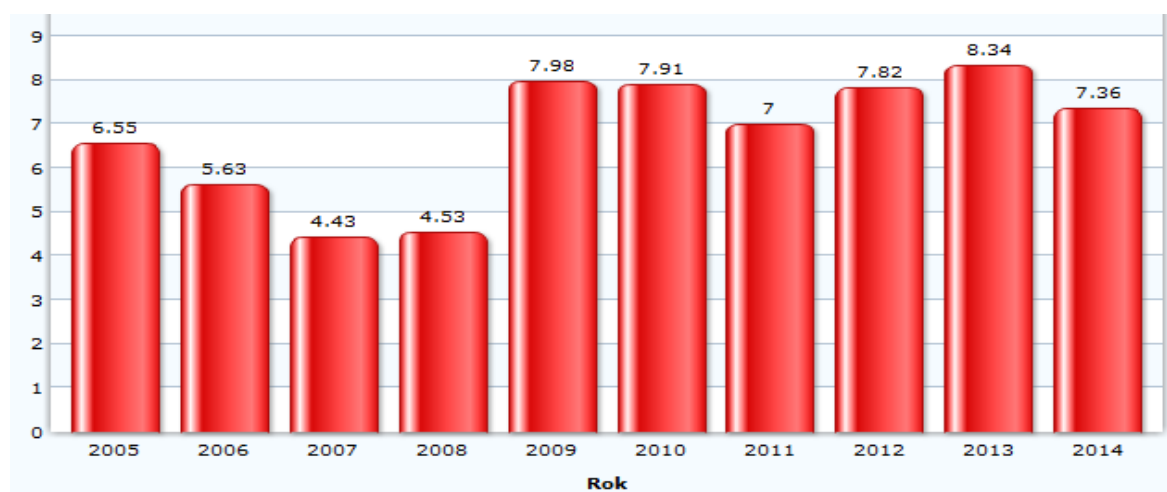
Stejně jako tomu bylo u jiných krajů, tak i zde byl pozorován nejvyšší nárůst nezaměstnanosti v roce 2009, kdy vzrostl téměř o 4% a od té doby se jej nedaří dlouhodobě snižovat, ba naopak, křivka má spíše vzrůstající charakter.

V Olomouckém kraji se rovněž potýkáme s nejvyšším počtem vyplacených sociálních dávek ze všech krajů. Jen v loňském roce zde bylo vyplaceno téměř 6% z celkové částky státní sociální podpory určené pro celou Českou republiku. V současnosti je měsíční průměrná mzda 22 627Kč, což například ve srovnání s rokem 2013 je pouze o 400Kč více (v ostatních krajích se měsíční mzda za poslední dva roky navýšila v průměru o 1 200Kč).

3.1.12 Zlínský kraj

Zlínský kraj je čtvrtým nejmenším krajem v republice, na jeho rozloze v současnosti žije 584 792 obyvatel v 307 obcích (z toho je 30 měst). Z hlediska územního členění má tento kraj spíše kopcovitý charakter, jenž je tvořený zejména pahorkatinami a pohořími, kde jsou hojně využívána ložiska cihlářských hlín, štěrkopísků (zde položená ložiska mají celorepublikový význam) a stavebního kamene. V omezené míře se zde vyskytují i naleziště ropy a zemního plynu. Velkou rozlohu Zlínského kraje zaujímají i chráněné krajinné oblasti, Beskydy a Bílé Karpaty, jež představují téměř 30% celkové rozlohy kraje.

Graf č. 13: Vývoj nezaměstnanosti v Zlínském kraji

Pokud bychom se na Zlínský kraj podívali z pohledu nezaměstnanosti, můžeme tento kraj v současné době zařadit mezi kraje s nižší mírou nezaměstnanosti. Nejnižší nezaměstnanost jsme zaznamenali v letech 2007 a 2008. V roce 2009 došlo k prudkému nárůstu nezaměstnanosti, která se daří v několika posledních letech snižovat nebo alespoň držet na stejné hodnotě.

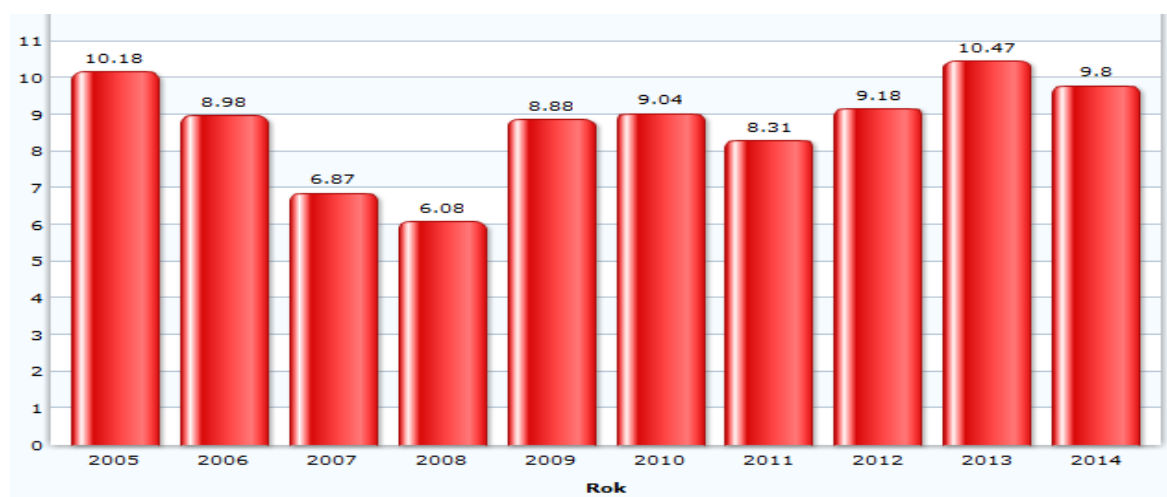
3.1.13 Moravskoslezský kraj

Geograficky rozmanitým krajem je právě Moravskoslezský kraj, který je rozdělen na 22 správních obvodů, do nichž zapadá 300 obcí (z toho 42 měst). Svoji rozlohou se kraj řadí na šesté místo z celé České republiky, kde na 5 427 km² více než polovinu zaujímá

zemědělská půda a na více než 35% se rozpínají lesní pozemky (zejména v oblasti Jeseníků a Beskyd). Mimo přírodního bohatství, které se v kraji nachází, se zde vyskytují velké zásoby nerostných surovin, především černého uhlí, ložiska plynu a dalších surovin jako vápenec, žula, mramor, břidlice, sádrovec, písky a cihlářské jíly.

Od 19. století patří tento kraj mezi nejdůležitější průmyslové regiony Evropy. Jeho hospodářské zaměření na odvětvovou strukturu ovšem v posledních letech přináší nemalé problémy týkající se nezaměstnanosti a celkové restrukturalizace kraje. Relativně nejlépe je na tom s nezaměstnaností Frýdek - Místek, ovšem nejvyšší podíl nezaměstnaných vykazují okresy Karviná a Bruntál, které v několika letech za sebou obsazují poslední příčky nezaměstnanosti mezi všemi okresy v České republice. Velmi závažným problémem Moravskoslezského kraje je dlouhodobá nezaměstnanost přesahující délku 12 měsíců.

Graf č. 14: Vývoj nezaměstnanosti v Moravskoslezském kraji

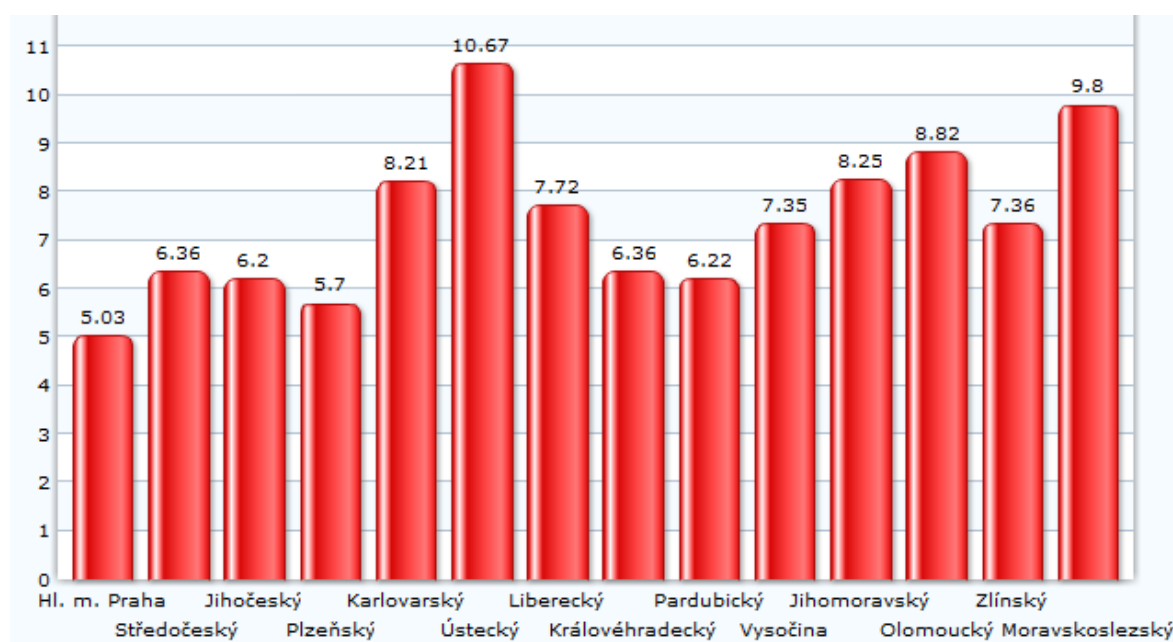

Jak již bylo zmíněno výše, tak i grafické znázornění odpovídá dlouhodobému boji s vysokou mírou nezaměstnanosti v tomto kraji, která se v posledních pěti letech pohybuje v průměru kolem 9,4%. Ani období, které u jiných krajů zaznamenalo velice nízký podíl nezaměstnaných, se zde moc neprojevuje, neboť toto období zaznamenalo nezaměstnanost více jak 6% obyvatelstva. V současnosti ze žije 1 215 098 obyvatel a průměrná měsíční mzda je 23 487Kč, která je velice rozdílná s ohledem na pracovní sektor (nejvyšší mzdy jsou v sektorech výroby a rozvodu elektřiny, plynu a tepla, těžby a informačních a komunikačních činností a naopak nejnižší mzdy jsou v oblasti ubytování, stravování a pohostinství).

3.2 Srovnání krajů z hlediska nezaměstnanosti

V předchozích podkapitolách jsme si zhodnotili jednotlivé kraje a jejich míru nezaměstnanosti a podíl nezaměstnaných lidí s ohledem na veškeré faktory, které jsou pro jednotlivé kraje specifické. V následujícím grafickém zobrazení jsme zaznamenali (pro lepší orientaci), jak si jednotlivé kraje stojí v porovnání s ostatními a v jakých krajích České republiky máme největší a ba naopak nejnižší počet nezaměstnaných:

Graf č. 15: Průměrný vývoj nezaměstnanosti v jednotlivých krajích

Jak již bylo zmíněno v této kapitole, úplně jsme vyjmuly Ústecký kraj, neboť je stěžejním krajem naší bakalářské práce a z výše uvedeného grafu je patrné z jakého důvodu. V tomto kraji se v současnosti potýkáme s nejvyšší nezaměstnaností v porovnání s ostatními kraji České republiky.

S pozvolným, ale trvale neklesajícím nárůstem nezaměstnanosti se Česká republika snaží všemožně bojovat. Velký vliv na pokles nezaměstnanosti má podpora sektoru drobného a středního podnikání, rozvoj průmyslového sektoru a pozvolný, ale dlouhodobý návrat k sektoru zemědělskému, kde naší velikou výhodou je zeměpisná rozloha a velké množství orné půdy, která vytváří potencionálně lepší podmínky pro rozvoj a znovuoobnovení zemědělského průmyslu na území celé České republiky.

Další velikou výhodou na trhu práce je dostatek vysoce kvalifikované a vzdělané pracovní síly, která jen vyčkává na příliv větších zahraničních investorů, jež se budou chtít podílet na rozvoji svých firem zejména na našem území a tím dají možnost spoustě kvalifikovaných lidem získat odpovídající zaměstnání a tím pomohou ke snížení celorepublikové nezaměstnanosti, jež je v některých krajích opravdu alarmující.

4 NEZAMĚŠTNANOST V ÚSTECKÉM KRAJI

V předchozí kapitole jsme se okrajově zaměřili na jednotlivé kraje České republiky a jejich problémy týkající se a ovlivňující nezaměstnanost. Z pohledu nezaměstnanosti si některé kraje stojí dobře a jiné se již delší dobu potýkají s velkou mírou nezaměstnanosti, která se z dlouhodobého hlediska nedaří efektivně snižovat. Ústecký kraj je v současné době na první příčce v počtu nezaměstnaných osob a tento negativní parametr si dlouhodobě udržuje bez ohledu na ekonomickou prosperitu státu. Nyní si podrobně rozebereme jednotlivé aspekty podílející se na vysoké míře nezaměstnanosti a jejím vývoji v posledních letech.

4.1 Charakteristika kraje

Ústecký kraj leží na severozápadě České republiky a z části tvoří státní hranici se Spolkovou republikou Německo. Z geografického hlediska se jedná o rozmanitý kraj, v němž je hraniční oblast lemována hornatou oblastí Krušných hor, Labskými pískovci a Lužickými horami. Na jihovýchodě se pro změnu rozprostírají roviny, ze kterých vystupuje hora Říp a České středohoří. Celkovou rozlohou zaujímá Ústecký kraj 6,8% rozlohy České republiky, kde 52% území tvoří zemědělská půda, 30% lesy a 2% vodní plochy.

Z hlediska hospodářství je tento kraj důležitý pro své nerostné bohatství, mezi které patří hlavně hnědé uhlí, sklářské a slévárenské písky a stavební kameny. Tento kraj bychom mohli díky své odlišnosti rozdělit do čtyř oblastí a to na oblast s vysoce rozvinutou průmyslovou výrobou soustředující se na energetiku, těžbu uhlí, strojírenství a chemický a sklářský průmysl (Teplice, Most, Chomutov a částečně Ústí nad Labem), oblast významnou produkcí chmele, zeleniny a vína (Louny a Litoměřice), oblast s omezenými hospodářskými aktivitami a řídkým osídlením (Krušné hory) a v neposlední řadě na oblast, která není využita ani pro zemědělskou činnost ani pro těžební průmysl, neboť je obtížně dostupným a typicky periferním územím (Děčínsko).

Kraj je rozdělen do sedmi okresů: Ústí nad Labem, Teplice, Most, Louny, Litoměřice, Chomutov a Děčín. Tyto okresy se dále člení na 354 obcí a z toho 59 obcí se statusem města a 16 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (Bílina, Děčín, Chomutov, Kadaň, Litoměřice, Litvínov, Louny, Lovosice, Most, Podbořany, Roudnice nad Labem, Rumburk, Teplice, Ústí nad Labem, Varnsdorf a Žatec) a 30 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem.

Z hlediska počtu obyvatel v současné době Ústecký kraj zaujímá páté místo v republice s 823 103 občany a zároveň je čtvrtý krajem s nejpočetnější hustotou zalidnění na km². Největší obcí a zároveň i sídlem kraje je Ústí nad Labem, jehož charakteristickým rysem je poměrně mladé obyvatelstvo, neboť průměrný věk je 40,8 let. Pokud bychom se podívali na porodnost, tak v této oblasti zaujímá Ústecký kraj šestou nejnižší pozici ve srovnání s ostatními kraji, ale zároveň pokud se podíváme na úmrtnost, patří Ústeckému kraji první místo, jelikož je zde nejvyšší úmrtnost v republice a rovněž i nejvyšší potratovost z hlediska celorepublikového srovnání.

Na tvorbě hrubého domácího produktu se Ústecký kraj podílí ročně cca 6%, což jej řadí mezi kraje s nižším podílem na hrubém domácím produktu. K nejvýznamnějším zaměstnavatelům patří v tomto kraji Krajská zdravotní a.s., která od roku 2007 sdružuje pět centrálních nemocnic v Ústeckém kraji, Severočeské doly, Mostecká uhelná společnost a Chemopetrol. I přesto, že tyto společnosti zaměstnávají velké množství obyvatel Ústeckého kraje, potýká se kraj s největší nezaměstnaností z celé republiky za posledních šest let. Tento fakt je zapříčiněn nejen migračními vlnami, ale rovněž i poklesem těžby hnědého uhlí, útlumu výrobního i zemědělského odvětví a v neposlední řadě i postupná restrukturalizace větších podniků.

Vzhledem ke své poloze má Ústecký kraj důležitou dopravní polohu danou vazbou na Evropskou unii, neboť teplickým a litoměřickým okresem prochází mezinárodní silniční trasa E55, která spojuje sever a jih Evropy a u Lovosic přechází v dálnici D8. Významný je rovněž i železniční tah mezinárodní tratě ze Spolkové republiky Německo do Prahy. Kromě silniční a železniční dopravy je v Ústeckém kraji nejdůležitější vodní cestou řeka Labe, která umožňuje lodní přepravu do přístavu v Severním moři - Hamburku.

Díky častému historickému osidlování má Ústecký kraj nespočet historických památek, které se podílejí na pozvolném rozvoji cestovního ruchu. Mezi nejznámější památky můžeme zařadit například gotický kostel v Mostě, románskou rotundu na Řípu, barokní zámek v Duchcově, či kláštery v Oseku a Doksanech. Neměli bychom zapomenout ani na městské památkové rezervace Litoměřice, Úštěk a Terezín, které se zapsali do historie celé republiky.

4.1.1 Demografický vývoj kraje

V současné době žije na území Ústeckého kraje 823 103 obyvatel, což v meziročním poklesu představuje oproti loňskému roku úbytek 869 obyvatel. Tento úbytek je zapříčiněný nejen přirozeným úbytkem, ale rovněž i záporným migračním saldem, neboť mnoho obyvatel tohoto kraje se stěhuje do jiných krajů především na základě většího pracovního uplatnění a vyššího finančního ohodnocení za kvalifikovanou práci. I přes migraci zahraničních obyvatel dochází k pomalému úbytku obyvatel kraje.

Dalším faktorem ovlivňujícím demografický vývoj Ústeckého kraje je porodnost, která jak již bylo zmíněno výše, patří k šesté nejnižší v celorepublikovém srovnání i přes skutečnost mírného zvýšení porodnosti oproti loňskému roku. Na druhou stranu se stále více kraj potýká s narozenými dětmi mimo manželství, kdy tato hranice stále roste a zaujímá druhé nejvyšší procentuální místo v České republice přesahující 61%. Negativním směrem se rovněž ubírá doposud příznivý vývoj kojenecké a novorozenecké úmrtnosti, která v posledních letech má spíše stoupající tendenci než tomu bylo v minulosti.

Vzhledem k nižší průměrné věkové hranici obyvatelstva je kraj ve srovnání úhrnné plodnosti nad celorepublikovým průměrem a zaujímá čtvrtou pozici mezi kraji i s ohledem na skutečnost, že trend odkládajícího mateřství do pozdějšího věku stále přetrvává a prvorodičky se věkově pohybují v rozmezí 28-30 let. Tento trend má velký vliv i na vysokou míru potratovosti, která je stále nejvyšší v mezikrajovém srovnání.

Pro Ústecký kraj tak i nadále z hlediska demografického vývoje zůstává typická příznivější věková struktura obyvatelstva, nízký průměrný věk a stále příznivé relace základních věkových skupin.

4.1.2 Sociální vývoj kraje

Podobně jako demografický vývoj tohoto kraje, tak ani sociální vývoj není z hlediska srovnání s ostatními kraji v České republice na uspokojivé úrovni. I přesto, že Ústecký kraj je krajem s nejvyšším počtem nezaměstnaných, daří se meziroční nezaměstnanost spíše snižovat, což sebou nese i negativní vliv snižujícího se obyvatelstva staršího patnácti let, tedy snižování potencionálních pracovních sil. Pokud bychom se na kraj měli podívat z hlediska hospodářství, můžeme konstatovat, že se daří postupně rozvíjet a zvyšovat zaměstnanost v zemědělství a v průmyslu, ale pro změnu v odvětví služeb podíl nezaměstnaných narůstá, tím pádem se kraj pohybuje v jakémsi začarovaném kruhu, kde na jedné straně dojde ke zlepšení podmínek a zvýšení zaměstnanosti, ale na straně druhé v jiném sektoru dojde téměř k adekvátnímu snížení, takže se míra nezaměstnanosti pohybuje stále ve stejných nebo podobných procentuálních číslech.

V poslední době se kraji daří snižovat počty evidovaných uchazečů o práci a zároveň zvyšovat meziroční nárůst volných pracovních míst, což se kladně projevuje na počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo. Tento fakt je ovšem kompenzovaný rychlejším nárůstem uchazečů o předčasný důchod, kteří jsou až do poslední chvíle evidováni právě na Úřadech práce.

4.1.3 Ekonomický vývoj kraje

Na celkovém pozitivním vývoji České republiky se Ústecký kraj téměř nepodílí, neboť za posledních několik let je hrubý domácí produkt v tomto kraji spíše negativního charakteru. Největší příčinnou je pokles výroby ve stavebnictví, obchodu, dopravě, ubytování, informačních a komunikačních činnostech, v profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti.

Z pohledu zemědělství byl nejúspěšnějším rokem rok 2013, který za posledních 5 let zaznamenal nejvyšší nárůst jak v živočišné, tak rostlinné výrobě. Tento fakt ovšem nijak významně nevyzvedl Ústecký kraj, protože i přes tento malý úspěch byla hodnota krajské produkce na hektar ve srovnání s ostatními kraji třetí nejnižší. Oproti tomu velký

nárůst zaznamenala produktivita práce ze základní stavební výroby, která byla v kraji v celorepublikovém srovnání na třetí pozici.

V loňském roce v Ústeckém kraji došlo k nárůstu tržby větších podniků a to takovým způsobem, že byly v roce 2014 nejvyšší od roku 2009 a v současné době si tuto hodnotu zachovávají, což má pozitivní vliv na nárůst počtu zaměstnanců a i výše průměrné mzdy v kraji, jež je v současnosti 23 314Kč.

4.2 Podpora v nezaměstnanosti

Uchazeči hlášení na Úřadu práce mají nárok na podporu v nezaměstnanosti. Tento příspěvek ze strany státu, který má za účel zmírnění dosavadního úbytku financí, ovšem má i své podmínky, jež musí každý žadatel žádající o podporu v nezaměstnanosti splnit. Aby byly podmínky pro přidělování podpory v nezaměstnanosti jednotné, jsou stanoveny v zákoně o nezaměstnanosti a rozdělují uchazeče do jednotlivých skupin podle věku, neboť i na tento fakt zákon přihlíží. Nárok na podporu v nezaměstnanosti vzniká uchazeči, který ztratil zaměstnání za následujících podmínek:

- Žadatel o podporu v nezaměstnanosti musí být občanem České republiky, který *„získal v rozhodném období (§ 41) zaměstnáním nebo jinou výdělečnou činností dobu důchodového pojištění podle zvláštního právního předpisu v délce alespoň 12 měsíců (dále jen „předchozí zaměstnání“); překrývají-li se doby důchodového pojištění, započítávají se jen jednou“*²⁰
- Musí požádat krajskou pobočku Úřadu práce, u něhož je vedený v evidenci uchazečů o poskytnutí podpory v nezaměstnanosti a ke dni, k němuž o tuto podporu žádá, nesmí být pobíratelem starobního důchodu.

Stejně jako bere v potaz zákoník práce uchazeče, jež spadají do výše uvedených skupin a na podporu v nezaměstnanosti mají ze zákona nárok, tak se zákon zaměřuje i na uchazeče, kteří na podporu v nezaměstnanosti nárok nemají nebo jej ztratili z následujících příčin:

²⁰ Zákoník práce

- Uchazeč o podporu v nezaměstnanosti byl v posledních šesti měsících před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání zaměstnavatelem propuštěn z důvodu porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci zvláště hrubým způsobem nebo byl propuštěn z důvodu porušení jiné povinnosti zaměstnance podle §301a zákoníku práce zvláště hrubým způsobem.
- Uchazeči v době žádosti o podporu v nezaměstnanosti vznikl nárok na výsluhový příspěvek podle zvláštních právních předpisů a tento příspěvek je ve vyšší hodnotě než podpora v nezaměstnanosti, jež by uchazeči náležela, pokud by na tento příspěvek neměl nárok.
- Uchazeč vykonává některou z činností podle §25 odst. 3 v době, kdy mu má být přiznán nárok na podporu v nezaměstnanosti.

O podpoře v nezaměstnanosti vždy rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce, u níž je uchazeč o zařazení do evidence hlášen. Rozhodným obdobím pro posouzení nároku na výplatu podpory v nezaměstnanosti a podporu při rekvalifikaci jsou poslední dva roky před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání. Z tohoto období se vypočítává výše podpory, kterou bude uchazeč pobírat v následujících několika měsících s ohledem na věkovou skupinu.

První dva měsíce dostávají nezaměstnaní 65% průměrného čistého měsíčního výdělku z předchozího zaměstnání, ovšem za měsíc mohou dostat maximálně 0,58 násobek průměrné mzdy v České republice tedy v současné době 14 604 Kč. Následující dva měsíce podpora v nezaměstnanosti klesne na 50% měsíčního výdělku a zbytek doby, po kterou je uchazeč o zaměstnání evidován na Úřadu práce dostane jen 45% měsíčního výdělku z předchozího zaměstnání. Pokud po dobu trvání podpůrčí doby nedojde k umístění uchazeče do nového zaměstnání, skončí mu nárok na vyplácení podpory v nezaměstnanosti a dostává již jen sociální dávku ve výši životního minima, která má za účel zabezpečení základních životních potřeb. Tato částka je ve výši 3 410 Kč. Nevykazuje-li ovšem žadatel o sociální dávku dostatečnou aktivitu, má nárok jen na existenční minimum, tedy na 2 200 Kč.

Jak bylo již zmíněno v předchozím odstavci, délka, po kterou je podpora v nezaměstnanosti vyplácena, je závislá na věkovém zařazení uchazeče evidovaného na Úřadu práce. Tato skutečnost je zohledněna možnostmi, které jednotlivé věkové skupiny

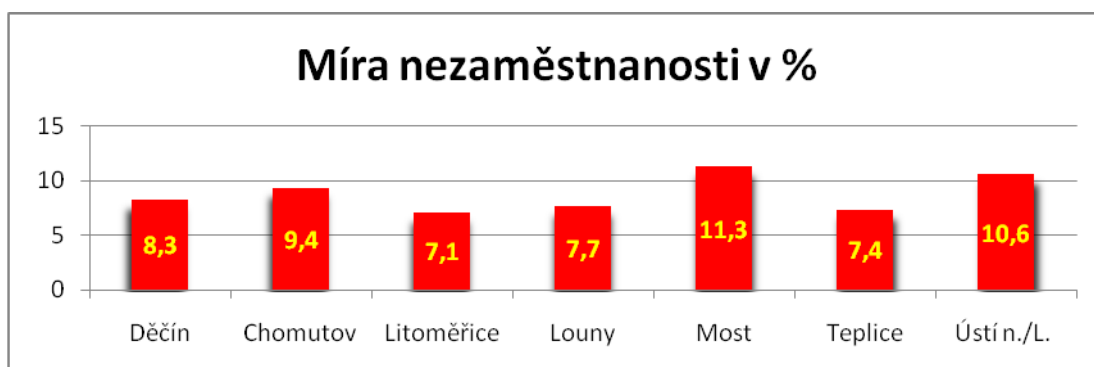
v souvislosti s požadavky dnešní společnosti mají. Lidem do 50 let je uznávána podpora v nezaměstnanosti po dobu pěti měsíců, lidé od 50 do 55 let mají nárok pobírat podporu v nezaměstnanosti po dobu osmi měsíců a nejdelší nárok na podporu v nezaměstnanosti mají osoby starší 55 let a to ve výši jedenácti měsíců. Tato doba je označována jako podpůrná doba.

4.3 Míra registrované nezaměstnanosti

Jak již bylo popisováno v kapitole jedna, míra nezaměstnanosti se dělí do několika skupin a je označením pro procentuální podíl nezaměstnaných osob ke zbývajícimu ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu. Pro každou zemi a ekonomiku je únosná míra nezaměstnanosti do 10%. Jelikož se v posledních několika letech, jako součást Evropské unie, setkáváme s ekonomickou krizí, není divu, že míra nezaměstnanosti nejen v České republice, ale i jiných státech je spíše pozvolně narůstajícího charakteru. Abychom mohli zaznamenat skutečnou míru nezaměstnanosti, musíme meziročně porovnávat nejen jednotlivé měsíce s ohledem na sezónní práce, ale rovněž jednotlivé roky a až na jejich konci je můžeme zaznamenat do čísel.

Pokud se zaměříme pouze na Ústecký kraj a jeho okresy, tak v následujícím grafu vidíme, jaká míra nezaměstnanosti se zde vyskytuje v současné době (data, která jsou uvedena za rok 2015, a jsou aktualizována k 30. říjnu 2015):

Tab. č. 1: Míra nezaměstnanosti

V současné době je nejhorším okresem z hlediska míry nezaměstnanosti Most, tato skutečnost je zapříčiněna několika základními faktory, které jsme již uváděli v popisu

Ústeckého kraje, a to tím, že v této oblasti docházelo v minulých letech k vysokému propouštění zaměstnanců pracujících převážně v těžebním průmyslu. Dalším okresem, který se potýká s vysokou mírou nezaměstnanosti, je Ústí nad Labem. I přesto, že je toto město považováno jako „hlavní město“ Ústeckého kraje, pracovních možností zde není mnoho. V posledních letech se ovšem situace postupně zlepšuje a to zejména díky ekonomickému rozvoji stávajících společností, které díky svému rozšiřování umožňují nabírání nových pracovních sil, ať už na více či méně kvalifikované pozice. Nejnižší míru nezaměstnanosti zaznamenávají Litoměřice a Teplice.

Kdybychom se zaměřili na míru nezaměstnanosti do hloubky, zjistili bychom, že Ústecký kraj v počátcích sledování míry nezaměstnanosti, nepatřil vždy mezi vedoucí kraje, ale pohyboval se po několik let ve střední části, většinou na šesté či sedmé pozici. S přibývajícím časem, postupným ekonomickým úpadkem kraje a přistěhovaleckými vlnami nepřizpůsobivých obyvatel se tato situace rapidně změnila a za posledních 15 let si tento kraj nese prvenství ve výši registrované míry nezaměstnanosti:

Tab. č. 2: Vývoj míry nezaměstnanosti

Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
% míra nezaměst.	0,67	4,47	3,58	5,23	5,24	5,79	7,05
Rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
% míra nezaměst.	10,0	13,18	15,92	16,15	15,83	17,13	17,94
Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
% míra nezaměst.	15,85	15,41	13,77	10,96	10,26	13,61	13,90

https://www.czso.cz/documents/10180/20541931/3201814_0507.pdf/3a20982b-c661-47e4-8841-8e83a926a93e?version=1.0

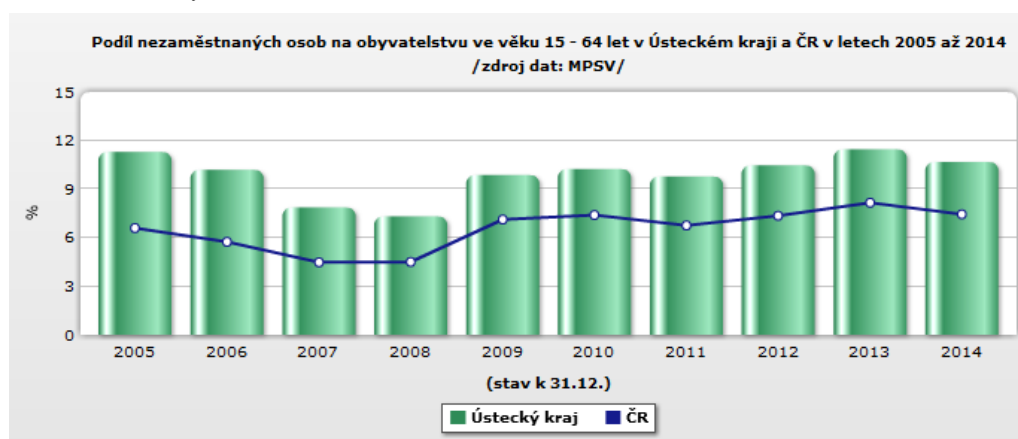
4.4 Vývoj nezaměstnanosti v Ústeckém kraji

Podíl nezaměstnaných osob nejen v Ústeckém kraji, ale v celé České republice, je počítaný na základě registrovaných uchazečů o zaměstnání na Úřadu práce. Tento procentuální průměr je počítaný na základě kritéria, které zahrnuje všechny registrované nezaměstnané ve věku od 15 do 64 let. V následujícím grafickém znázornění jsou zaznamenané vývoje podílu nezaměstnaných v jednotlivých krajích Ústeckého kraje za

posledních deset let. Veškeré grafické údaje v této podkapitole jsou čerpány z webových stránek Českého statistického úřadu²¹.

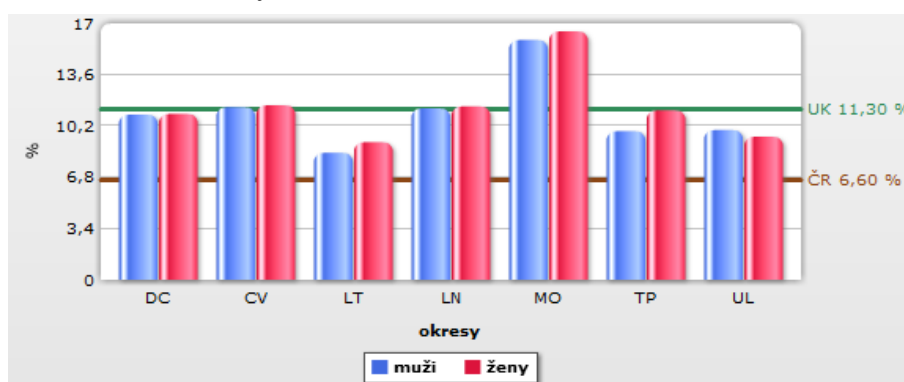
V Ústeckém kraji se nezaměstnanost potýká s velkými výkyvy, což je patrné i na následujícím grafu. Nejnižší podíl nezaměstnaných osob ve věku 15 - 64 let jsme zaznamenali v letech 2007 a 2008, kdy se tato hodnota přiblížila hodnotě 7,32%. Následující roky vykazují spíše stoupající charakter, jenž se podle znázorněné modré křivky, která zobrazuje podíl nezaměstnanosti v celé republice, pohybuje hodně nad celkovým průměrem našeho státu. Například v roce 2005 byl podíl nezaměstnaných 11,3% a o deset let později, v roce 2014, se místo snížení této hranice pohybuje na 11,47%.

Graf č. 16: Podíl nezaměstnaných osob 2005 - 2014

Následující grafická znázornění nám ukazují vývoj podílu nezaměstnaných osob v daných okresech Ústeckého kraje, kde se stejně jako v celorepublikovém srovnání setkáváme s nerovnoměrným klesáním a opětovným stoupaním. V roce 2005 byla nejvyšší

Graf č. 17: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2005

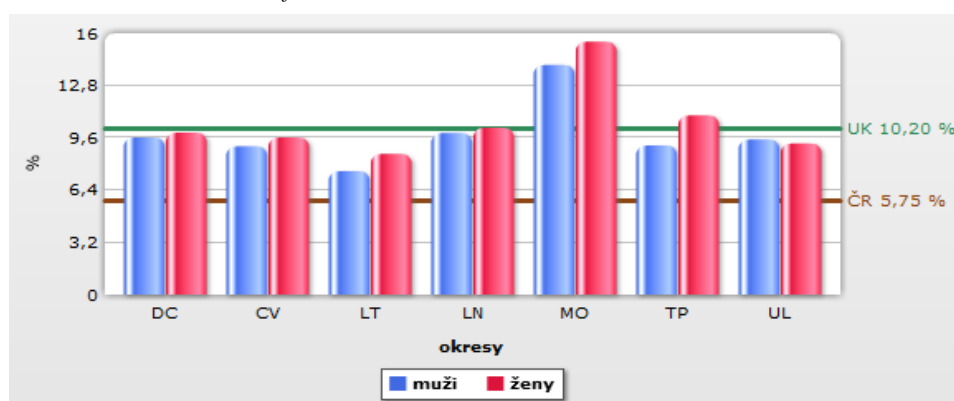

²¹https://www.czso.cz/csu/xu/podil_nezamestnanych_osob_na_obyvatelstvu_ve_veku_15_az_64_let_v_usteckem_kraji_v letech_2005_az_2014

Nezaměstnanost zaznamenána v Mostě a dosahovala hodnoty 15,92% v podílu nezaměstnanosti u mužů a 16,49% u žen. V tomto roce byl Most jediným okresem, který se silně odlišoval od ročního průměru v ostatních okresech. Nejnižší podíl byl zaznamenán v Litoměřicích, kde bylo nezaměstnáno 8,42% mužů a 9,14% žen.

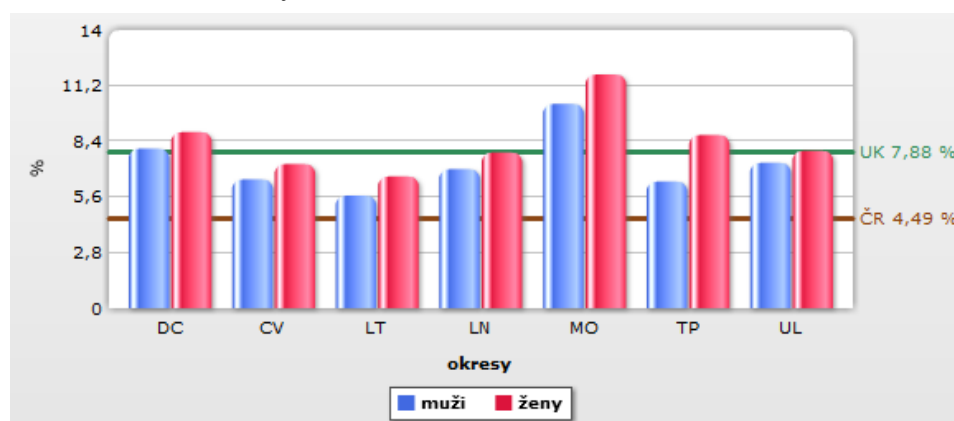
V roce 2006 se podařilo podíl nezaměstnanosti v tomto kraji celkově snížit o 1,1%, ale i tak se jednalo o téměř dvojnásobek celorepublikového podílu nezaměstnanosti:

Graf č. 18: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2006

Stejně jako ostatním okresům i Mostu se podařilo snížit počty nezaměstnaných a to u mužů na 14,07% a u žen na 15,49%. Pouze v Ústí nad Labem byla nezaměstnanost žen nižší než u mužů. S dalším rokem nepřišlo mnoho změn, neboť stejně jako v předchozích letech, i nyní si Most nesl vedoucí pozici a Litoměřice byly opět okresem s nejmenším počtem nezaměstnaných osob. Zásadní rozdíl se vyskytl mezi těmito roky v Ústí nad Labem, kde

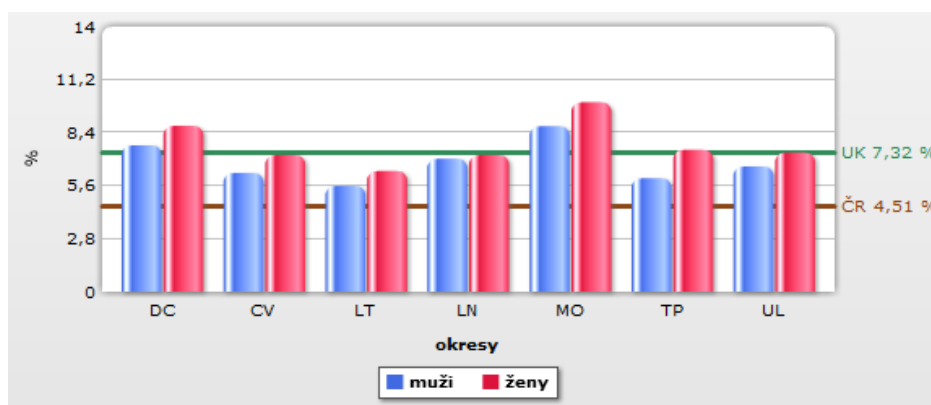
Graf č. 19: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2007

počet nezaměstnaných žen (7,92%) byl najednou vyšší než počet nezaměstnaných mužů (7,33%). Tento fakt ovšem neměnil nic na skutečnosti, že se v Ústeckém kraji podařilo podíl nezaměstnanosti snížit o 2,32%.

V roce 2008 jsme v Ústeckém kraji zaznamenali nejnižší podíl nezaměstnaných za posledních deset let, 7,32%. Celorepublikový průměr byl v tomto roce 4,51%. Nejnižší nezaměstnanost mužů vykazovali opět Litoměřice spolu s Teplicemi, co se týká nezaměstnanosti mužů. Oproti tomu nejvyšší nezaměstnanost žen stále přetrvávala v

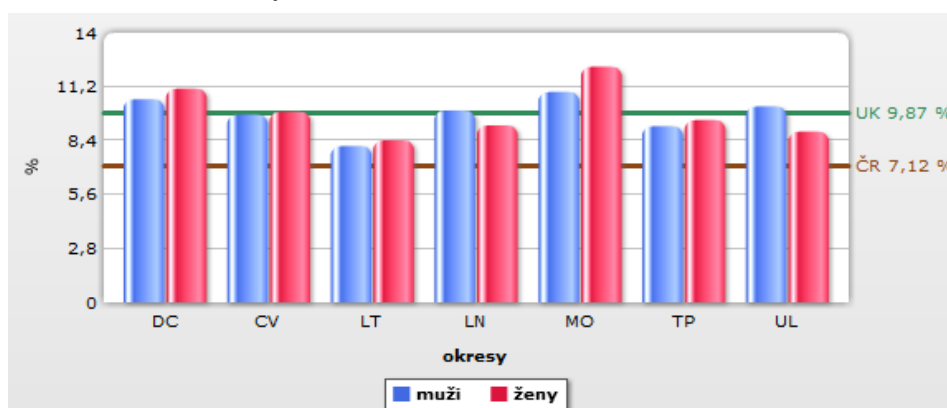
Graf č. 20: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2008

Mostě, kde dosáhla 10% a následně v Děčíně, kde byla 8,77%. Ok 2008 byl posledním rokem, ve kterém docházelo k postupnému snižování počtu nezaměstnaných.

Následující rok, 2009, přinesl rapidní nárůst nezaměstnaných mužů i žen v Ústeckém kraji, stejně jako v celé České republice. Celorepublikově se průměr nezaměstnaných navýšil o 2,61% a jen v Ústeckém kraji to bylo o 2,55%. Nezaměstnanost

Graf č. 21: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2009

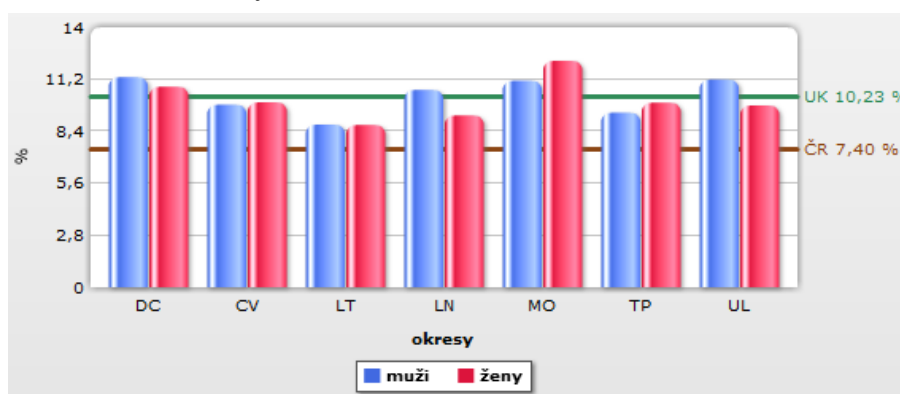

již netrápila jen Most, ale rapidně se navyšovala v Děčíně, kde nezaměstnanost mužů dosahovala 10,54% a u žen to bylo dokonce 11,10%. Podobný problém zaznamenalo i

samotné Ústí nad Labem, kde nezaměstnaní muži představovali 10,19% a ženy 8,86%. V ostatních okresech se dařilo nezaměstnanost držet do únosných 10%.

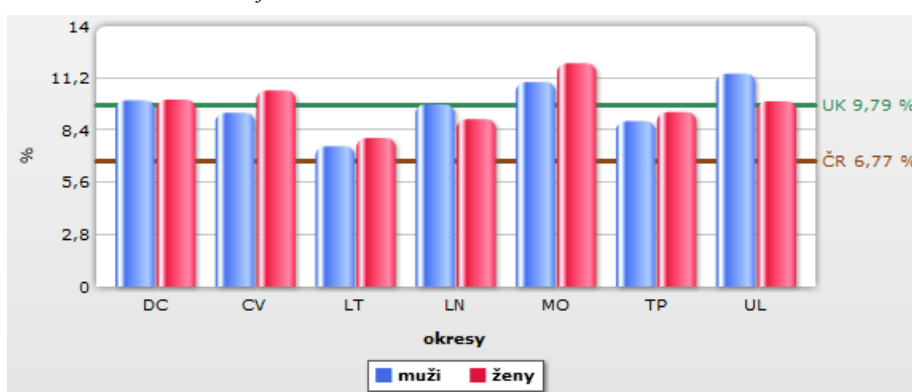
V roce 2010 se podíl nezaměstnaných navýšil na 10,23%, což již představovalo překročení míry únosnosti nezaměstnaných v tomto kraji. Okresů, které se dostaly nad hranici 10%, bylo více a patřili mezi ně Děčín (jak u mužů, tak u žen), Louny (pouze v počtu nezaměstnaných mužů), Most a Ústí nad Labem (pouze u mužů). Nejnižší nárůst

Graf č. 22 : Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2010

nezaměstnaných si udržely Litoměřice a Teplice. Celkový nárůst nezaměstnanosti se v celorepublikovém srovnání i v samotném Ústeckém kraji navýšil jen o desetiny procenta, ale i tak bylo zapotřebí nezaměstnanost začít urgentně řešit. S opatřeními týkajícími se stále vzrůstajícího počtu nezaměstnaných se v roce 2011 podařilo nejen Ústeckému kraji, ale i celé republice snížit nezaměstnanost opět pod 10%. Ačkoliv do roku 2008 jsme se

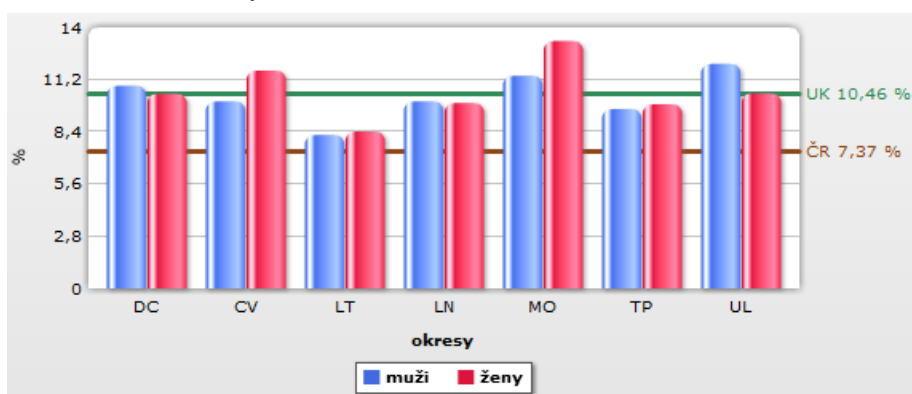
Graf č. 23: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2011

potýkali s vyšší nezaměstnaností u žen (ani v jednom okrese nebyl počet mužů vyšší než žen), tento rok nám ukazuje, že jsou na trhu více schopné najít uplatnění ženy (jen ve čtyřech okresech ze sedmi je více nezaměstnaných žen než mužů). Nejvyšší podíl

nezaměstnaných žen je v Mostě 12,01% a mužů v Ústí nad Labem 11,45%. I přesto, že bychom očekávali, že se tato hodnota bude v následujícím období snižovat, na základě nově budovaných obchodních center v Ústeckém kraji, opak je pravdou. Rok 2012 sebou přinesl ještě vyšší podíl nezaměstnaných než rok předcházející. Podíl nezaměstnaných se vyšplhal znovu nad únosnou hranici 10%, kde se bohužel drží dodnes. Okresů, které překročily tuto hranici, již nebylo pár, ale kromě Litoměřic a Teplic to již byly všechny.

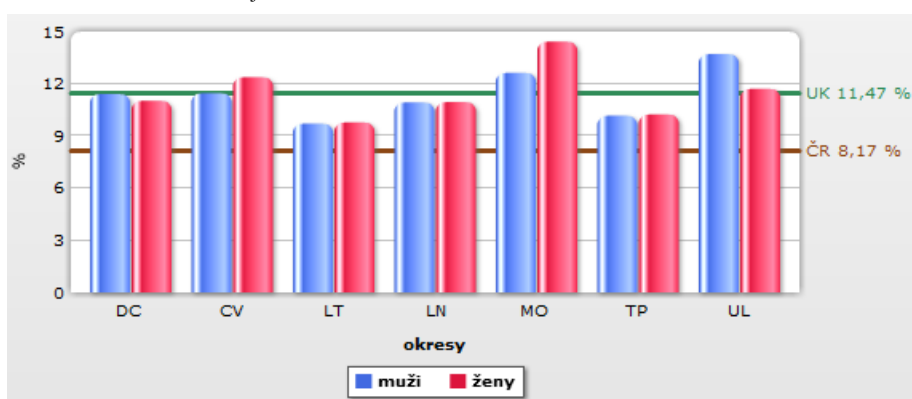
Graf č. 24: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2012

Doposud nejvyšší hranici pokořil Most se 13,28% nezaměstnaných žen a Ústí nad Labem s 12,05% nezaměstnaných mužů. Litoměřice si u mužů i u žen udrželi hranici jen mírně nad 8%.

Rok 2013 by se v počtu nezaměstnanosti mohl vyrovnat roku 2005. Rozestup 8 let jako by vůbec nebyl a míra nezaměstnanosti se navýšila z 11,30% v roce 2005 na 11,47%

Graf č. 25: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2013

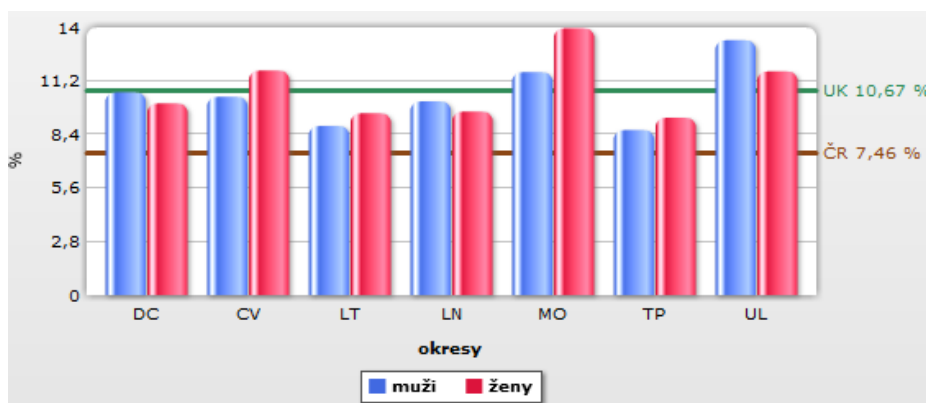

v roce 2013 v celém Ústeckém kraji. Kromě Litoměřic všechny okresy přesáhly tolerovanou míru 10%, což bylo zapříčiněno nejen nárůstem přistěhovalců či nepřizpůsobivého obyvatelstva, ale rovněž dopadem ekonomické krize, která postihla

celou Evropu. Větší společnosti se obávaly ekonomickému krachu, a tak z preventivního hlediska uzavírali méně potřebné sektory a propouštěli zaměstnance.

Poslední rok, který můžeme zhodnotit z hlediska podílu nezaměstnaných je rok 2014. I přes velkou ekonomickou krizi, která se nepříznivě podílela na navyšování počtu nezaměstnaných osob v České republice, jsme se jako jedna z mála zemí v Evropě s touto krizí rychle vyrovnali a dostáváme se do období opětovného rozvoje. Společnosti, které na

Graf č. 26: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2014

začátku tohoto období hromadně propouštěli zaměstnance, je nyní hromadně nabírají a dokonce dochází i výstavbám nových výrobních hal, jež představují pracovní nabídku pro stovky nezaměstnaných. Většině okresů Ústeckého kraje se podařilo snížit podíl nezaměstnaných na únosnou hranici pod 10% nebo jen mírně přesahující 10%. I přes tento fakt, nejvyšší nezaměstnanost stále zaznamenáváme v Mostě, Ústí nad Labem a Chomutově.

I přes neustálou snahu Ústeckého kraje snižovat podíl nezaměstnaných osob, se stále člení mezi nejhorší kraj v celorepublikovém srovnání, neboť míra nezaměstnanosti je ve srovnání s ostatními kraji hodně nad tolerovanou hranicí.

5 SOCIÁLNÍ ASPEKTY NEZAMĚŠTNANOSTI

*„Ztráta zaměstnání je vždy spojena se změnou sociálního statusu, životní úrovně i sociální role nezaměstnaného. Rovněž hrozí nebezpečí jeho sociální izolace či sociálního selhání, přičemž všechny tyto sociální důsledky nezaměstnanosti postihují i sociální okolí nezaměstnaného - tedy jeho rodinu“.*²²

Důsledky nezaměstnanosti z pohledu sociálního vnímání jsou velmi různorodé, neboť jsou spojeny se ztrátou zaměstnání jedince a mají vliv nejen na společenský a rodinný život nezaměstnaného, ale i na jeho chování a dosud zaběhlý každodenní rituál. Jedinec se dostává do situace, kdy je nucen na základě snížení finančních příjmů omezit i náklady vynaložené na dosavadní společenský život nejen jeho samotného, ale i jeho rodiny. Mnohdy dochází ke změně rodinných pozic, neboť do popředí se dostává vydělávající člen rodiny, jenž zabezpečuje požadavky rodiny a snaží se udržet její dosavadní sociální úroveň. Tato skutečnost vede k nestabilitě partnerského soužití a postupné izolaci od rodiny, jelikož do života nezaměstnaného z velké části začínají zasahovat pasivní činnosti jako je například sledování televize a dochází i k vlivu a změnám na jeho fyzickém a psychickém zdraví.

Pokud člověk ztratí zaměstnání, očekává se od něho, že bude dostatečně schopný tuto situaci změnit v co nejkratším časovém období (jak již bylo popsáno v předchozích kapitolách, měl by být nezaměstnaný schopen najít si nové zaměstnání do 15 dnů) a nese za to patřičnou odpovědnost. Dnešní společnost vyžaduje, aby hledání nového zaměstnání věnoval jedinec maximum volného času bez ohledu na reálné šance a byl schopen přijmout zaměstnání za jakoukoliv mzdu. Jestliže jedinec dlouhodobě nemůže najít nové pracovní uplatnění, dostává se pod tlak sociálních sankcí a zaujímá jakousi obrannou reakci sociálně znevýhodněného člověka, jehož jediným a hlavním cílem je snížení dalšího rizika nesoucího sebou sociální stres. *„Člověk, který je dlouhodobě nezaměstnaný, postupně na lepší status rezignuje, identifikuje se s lidmi podobně postiženými a tím se zařazuje do*

²² MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 304

určité sociální kategorie. Tuto podřadnou společenskou vrstvu lze definovat izolací, vyřazením ze společnosti a trvalejší závislosti na sociální podpoře“.²³

Jednotlivé sociální aspekty se mezi sebou vzájemně prolínají a doplňují, mají vliv na celkový postoj jednotlivce a jeho sociální jednání. Mezi nejvýznamnější sociální aspekty patří²⁴:

- **Vliv na životní úroveň** - ztráta příjmu z pracovního uplatnění a vyžití ze sociální podpory či sociálních dávek má za následek pokles životní úrovně každého nezaměstnaného jedince a jeho rodiny. Podle průzkumů je zřejmé, že příjmy v době nezaměstnanosti nedosahují ani poloviny předchozího výdělku. Pokud trvá nezaměstnanost delší dobu, vede mnohdy k chudobě a naprosté ztrátě sociálních kontaktů.
- **Vliv na rodinu** - rodina je z hlediska sociálních aspektů nejvíce ovlivněnou složkou v životě nezaměstnaného. Při ztrátě zaměstnání dochází v rodině ke změnám pozic a snížení autority nezaměstnaného, dochází k postupnému narušení denních rituálů, nezaměstnanost oslabuje partnerské vztahy a mění výchovnou funkci v rodině. „Rodina se tak stává místem, kde se trvale žongluje mezi požadavky povolání, tlaky na vzdělání, povinnostmi vůči dětem a jednotvárnou domácí prací“. V souvislosti s nezaměstnaností jsou zaznamenávány větší počty násilných činů jak ve směru k partnerovi, tak ve směru k dětem. Dlouhodobá ztráta postavení v rodině a neustálé ustupování zaměstnanému partnerovi mnohdy vede ke konfliktnímu jednání, častým hádkám a neuváženému použití násilí. Nezaměstnaný je více vznětlivý a reaguje přehnaně na standardní krizové situace v rodině. Ne vždy ovšem musí nezaměstnaný přistupovat ke ztrátě zaměstnání negativním způsobem, neboť pro některé nezaměstnané je právě rodina největším útočištěm a podpora, které se mu ze strany rodiny dostává, vede k pozitivnímu povzbuzování a myšlení, takže i při dlouhodobě nezaměstnanosti má jedinec pocit, že je naděje najít kvalitní a dobře placenou pracovní pozici, která vyřeší dosavadní problémy způsobené ztrátou zaměstnání.

²³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, s. 745

²⁴ KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-276-1.

- ***Vliv na strukturaci a vnímání času*** - narušení denního časového harmonogramu je první dopad na nezaměstnaného při ztrátě zaměstnání, jelikož zde chybí časová dotace strávená v zaměstnání. U nezaměstnaných nehraje čas velkou roli, není tak důležitý a cenný jako dříve, proto je většinou naplňován pasivními i společensky nežádoucími aktivitami (spánek, koukání na televizi, alkoholismus, kriminalita). Nejnebezpečnější je narušení časového režimu zejména pro mladistvé, kteří nemají zažitě pracovní návyky, a volný čas se jim začne líbit natolik, že si postupně na status nezaměstnaného zvyknou a dokonce jim vyhovuje.
- ***Sociální izolace*** - v důsledku nezaměstnanosti se jedinec dostává do pozice, kdy postupně přerušuje sociální vazby a díky ekonomickým potížím omezuje volnočasové aktivity (mnohdy i aktivity celé rodiny). Postupně se dostává do stavu sociální izolace - ztrácí kontakty, vyhýbá se sociálním stykům, jak v rodině, tak mezi přáteli, dochází ke ztrátě životních zkušeností až k postupnému pocitu vlastní stigmatizace ze ztráty zaměstnání. Sociální izolace je v mnohých publikacích popisována rovněž jako izolace od majoritní - pracující třídy. Míra sociální izolace je spojena s řadou doprovodných faktorů, jako je věk nezaměstnaného, sociální a rodinné zázemí a pracovní zkušenosti.
- ***Deprivace*** - v souvislosti s postavením nezaměstnaného bychom mohli hovořit o anomické situaci a o deprivaci, kdy deprivace je spojena s vyloučením nezaměstnaného ze sociálních vztahů a z konzumu, jakožto centrální aktivity moderní společnosti. Deprivace může být absolutní (považována spíše za existenční ohrožení, v dnešní době je vyřešena pomocí systému sociálních dávek a zabezpečení nezaměstnaného ze strany státu) a relativní (chápána jako psychické strádání vyvolané nezaměstnaností). Absolutní deprivace je v dnešní společnosti potlačována, ale na popředí vystupuje stále častěji deprivace relativní, neboť s nárůstem vzdělané populace rostou i její aspirace, obrazové prezentace komfortu středních vrstev, které jsou mnohem sugestivnější, než tomu bylo v minulosti. *„Právě rozpor mezi vzbuzovanými (materiálními) aspiracemi a možností je uspokojit patří k tíživé formě relativní deprivace. Ta je zesilována i tlakem sociálního okolí na udržení určité úrovně spotřeby a snahou rodiny tuto úroveň*

*před tímto okolím manifestovat. Ztráta zaměstnání je jak ztrátou samotného statusu, tak i ztrátou možnosti manifestovat ho“.*²⁵

5.1 Nezaměstnanost a sociálně patologické jevy

Dnešní společnost se již dlouhodobě potýká s vyšším procentem nezaměstnanosti v jednotlivých krajích, což má nežádoucí vliv nejen na samotnou společnost a její ekonomický charakter, ale i na samotné nezaměstnané jedince. Společnost je stále více provázena zvýšeným výskytem sociálně patologických jevů, které ačkoliv se je snažíme mnohdy přehlížet, nepřímo se nám ukazují a vystupují sami. Jsou jimi například zvýšená konzumace alkoholu a nikotinu mezi nezaměstnanými, konzumace drog (zvláště u mladších věkových skupin, které na základě dostatku volného času věnují své aktivity spojování se s různými druhy skupin a sekt), u nezaměstnaných se setkáváme s vyšším procentem nemocnosti a tím zvýšenou konzumací a spotřebou léčiv a v neposlední řadě se v posledních letech stále častěji setkáváme se zvýšeným počtem sebevražedných pokusů pramenících právě z dlouhodobé nezaměstnanosti a psychického tlaku okolí.

Průvodními jevy dlouhodobě nezaměstnanosti, se kterou se potýká dnešní společnost, je také zvýšená míra kriminality a násilí, rasových i meziskupinových konfliktů, krizí v rodině. Nezaměstnanost je provázena i postupnou ztrátou úcty k politickým stranám a autoritám. Vznik takzvané třídy deklasovaných, bez kvalifikace a pracovních dovedností, kteří žijí mimo pracovní trh a jsou trvale přímo závislí na systému vyplácení sociálních dávek a podpor.²⁶

Uvedené sociálně patologické jevy není možné absolutizovat, jelikož nezaměstnanost v žádném případě nevylučuje i možnost aktivního a pozitivního životního stylu, vyrovnaných rodinných vztahů a možnosti zachování určité strukturalizace časového fondu nezaměstnaného. Závidí na individuálním přístupu každého nezaměstnaného, jeho mravní síle a ekonomickému zázemí. Z mnohých výzkumů vyplývá, že nezaměstnaní jedinci, kteří byli v předchozím zaměstnání nespokojeni, se ztrátou zaměstnání vyrovnávají

²⁵MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 2. vyd. Praha: SLON, 1998, s. 76-77.

²⁶BUCHTOVÁ, B. a kol. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a.s., 2002, s. 115-116.

velice dobře a zároveň ti, co mají dostatečné úspory a určité rodinné zázemí jsou adaptabilnější. Průzkumy ovšem rovněž ukazují, že jen malé procento těch, kteří se potýkají s dlouhodobou nezaměstnaností, jsou schopni těmto negativním vlivům nepodlehnout.

5.2 Zkušenosti nezaměstnaných

V této kapitole jsme si shrnuli veškeré sociální aspekty ovlivňující nezaměstnané a dlouhodobě nezaměstnané. Jak je to ovšem ve skutečnosti? Opravdu všemi těmito aspekty procházejí nezaměstnaní? V rámci prováděného dotazníkového šetření a distribuci na jednotlivé Úřady práce v Ústeckém kraji, jsem se zeptal několik nezaměstnaných na jejich zkušenosti a mnohé výše popsané skutečnosti se potvrdili.

Nezaměstnaný jedinec v prvopočáteční fázi nezaměstnanosti se snaží být maximálně efektivní a prohlíží všemožné internetové servery nabízející zaměstnání či sezónní přivýdělek. Rozesílaný životopis k poptávaným pracovním pozicím upravuje podle potřeby zaměření pracovní pozice (jak uvedl jeden dlouhodobě nezaměstnaný muž - pokud se uchází o pozici skladníka v potravinách, nemůže ve svém životopise uvést, že pracoval jako popelář). Udrží sociální kontakty se svým okolím a aktivně se poptává po možnosti pracovního uplatnění. Pokud nepřichází pozitivní výsledek, dostává se nezaměstnaný do druhé fáze, mírné stagnace. Jeho volný čas se nezaměřuje jen na vyhledávání práce, ale i na volnočasové aktivity, které doposud zanedbával nebo díky pravidelnému docházení do práce nestíhal.

Po určitém čase, kdy není nezaměstnaný schopen najít nové pracovní uplatnění, dochází k jakémusi útlumu nejen v oblasti sociálních styků, ale rovněž v oblasti rodinného a psychologického útlumu. Neúčastní se rodinných akcí, nevyskytuje se na veřejnosti, spíše se adaptuje ve svém domácím prostředí, kde se uzavře před okolním světem a zbytku rodiny je spíše na obtíž než k pomoci, jelikož ani běžné domácí práce ho nenaplňují a připadají mu zbytečné a obtěžující. V tomto období je velice důležitá opora okolí a hlavně rodiny. Nezaměstnaný by neměl mít pocit naprosté nepotřebnosti a pracovní neschopnosti, ba naopak by měl být schopen znovu zaujmout pozitivní přístup při hledání nové práce.

Pokud se ani tak nepodaří nezaměstnanému nalézt nové pracovní uplatnění, mnohdy se dostává do stavu naprosté rezignace a oddanosti nastavenému sociálnímu

systemu. Spokojí se s příjmem sociálních dávek a podpory v nezaměstnanosti, omezí svoje aktivity a společenský výskyt nejen v rodinném kruhu, ale i mezi přáteli a bývalými spolupracovníky. Pravidelně navštěvuje pouze Úřad práce, kde v sebeochranném reflexu klade důraz na svůj neustálý aktivní přístup k hledání zaměstnání a uplatnění se. Pokud mu je nabídnuta práce, mnohdy nalezne rychlou a vyhýbavou námitku proč by se na tuto pozici neměl hlásit.

Dlouhodobě nezaměstnaní lidé mají díky pravidlům nastaveným v dnešní společnosti neskutečnou výhodu. Ti co chtějí pracovat a nechtějí být závislí na své rodině a sociálních dávkách, si uplatnění najdou i za předpokladu vykonávání nekvalifikované práce za menší finanční ohodnocení. A naopak ti, jež se rozhodli pro klidnější život bez pracovního uplatnění, jsou díky systému podpory v nezaměstnanosti a následném vyplácení sociálních dávek smířeni s životem v menším přepychu, ale bez starostí a únavy z každodenní práce.

Na jednu stranu se v mnohých odborných publikacích dočítáme, že uměle udržovaná zaměstnanost nebyla moc přínosným ekonomickým jevem pro společnost, ale na druhou stranu, když se nad tímto smyslem uměle udržované zaměstnanosti zamyslíme do hloubky, tak každý občan měl pracovní využití, musel navštěvovat zaměstnání a nebyl sebemenší důvod podporovat ho v nicnedělání.

„Člověk je sice určen podmínkami, v nichž žije, duševním vývojem, stavem svého těla, ale skoro vždycky může volit z více variant a možností svého života. Rozum a tělo, životní podmínky jsou tedy dané, ale já určuji, jak dalece se poddám těžkostem a zda obtíže přijmu jako výzvu k zápasu, výzvu k vyzkoušení sebe sama, nebo jako definitivní hranici svých možností“.²⁷

²⁷ ŠIKLOVÁ, J. *Deník staré paní*. Vyd. 2. Praha: Kalich, 2008. ISBN 978-80-7017-082-3, 178.

6 PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY NEZAMĚŠTNANOSTI

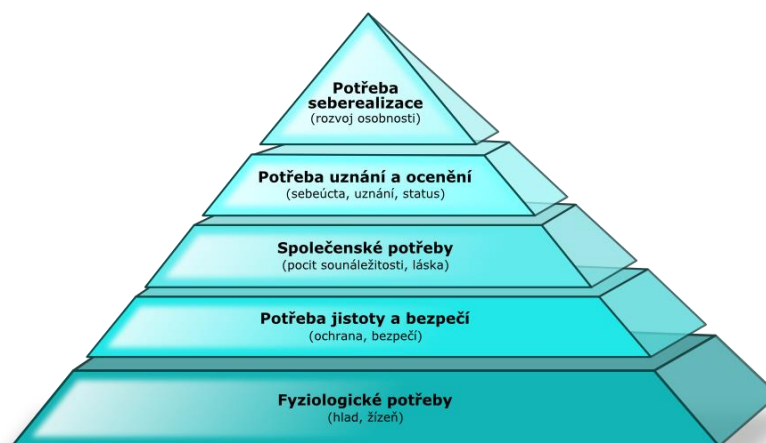
Hodnocení nezaměstnanosti může být ve všech popisovaných hlediskách ambivalentní, to znamená, že kromě negativních aspektů sebou může přinášet i pozitivní vlivy. Je třeba říci, že mnohdy negativní aspekty v celkovém porovnání u většiny nezaměstnaných převažují.

6.1 Význam práce pro člověka

Práce je důležitou součástí našeho života, neboť nám přináší možnost důstojné existence ve společnosti a současně zajišťuje materiální prospěch. Člověk je díky vykonávání práce zařazen do sociálních vztahů, uspokojuje vlastní potřeby ctižádosti, sebeuplatnění a sebeúcty.

Podle Abrahama Maslowa, který je autorem pyramidy potřeb (viz níže), dochází k postupnému uspokojování potřeb. Nejprve se jedná o fyziologické potřeby a po jejich uspokojení se zaměřuje každý jedinec na vyšší potřeby. Nedostatek nebo frustrace na nižší úrovni uspokojování potřeb nám zabraňuje postupovat v pyramidě směrem nahoru.

Obr. č. 3: Pyramida potřeb

V současné době ani jako v minulosti nesloužila práce pouze jako nástroj k výrobě statků nebo k vykonávání služeb, ale díky jejímu provozování dochází k utváření sociálních vazeb, možnosti vedení strukturovaných rozhovorů, setkávání nových lidí a uzavírání přátelství. Práce je tedy nástrojem k celkové seberealizaci a seberozvoji v životě

každého z nás. V pracovním kolektivu dochází k porovnávání pracovních zkušeností a získávání nových odborných znalostí, postupně se rozvíjí lidská osobní identita. Z mentálně hygienického hlediska pracovní úsilí umožňuje odvádět přebytek duševní a tělesné energie, umožňuje vytvářet platné hodnoty pro sebe i vlastní potomky, nabízí možnost nápodoby, ztotožnění a osobního příkladu.

Neočekávaná ztráta zaměstnání je velkým sociálním i psychickým zásahem do života lidí, mnohdy se dokonce stává traumatizujícím existenciálním zážitkem, i přesto, že žijeme ve společnosti, jež umožňuje relativně vysokou životní úroveň bez dočasné odměny za vykonanou práci. I přesto, že nezaměstnaným odpadají „zatěžující“ faktory práce, přibývá jim dostatek času na rodinu, partnera a přátele, berou již pracovní uplatnění s takovou samozřejmostí, že se jim nedostává pocitu radosti a uspokojení z jejího vykonávání, které přináší finanční ohodnocení umožňující volnočasové aktivity.

Nedobrovolné vyřazení práce z osobního života má negativní vliv nejen na sociální a ekonomické důsledky, ale i na zdravotní stránku jedince. Dlouhodobou nezaměstnaností mizí hlavní příjem za vykonanou práci a zároveň hlavní zdroj uspokojování životních potřeb a následkem toho je osobní i rodinná ekonomická nejistota, mizí pracovní rozvržení dne, dochází ke ztrátě pracovních návyků a dosažených dovedností. Dlouhodobou nezaměstnaností ztrácejí jedinci smysl života a postupně s přibývajícím délkou nezaměstnanosti omezují i sociální kontakty s přáteli a dochází k postupnému rozkladu integrity osobnosti. Nezaměstnaných se postupně zmocňuje pocit strachu z budoucnosti, nejistoty a postupně i pochybnosti o vlastních schopnostech a možnostech uplatnění. Této negativně subjektivně stresující zážitek je mnohdy v naší společnosti stále považován za míru životního selhání jedince, což na psychiku nezaměstnaného vytváří neskutečný nátlak.

6.2 Dopady nezaměstnanosti na psychiku člověka

Vykonávání placené práce má pro člověka klíčový význam, neboť na jeho základě je možné uspokojovat vlastní potřeby a udržovat se v psychické rovnováze. Antony

Giddens²⁸ ukazuje význam práce v podobě šesti charakteristik napomáhající k udržení psychické pohody jedince:

- **Peníze** - mzda neboli plat jsou hlavním zdrojem k uspokojování potřeb člověka, jejich výše určuje výši potřeb, které člověk má. Pokud se stane člověk nezaměstnaným, musí postupně veškeré potřeby omezovat a snižovat až na ty nejzákladnější. Snižování sociálních potřeb vede k postupnému psychickému nátlaku na jedince, neboť není již schopný udržovat krok se společností a jejími nároky na uplatnění sociálních vztahů.
- **Úroveň činnosti** - zaměstnání je základním kamenem pro získávání a zdokonalování dosažených zkušeností a schopností člověka, pokud člověk o zaměstnání přijde a dlouhodobě se mu zaměstnání nedaří sehnat, snižují se i pracovní návyky a zkušenosti, dochází k zaostávání vědomostí, jelikož není možné rozvíjet získané poznatky a postupně se vzdělávat.
- **Rozmanitost žití** - zaměstnání umožňuje kontrast mezi domácím a pracovním prostředím, což nezaměstnaného jedince značně limituje. Je odsouzený na domácí prostředí a jeho návyky. Nedochozí k možnosti pracovního odpočinku od domácích problémů a rutiny, ba naopak se na nezaměstnaného nabalují veškeré starosti a problémy, jež jsou způsobeny právě ztrátou zaměstnání.
- **Struktura času** - při pracovním uplatnění je den organizován podle rytmu a nastavení práce. I když jsou někdy lidé ze své práce znechuceni a nepřináší jim dostatečné naplnění, tak je pro ně stále smysluplným uspořádáním denních aktivit (struktura denního režimu je předávána v procesu socializace a má hluboké zakotvení, jejímu procesu se učí již děti ve školách tím, že do ní pravidelně docházejí, jako je tomu u zaměstnání).
- **Sociální kontakt** - pracovní prostředí umožňuje utváření přátelských vztahů a možnost podílení se na volnočasových aktivitách s ostatními lidmi i mimo zaměstnání. Pomáhá neztrácet kontakt s okolím, udržuje určité postavení a přináší psychickou rovnováhu mezi stresem a aktivním odpočinkem.

²⁸ GIDDENS, A. *Sociologie*. Vyd. 1. Příbram: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

- **Osobní identita** - zaměstnání zajišťuje stabilní sociální identitu nejen v rodinném kruhu, neboť například u mužů je většinou sebeúcta založena na finančním příspěvku do rodinného rozpočtu.

V současné společnosti ovšem nejde jen o finanční dopady nezaměstnanosti na jedince, ale i o stále silnější psychické aspekty vedoucích ke ztrátě psychické pohody. V posledních desetiletích byl kladen velký důraz na výzkum psychického vlivu nezaměstnanosti na jedince. Při výzkumech bylo využíváno zejména anket, dotazníků, rozhovorů, jež měli vést k měření psychické pohody, životního uspokojení, sebedůvěry, úzkosti, deprese a jiných skutečností. I přesto, že materiální zabezpečení nezaměstnaných osob je v dnešní době na vyšší úrovni než dříve, tak psychická zátěž spojená se ztrátou zaměstnání je srovnatelná s dobou před šedesáti lety.

Při ztrátě zaměstnání prochází jedinec určitými psychologickými změnami, kterým i když se snaží bránit, ve většině případů stejně podlehne, neboť jsou dány našimi vlastními postoji, vychováním a seberealizací:

- V prvotní fázi dochází ke ztrátě sebedůvěry, snižuje se pocit vlastních hodnot a dochází k pozvolnému poklesu důvěry k ostatním lidem.
- Následně se nezaměstnaný dostává do fáze deprese, fatalismu a apatie z neúspěchu při hledání nového pracovního uplatnění a postupného snižování sociálních hodnot.
- Posledním stupněm psychického strádání dlouhodobě nezaměstnaných je pocit ztráty vlastní hodnoty a naprostého propadu pocitu beznaděje, dochází k postupnému nárůstu sociální izolace a pozvolnému obviňování vlastní rodiny ze ztráty zaměstnání.

U rodinných příslušníků jsou z psychologického hlediska vnímány tyto skutečnosti:

- Nárůst konfliktních situací v důsledku ztráty pracovního a společenského žití,
- U dětí nezaměstnaných jsou pozorovány častější vývojové poruchy (emoční labilita, antisociální chování), slabší výsledky ve škole a celkové zhoršení prospěchu, postupné problémy ve vztazích a rodině (ztráta autority nezaměstnaného).

6.3 Vliv nezaměstnanosti na zdraví

Ztráta zaměstnání je pro mnoho lidí velmi traumatizujícím zážitkem a zkušeností. Je ovlivněna nejen věkem jednotlivce, ale i jeho sociálním postavením a psychickým zázemím. Nezaměstnaný přichází postupně o sociální status, který je spojovaný s osobními charakteristikami a dispozicemi. Tento stav vyvolává v člověku pocit nepotřebnosti, neužitečnosti, neschopnosti a vede k postupné ztrátě sebedůvěry.

Stres, který z těchto faktorů plyne, se většinou odráží na duševním i fyzickém zdraví jedinců. Výsledky některých výzkumů ukazují, že se změnou míry nezaměstnanosti se mění i míra onemocnění imunitního, cévního, mozkového a kardiovaskulárního systému a dochází k postupnému přetěžování psychické stránky člověka, což má za následek psychické onemocnění a potíže. V důsledku dlouhodobé nezaměstnanosti se nejčastěji setkáváme s:

- nárůstem drogové závislosti, závislosti na alkoholu;
- nárůstem sebevražedných pokusů a depresivních symptomů v důsledku nevládnoucí ekonomické situace rodiny;
- zvýšením počtu přijatých pacientů do psychiatrických klinik;
- nárůstem psychosomatických onemocnění (srdeční choroby, žaludeční vředy);
- zhoršení psychických poruch, které do doby dlouhodobé nezaměstnanosti nebyly vnímány ani jakkoliv léčeny.

„Sláb jenom ten, kdo v sebe ztratil víru, a malý ten, kdo zná jen malý cíl.“

Jan Neruda

II. EMPIRICKÁ ČÁST

7 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

Praktická část bakalářské práce je rozdělena do několika základních částí, kde se první část zaměřuje zejména na stanovení výzkumných cílů a pracovních hypotéz, druhá část se věnuje výzkumné práci z hlediska popisu zvolené metody a organizaci výzkumu, která vedla k získání potřebných údajů vedoucích k vyhodnocení prováděného výzkumného šetření. V poslední části jsou zaznamenány výsledky výzkumného šetření v grafickém znázornění, doplněny o získané poznatky nejen z teoretické části, ale z celého výzkumného šetření.

7.1 Cíle výzkumu a pracovní hypotézy

V této kapitole si stanovíme jednotlivé cíle bakalářské práce, které se budeme na základě dotazníkového šetření potvrdit či vyvrátit. Zároveň si stanovíme několik výzkumným hypotéz, které nám budou sloužit k lepšímu vyhodnocení sociálních a psychologických aspektů nezaměstnanosti na jedince.

Jednotlivé cíle bakalářské práce jsou:

- Cíl č.1.** Cílem je zjistit, ve které věkové skupině se nejčastěji objevují psychické dopady nezaměstnanosti na jedince.
- Cíl č.2.** Cílem je zjistit, zda délka nezaměstnanosti ovlivňuje sociální život jedince.
- Cíl č.3.** Cílem je ověřit, zda se u dlouhodobě nezaměstnaných objevují rodinné problémy ve vyšší míře než u krátkodobě nezaměstnaných.

Hypotézy bakalářské práce:

- Hypotéza č.1.** Nejvíce je postižena psychika nezaměstnaných ve věkové skupině 50 a více let.
- Hypotéza č.2.** Dlouhodobě nezaměstnaní respondenti vykazují vyšší spotřebu alkoholu při ztrátě zaměstnání a následném neúspěchu v jeho hledání.

- Hypotéza č.3.** Nezaměstnanost jedince má negativní psychický vliv i na zbytek rodiny (častější hádky, spory, změna postavení v rodině).
- Hypotéza č.4.** Nejlépe nezaměstnanost snášejí respondenti ve věkové skupině 21 - 35 let.

7.2 Organizace výzkumu

Dotazníkové šetření probíhalo formou plošného výzkumu na Úřadech práce v Ústeckém kraji. Jako stěžejní byl vybrán Úřad práce v Ústí nad Labem, dále Úřad práce v Mostě a v Teplicích. Tyto úřady byly vybrány nejen kvůli vlastní dostupnosti, ale také z toho hlediska, že se první dvě města v posledních letech potýkají s největší nezaměstnaností a poslední město naopak s nezaměstnaností nemá takové problémy a vyskytuje se spolu s Litoměřicemi na místech s nejnižší mírou nezaměstnanosti v Ústeckém kraji.

Dotazníky byly rozdávány respondentům v den jejich pravidelné návštěvy Úřadu práce, kdy při konzultaci se sociální pracovníci byli požádáni o vyplnění dotazníku na základě pomoci při výzkumném šetření této bakalářské práce. Rozdávány byly na začátku února 2016 a jejich sběr byl ukončen v polovině února 2016, kdy začalo i vyhodnocování dat získaných z dotazníkového šetření.

7.3 Popis vzorku respondentů a vyhodnocení dotazníkového šetření

Na základě dotazníkového šetření bylo celkem rozdáno 300 dotazníků, do každého města 100 kusů, a z toho bylo navrácen celkový počet vyplněných dotazníků. Úspěšnost návratnosti byla tedy stoprocentní a podle předpokladů velkou roli hrála skutečnost, že dotazníky byly rozdány během pravidelné návštěvy Úřadu práce respondentům prostřednictvím sociálních pracovníků na Úřadech práce. Pro konečné zpracování bylo využito 275 dotazníků, neboť v nich nebyly zaznamenány žádné chyby ani známky bezmyšlenkovitého zapisování a úmyslného zkreslování dat. Z navrácených dotazníků bylo použitelných 98 z Teplic, 92 z Ústí nad Labem a 85 z Mostu.

Jednotlivé výsledky dotazníkového šetření budou zaznamenány v následujícím grafickém a tabulkovém zpracování podle jednotlivých měst, kde byly dotazníky rozdány, na základě četnosti v číslech (dále jen AČ v N) a relativní četnosti v procentech (dále jen RČ v %).

7.3.1 Struktura vzorku respondentů

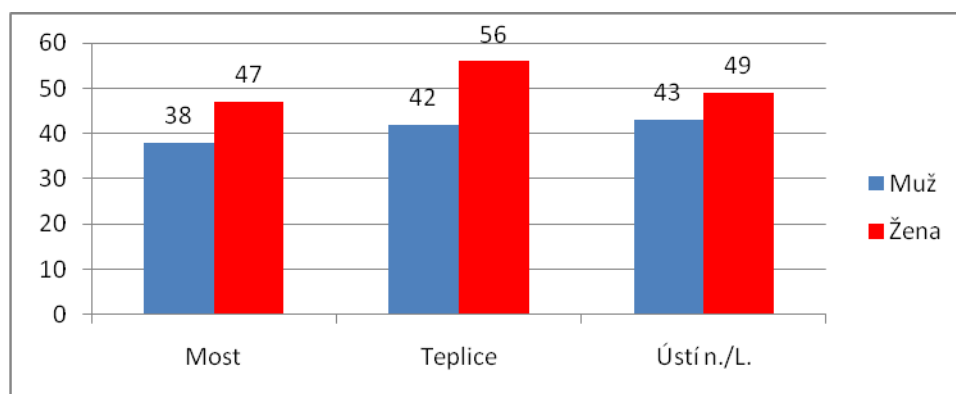
V dotazníkovém šetření byly v úvodu pokládány otázky týkající se základních informací o respondentech jako je pohlaví, věk, rodinný stav, dosažené vzdělání, délka nezaměstnanosti a přítomnost dětí v domácnosti. Na základě těchto otázek můžeme určit, zda jsou v současné době více nezaměstnaností postiženy ženy či muži a jakou roli hraje v jejich nezaměstnanosti dosažená úroveň vzdělání a věk.

Výsledky otázky týkají se pohlaví respondentů:

Tab. č. 3: Pohlaví respondentů

Pohlaví	Most		Teplice		Ústí n./L.	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Žena	47	55%	56	57%	49	53%
Muž	38	45%	42	43%	43	47%
Celkem	85	100%	98	100%	92	100%

Graf č. 27 : Pohlaví respondentů

Z výše uvedeného grafického znázornění je patrné, že ve všech zastoupených městech je více nezaměstnaných respondentů žen. V celkovém porovnání tvořilo 152 dotazovaných

žen 55% celkového šetření a 123 mužů tvořilo 45% celkového šetření. S ohledem na jednotlivá města je nejvíce nezaměstnaných žen v Teplicích a naopak nejméně nezaměstnaných mužů v Mostě.

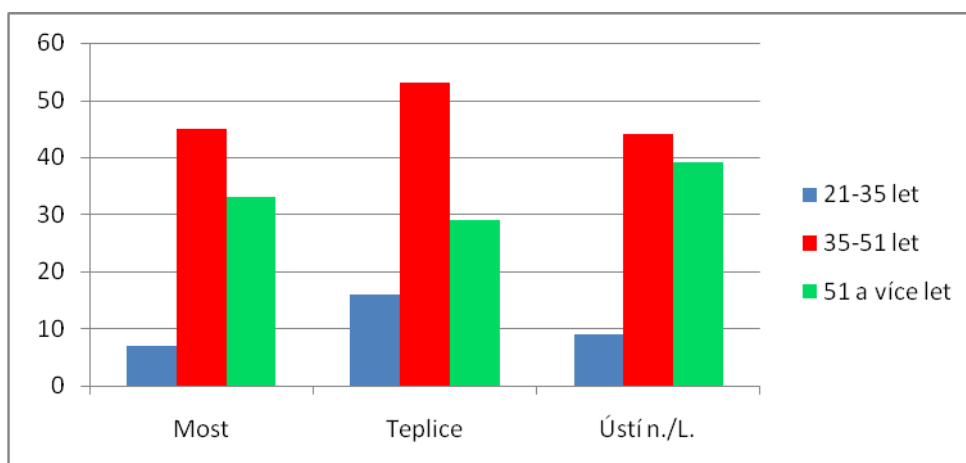
Výsledky otázky týkající se věku:

Jak je patrné v níže uvedeném tabulkovém a grafickém znázornění, nejvíce postiženou věkovou skupinou, která je ohrožena nezaměstnaností v Ústeckém kraji, v těchto třech vybraných městech, je věková skupina tzv. střední a starší dospělosti neboli skupiny ve věku od 35 do 51 let a od 51 let až do důchodového věku. Jsou-li tyto věkové skupiny ovlivněny nedostatkem pracovních příležitostí nebo etnickým přistěhovalectvím zejména romského obyvatelstva není z uvedených dat patrné, neboť na otázku příslušnosti jsem se v dotazníkovém šetření nezaměřoval.

Tab. č. 4: Věk respondentů

Věk	Most		Teplice		Ústí n./L.	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
21-35	7	8%	16	16%	9	10%
35-51	45	53%	53	54%	44	48%
51 a více	33	39%	29	30%	39	42%
Celkem	85	100%	98	100%	92	100%

Graf č. 28: Věk respondentů

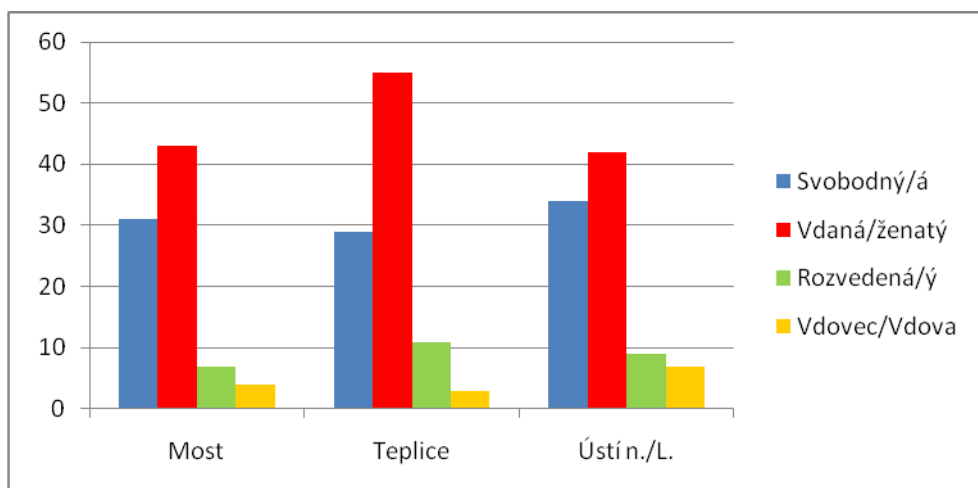

Výsledky otázky zaměřené na zjištění rodinného stavu respondentů:

Tab. č. 5: Rodinný stav respondentů

Stav	Most		Teplice		Ústí n./L.	
	AČ v	RČ v	AČ v	RČ v	AČ v	RČ v
Svobodná/ý	31	36%	29	30%	34	37%
Vdaná/ženatý	43	51%	55	56%	42	46%
Rozvedená/ý	7	8%	11	11%	9	10%
Vdovec/Vdova	4	5%	3	3%	7	7%
Celkem	85	100%	98	100%	92	100%

Graf č. 29: Rodinný stav respondentů

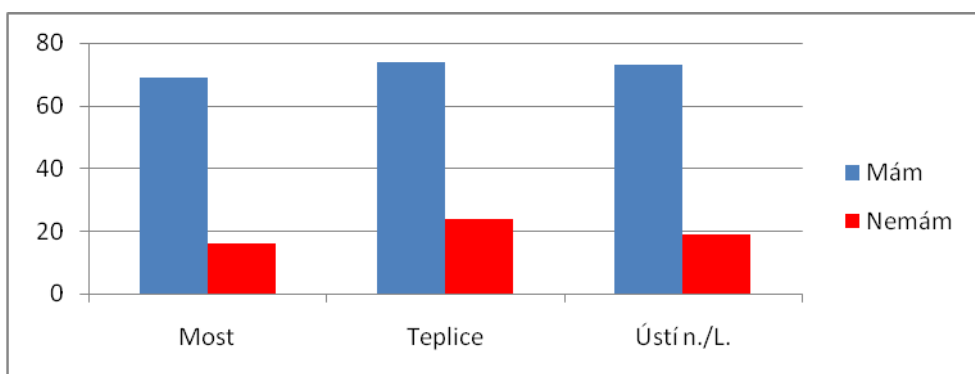
Z pohledu rodinného stavu je patrné, že více jak polovina dotazovaných je vdaných či ženatých a žijí ve společné domácnosti se svými partnery, takže otázka nezaměstnanosti může mít z hlediska jejích aspektů vliv i na ně. Další hojně zastoupenou kategorií jsou svobodní respondenti, kteří obsadili druhou nejvíce použitou odpověď. Nejméně zastoupenou kategorií jsou vdovy a vdovci, kde se počet respondentů vyskytoval jen v nepatrném množství.

Výsledky otázky zjišťující, zda respondent má či nemá děti:

Tab. č. 6: Děti

Děti	Most		Teplice		Ústí n./L.	
	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %	AČ v N	RČ v %
Mám	69	81%	74	76%	73	80%
Nemám	16	19%	24	24%	19	20%
Celkem	85	100%	98	100%	92	100%

Graf č. 30: Děti

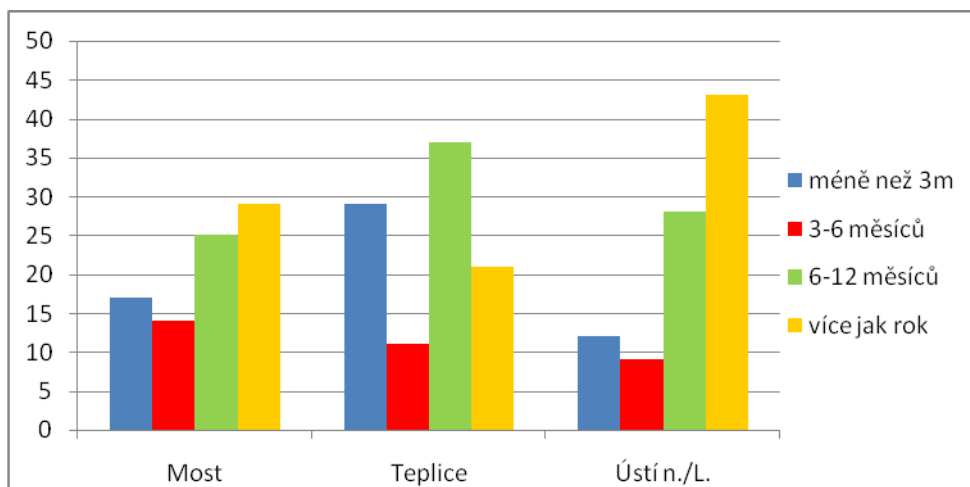
V otázce týkající se toho, zda má či nemá respondent děti, více jak 78% respondentů odpovědělo kladně a jen 12% respondentů záporně. Z dotazníkového šetření tedy vyplývá, že z hlediska nezaměstnanosti tento problém postihuje nejen samotného respondenta, ale i jeho potomky.

Výsledky otázky týkající se délky nezaměstnanosti:

Tab. č. 7: Délka nezaměstnanosti respondentů

Délka	Most		Teplice		Ústí n./L.	
	AČ v N	RČ v %	AČ v	RČ v	AČ v	RČ v
Méně než 3m	17	20%	29	30%	12	13%
3-6 měsíců	14	16%	11	11%	9	10%
6-12 měsíců	25	30%	37	38%	28	30%
Více jak rok	29	34%	21	21%	43	47%
Celkem	85	100%	98	100%	92	100%

Graf č. 31: Délka nezaměstnanosti respondentů

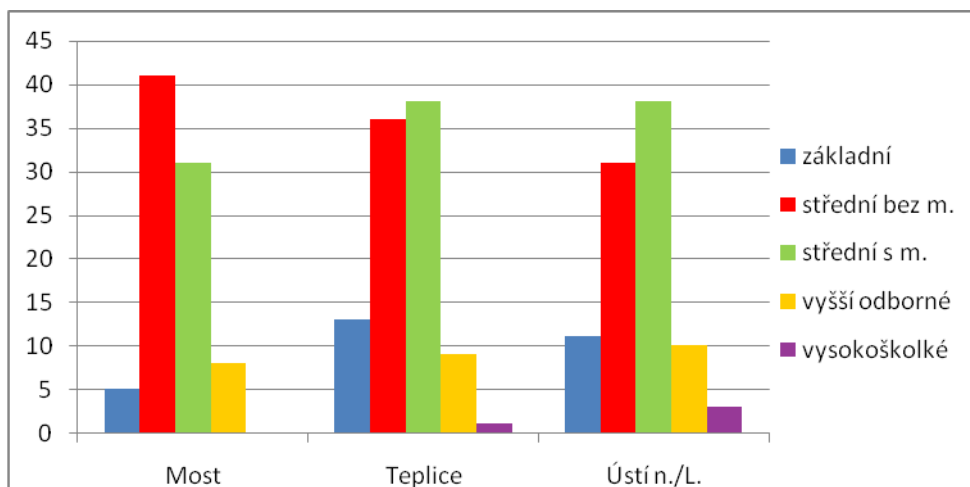
Jak je patrné z grafického znázornění, největší problém s dlouhodobou nezaměstnaností se vyskytuje v Ústí nad Labem, kde je dlouhodobě nezaměstnaných 47% respondentů. O moc lépe na tom není ani Most, kde jsou dlouhodobě nezaměstnaní zastoupeni 34%. Nejlépe s dlouhodobou nezaměstnaností bojují Teplice a zároveň mají největší počet respondentů, kteří jsou na Úřadu práce evidováni méně než 3 měsíce, což kladně koresponduje s faktem, že v Ústeckém kraji jsou spolu s Litoměřicemi městy s nejnižší mírou nezaměstnanosti.

Výsledky otázky týkající se výše dosaženého vzdělání:

Tab. č. 8: Dosažené vzdělání respondentů

Vzdělání	Most		Teplice		Ústí n./L.	
	AČ v N	RČ v %	AČ v	RČ v	AČ v	RČ v
Základní	5	6%	13	13%	11	12%
Střední bez m.	41	48%	36	37%	31	34%
Střední s m.	31	37%	38	39%	38	41%
Vyšší odborné	8	9%	10	10%	9	10%
Vysokoškolské	0	0%	1	1%	3	3%
Celkem	85	100%	98	100%	92	100%

Graf č. 32: Dosažené vzdělání respondentů

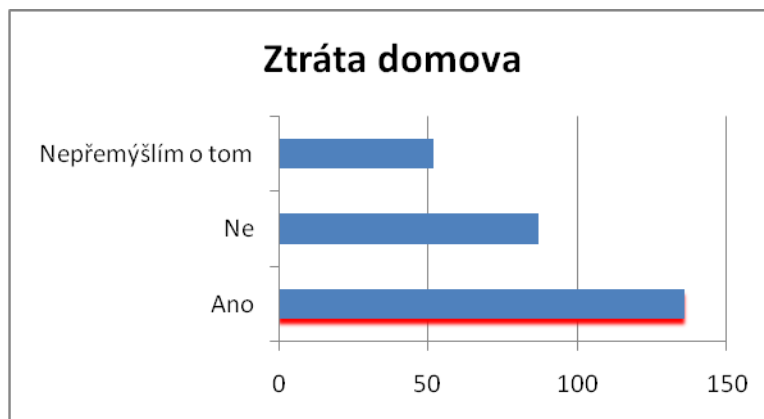
Respondenti odpovídající na otázku týkající se vzdělání měli různé stupně dosaženého vzdělání, největší kategorií bylo středoškolské vzdělání bez maturity a středoškolské vzdělání s maturitou. Vyskytovalo se i nízké procento vysokoškolsky nezaměstnaných respondentů, kteří ovšem délkou nezaměstnanosti spadali do kategorie délky přihlášení na Úřadu práce méně než 3 měsíce.

7.3.2 Výsledky dotazníkového šetření

V předchozí kapitole jsme si shrnuli otázky týkající se popisu zkoumaného vzorku respondentů a v této kapitole si popíšeme výsledky dotazníkového šetření, kde se již budeme orientovat na přímo kladené otázky zaměřující se na psychologické a sociální aspekty nezaměstnanosti. Jednotlivá data budou již uvedena jako celek bez rozdělení na jednotlivá města, jelikož jsou důležité především odpovědi dotazovaných než jejich místo pobytu.

Výsledky otázky č. 1. týkající se vlivu nezaměstnanosti na ztrátu domova:

Graf č. 33: Vliv nezaměstnanosti na ztrátu domova

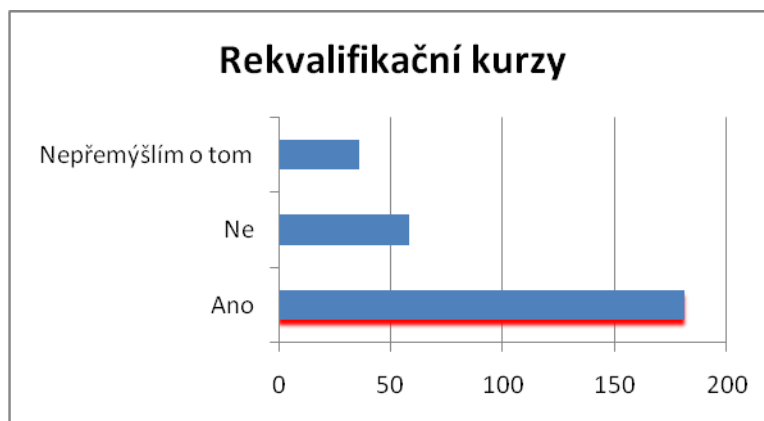

Podle dotazovaných respondentů má více jak polovina z nich názor na to, že dlouhodobá nezaměstnanost může mít vliv na ztrátu domova. Tento fakt je zapříčiněn i skutečností, že při dlouhodobé nezaměstnanosti člověk ztrácí možnost sociálního příspěvku a je tak dokázán na vlastní zajištění finančních příjmů jiným způsobem. S přibývajícím věkem nezaměstnaného je tato možnost vedlejšího příjvodu či dočasné brigády limitována nejen zdravotním stavem, ale také situací na trhu práce, kde přednost mají mladší a zkušenější před staršími a nezkušenými lidmi.

Výsledky otázky č. 2. týkající se využití rekvalifikačních kurzů na Úřadu práce:

Na otázku týkající se toho, zda by respondenti hlášení na Úřadu práce využili rekvalifikační kurzů pro větší možnost uplatnění se na trhu práce, 181 odpovědělo, že ano, ale bojí se obtížnosti rekvalifikačních kurzů, 36 respondentů o této možnosti ani nepřemýšlelo a 58 respondentů by této možnosti nevyužilo. V následujícím grafickém zobrazení jsou zaznamenány výsledky této otázky.

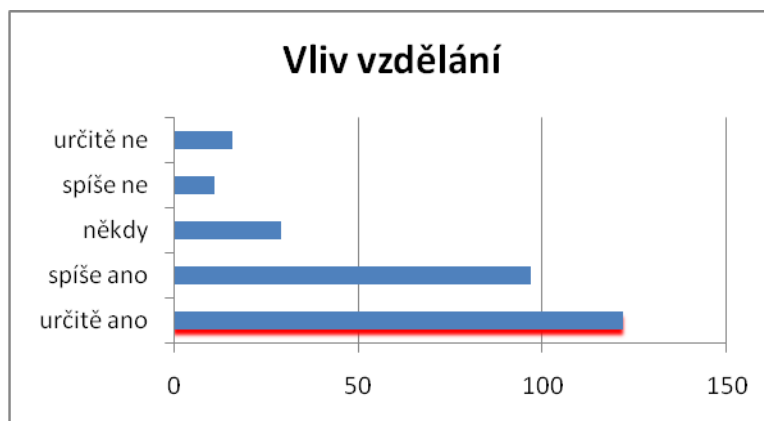
Graf č. 34: Rekvalifikační kurzy

Výsledky otázky č. 3. týkající se vlivu vzdělání na zaměstnanost:

Podle respondentů má ve 122 případech výše dosaženého vzdělání přímý vliv na možnost uplatnění se na trhu práce (44%), 97 respondentů si myslí, že může tuto situaci vzdělání ovlivnit (35%), 29 respondentů jsou toho názoru, že někdy může mít vzdělání vliv na zaměstnanost (11%), 11 respondentů si myslí, že nijak přímo nesouvisí vzdělání s pracovním uplatněním (4%) a 16 respondentů je toho názoru, že vzdělání určitě nesouvisí s jejich uplatněním se na trhu práce (6%).

Graf č. 35: Vliv vzdělání na nezaměstnanost

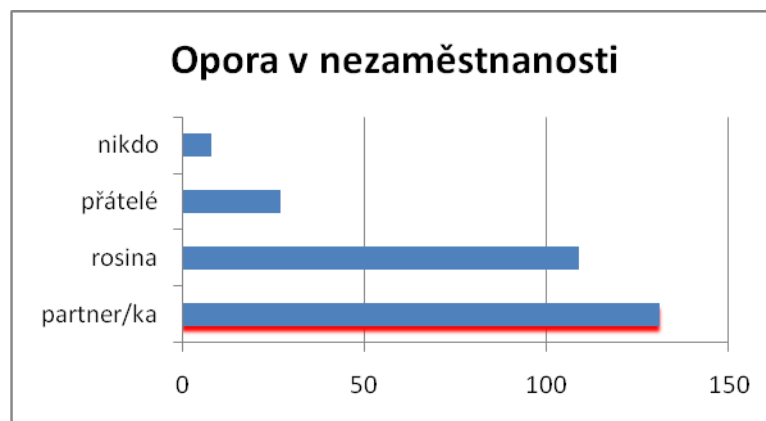

Výsledky otázky č. 4. týkající se opory v nezaměstnanosti:

Respondentům, kteří ztratili zaměstnání a jsou v současné době hlášeni na Úřadu práce, je ve 47% největší oporou partner nebo partnerka, neboť tuto možnost zvolilo 131

dotazovaných. 109 dotazovaných, neboli 40% zvolilo jako největší oporu rodinu, 10% dotazovaných si vybrali možnost přátel (27 dotazovaných) a jen 3% neboli 8 respondentů zvolilo, že oporou v nezaměstnanosti pro ně nikdo není.

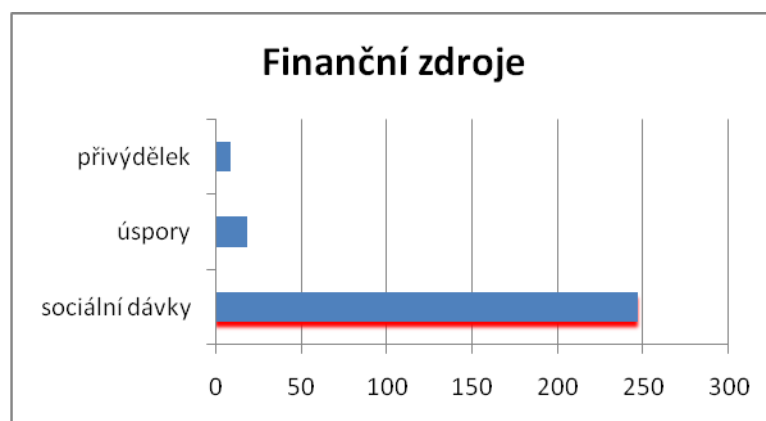
Graf č. 36: Opora v nezaměstnanosti

Výsledky otázky č. 5. týkající se finanční zdrojů respondentů:

Na otázku týkající se zabezpečení pomocí finančních zdrojů, většina respondentů uvedla, že jsou plně odkázáni na sociální dávky, které jsou jim poskytovány státem, celkem to bylo 247 respondentů (90%), 19 respondentů pak uvedlo, že žijí z úspor, které si našetřili v době jejich aktivní pracovní doby, a 9 dotazovaných odpovědělo, že si v době hlášení na Úřadu práce přivydělávají jiným způsobem.

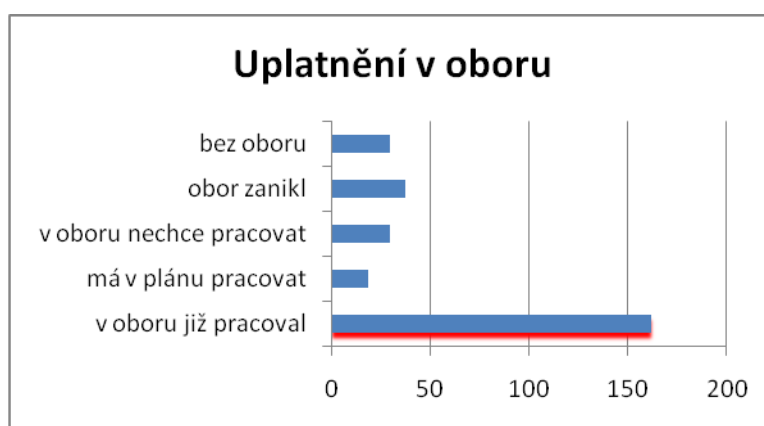
Graf č. 37: Finanční zdroje

Výsledky otázky č. 6. týkající se uplatnění respondentů ve vystudovaném oboru:

Uplatnění ve svém stávajícím vystudovaném oboru vidí jako velmi dobré 59% respondentů, kteří již i v oboru pracovali, dalších 7 % respondentů má v plánu ve vystudovaném oboru pracovat a 10% dotazovaných v daném oboru pracovat může, ale nechce. Z dotazovaných uchazečů o zaměstnání 11% nemá žádný obor, neboť mají jen základní vzdělání nebo nedokončili učňovské vzdělání a u 13% dotazovaných jejich vystudovaný obor úplně zanikl nebo již není možné v něm najít uplatnění jako zaměstnanec.

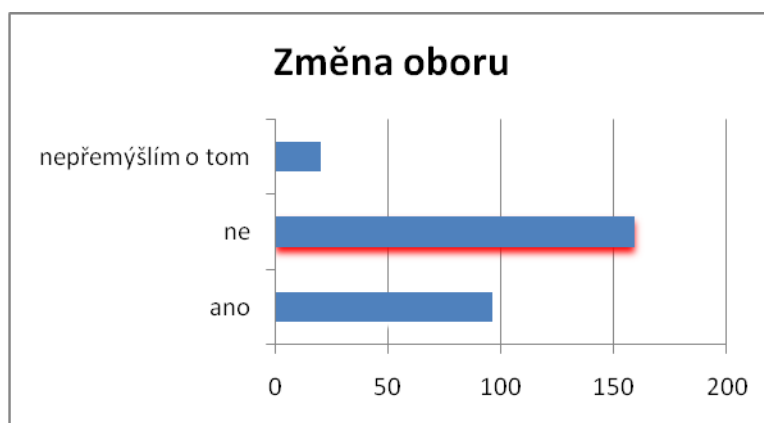
Graf č. 38: Uplatnění respondentů ve vystudovaném oboru

Výsledky otázky č. 7. týkající se změny oboru pro lepší uplatnění se na trhu práce:

Aby respondenti byli schopni najít uplatnění na trhu práce, jsou ve 35% ochotni změnit svoje zaměření a vystudovat jiný obor, v 58% nemají potřebu hledat uplatnění v jiném oboru a v 7% o této možnosti ani nepřemýšleli, neboť nepovažují změnu oboru za možnost zvýšení uplatnění se na trhu práce.

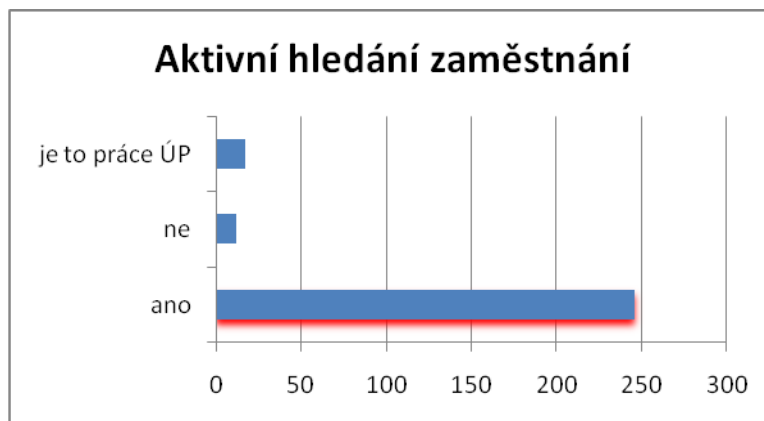
Graf č. 39: Změna oboru respondentů

Výsledky otázky č. 8. týkající se aktivního hledání pracovního uplatnění:

Pokud se zaměříme na výsledky další otázky, dotazovali jsme se respondentů na to, zda si aktivně hledají pracovní uplatnění nebo spoléhají jen na Úřad práce. V 90% jsme se setkali s odpovědí, že si respondenti hledají zaměstnání sami, v 6% se spoléhají jen na Úřad práce, neboť to považují za jejich práci a ve 4% se o to respondenti nesnažili.

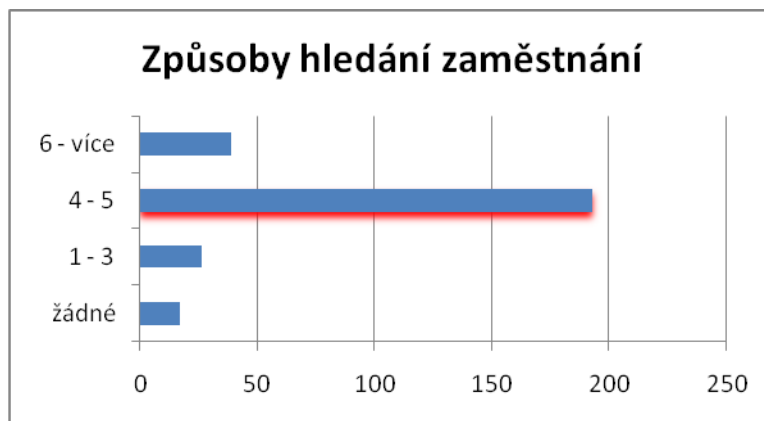
Graf č. 40: Aktivní hledání zaměstnání ze strany respondentů

Výsledky otázky č. 9. týkající se kolik možných způsobů hledání práce respondenti využili:

Z hlediska vyskytující se dlouhodobé nezaměstnanosti u respondentů bychom mohli očekávat, že většina z nich vyzkoušela již nepřeborné množství shánění práce, opak je ovšem pravdou, jelikož 70% dotazovaných využilo 4-5 způsobů hledání práce, 14% využilo více jak 6 způsobů hledání uplatnění, 10% respondentů využilo 1-3 způsoby hledání práce a 6% dotazovaných se nesnažili ještě žádným způsobem nové zaměstnání nalézt.

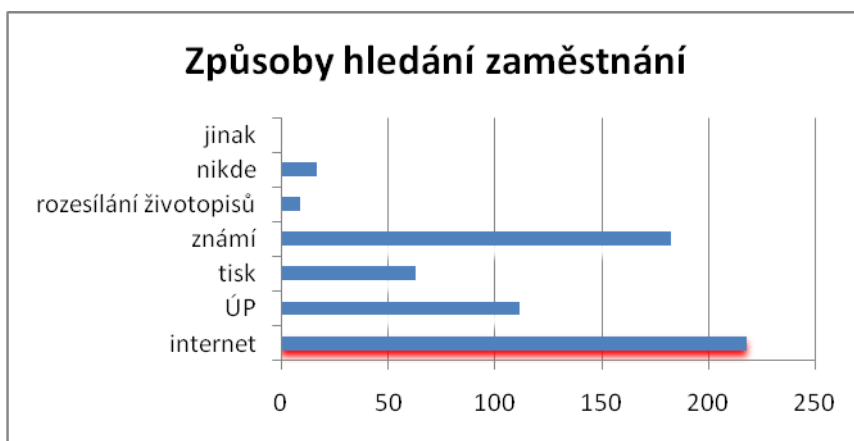
Graf č. 41: Způsoby hledání zaměstnání

Výsledky otázky č. 10. týkající se toho, kde respondenti nejčastěji hledají zaměstnání:

V této otázce mohli respondenti zaškrtnout více odpovědí na základě toho, jaký zdroj jim slouží k nejčastějšímu vyhledávání nového zaměstnání. Nejčastější odpovědí, která se vyskytla u 218 dotazovaných, byla pomocí internetu, další nejvíce zastoupenou kategorií bylo přes známé (183 odpovědí), následovala nabídka práce z Úřadu práce (112 odpovědí), pomocí tisku hledá nové zaměstnání jen 63 respondentů, 17 respondentů nikde nehledají nové zaměstnání a 9 respondentů aktivně rozesílá i své životopisy. Z celkového výsledku bylo zaznamenáno 608 odpovědí v této otázce, takže dotazovaní respondenti hledají zaměstnání 2,18 způsoby.

Graf č. 42: Kde respondenti hledají zaměstnání

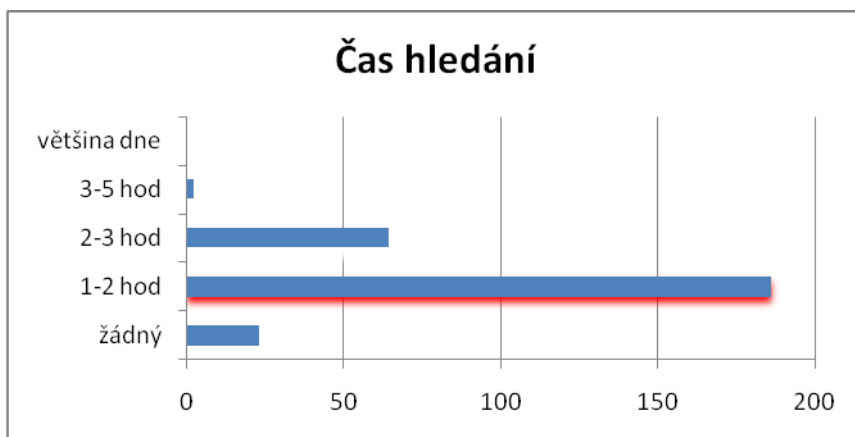

Výsledky otázky č. 11. týkající se času tráveného denně hledáním práce:

Jak je patrné z dotazníkového šetření, nejvíce času se snaží respondenti věnovat hledání práce v prvních 3 měsících nezaměstnanosti, postupem času jejich nadšení z hledání pomíjí a začínají hledat spíše jiné aktivity, kterými by trávili volný čas. Na tuto otázku odpovědělo 8% respondentů, že hledání nového zaměstnání nevěnují žádný čas, 1-2 hodiny věnuje 68% respondentů, především krátkodobě nezaměstnaných, 2-3 hodiny denně věnuje hledání práce 23% respondentů a jen 1% věnuje denně hledání práce 3-5 hodin.

Trávený čas hledáním zaměstnání měl i velký vliv na věk a vzdělání respondenta, neboť se podle dotazníkového šetření ukazuje, že nejvíce času hledáním práce stráví respondenti ve středním věku, kteří mají středoškolské vzdělání s maturitou nebo vyšší odborné vzdělání.

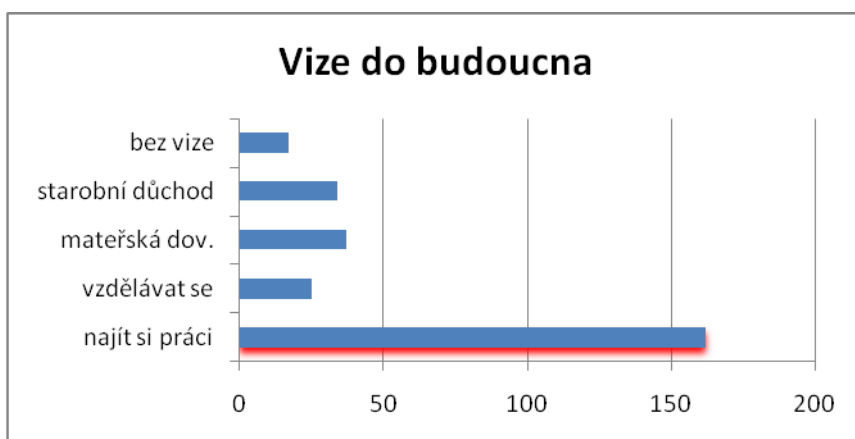
Graf č. 43: Čas trávený hledáním zaměstnání

Výsledky otázky č. 12. týkající se vize respondentů do budoucna:

O vizi do budoucna má jasno téměř většina dotazovaných respondentů, jen 6% odpovědělo, že nemají jasnou vizi. Dalších 59 % dotazovaných by si chtěla najít co nejdříve pracovní místo, 14% respondentek přemýšlí o odchodu na mateřskou dovolenou a 12% respondentů o odchodu do starobního důchodu. Na druhou stranu jen 9% dotazovaných přemýšlí o tom, že by šli studovat, aby se zvýšila jejich možnost uplatnění se na trhu práce.

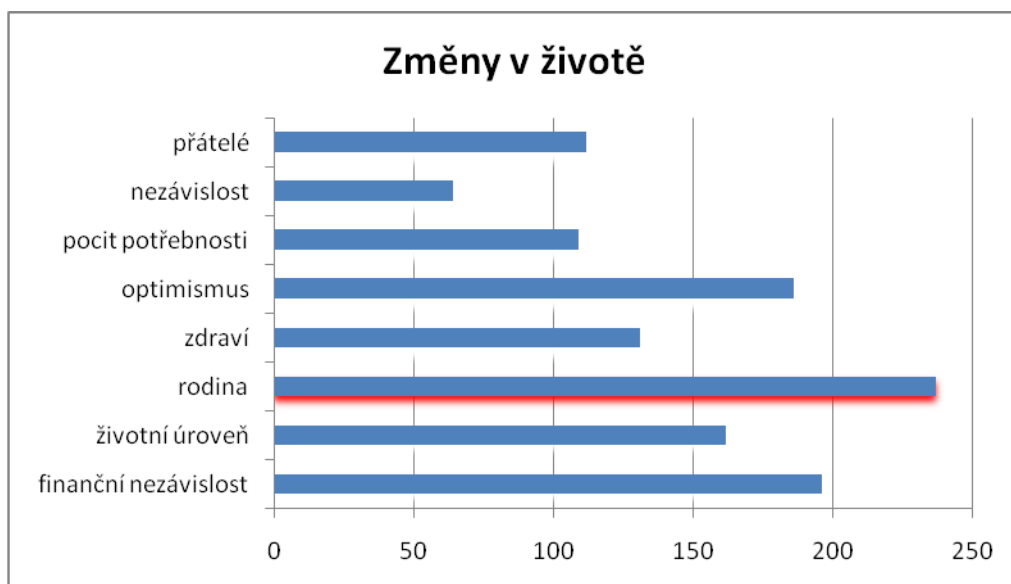
Graf č. 44: Vize do budoucna

Výsledky otázky č. 13. týkající se ztráty oblastí lidského života díky nezaměstnanosti:

Z hlediska sociálních a psychologických aspektů nezaměstnanosti jsme se dotazovaných rovněž ptali na to, jaká jejich oblast lidského života byla nezaměstnaností nejvíce ovlivněna. Opět mohli použít více možností najednou. V drtivé většině respondenti odpovídali, že ztráta zaměstnání má vliv na jejich finanční nezávislost (70% respondentů), tím i spojenou životní úroveň (59%). Dalšími složkami, které jsou u nezaměstnaných velmi ovlivněny je zejména rodina (86%), zdraví (47%), optimismus (68%), pocit potřeby (40%), celková nezávislost (23%) a přátelé (41%).

Graf č. 45: Změny v životě nezaměstnaných

7.3.3 Vyhodnocení psychologických a sociálních vlivů na nezaměstnaného

Jak již bylo popsáno v teoretické části, práce se zaměřuje především na výskyt psychologických a sociálních vlivů na nezaměstnaného jedince a na to, jak jsou ovlivněny jeho životní oblasti. V této kapitole se podíváme na to, jak jsou jedinci ovlivňováni na základě těchto aspektů z hlediska různých proměnných jako je věk, rodinný stav aj. a zároveň si tím pomůže objasnit cíle a hypotézy bakalářské práce.

V dotazníkovém šetření jsme se pomocí určovací škály od 0 do 4 snažili co nejvíce přiblížit skutečnostem a pocitům, které se v nezaměstnaných respondentech odehrávají a

zde jsou výsledky našeho zkoumání. Veškeré výsledné hodnoty jsou uváděny v aritmetických průměrech hodnot (dále jen APH), jež byly dosaženy v jednotlivých položkách dotazníkového šetření zaměřeného na výskyt psychologických a sociálních aspektů nezaměstnanosti.

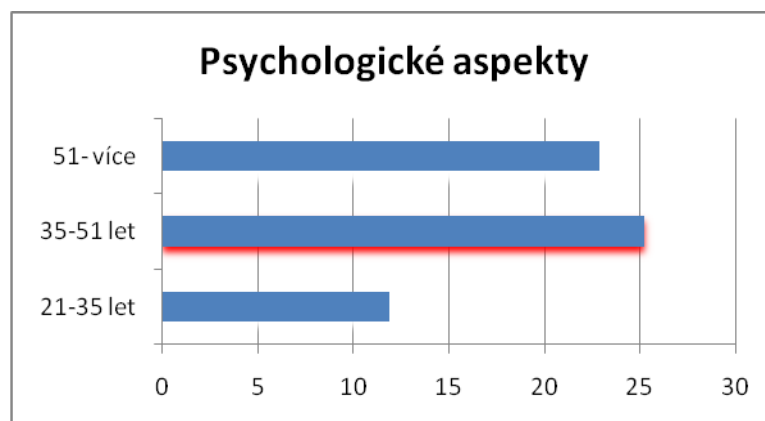
Intenzita psychologických aspektů nezaměstnanosti v závislosti na věku respondenta:

Tab. č. 9: Výskyt psychologických aspektů nezaměstnanosti

Věk	Most		Teplice		Ústí n./L.	
	Počet	APH	Počet	APH	Počet	APH
21-35	7	8,6	16	16,5	9	10,6
35-51	45	22,04	53	29,08	44	24,57
51 a více	33	27,48	29	15,26	39	25,81
Celkem	85	19,37	98	20,28	92	20,32

Stejně jako u anamnestické části dotazníku, i zde byli respondenti rozděleni do tří věkových skupin. Pokud bychom se měli zaměřit na psychologické aspekty ovlivňující nezaměstnané, můžeme jasně podle našeho dotazníkového šetření potvrdit, že nejvíce je psychika nezaměstnaných ovlivněna ve věkové skupině 35 - 51 let, kde je hodnota 25,23. Jen o trochu lépe je na tom psychika respondentů ve věkové kategorii 50 let a více, kde dosáhla hodnota 22,85. Nejlépe se ovšem s psychickými dopady nezaměstnanosti vyrovnávají respondenti ve věkové skupině 21-35 let, kde naměřená hodnota byla jen 11,9 a potvrdila tak nejmenší riziko psychických dopadů nezaměstnanosti na jedince.

Graf č. 46: Výskyt psychologických aspektů

Z hlediska dlouhodobé nezaměstnanosti je nejvíce postižena psychika respondentů ve věkové skupině 51 a více let, neboť právě tato věková skupina si uvědomuje nesnadné uplatnění se na pracovním trhu. Na základě tohoto zjištění byla potvrzena první hypotéza.

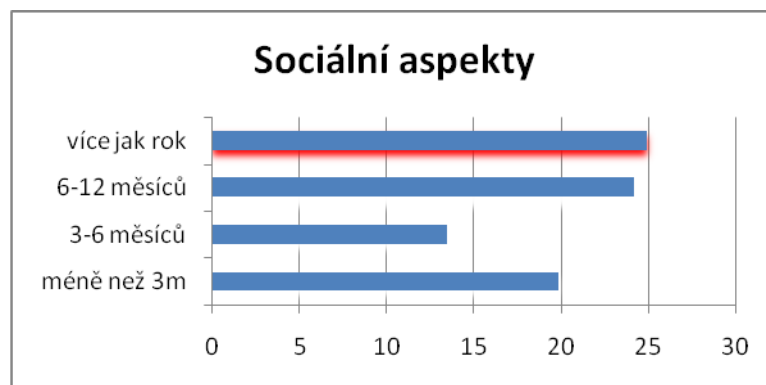
Intenzita sociálních aspektů nezaměstnanosti v závislosti na délce nezaměstnanosti respondenta:

Tab. č. 10: Výskyt sociálních aspektů nezaměstnanosti

Délka	Most		Teplice		Ústí n./L.	
	Počet	APH	Počet	APH	Počet	APH
Méně než 3m	17	24,29	29	21,53	12	13,54
3-6 měsíců	14	17,03	11	13,08	9	10,21
6-12 měsíců	25	18,71	37	28,96	28	24,76
Více jak rok	29	26,13	21	17,47	43	31,25
Celkem	85	21,54	98	20,26	92	19,94

Jak je patrné z výše uvedené tabulky, nejvíce je sociální život nezaměstnaného ovlivněn s přibývajícím délkou nezaměstnanosti a hned v jeho počátku. Nejvíce je ze sociálního hlediska ovlivněn život nezaměstnaného, který je hlášený na Úřadu práce déle jak jeden rok (24,95), skoro stejných výsledků dosáhli i nezaměstnaní hlášení na Úřadu práce 6-12 měsíců (24,14) a třetí nejvyšší hodnoty prokazovali nezaměstnaní do 3 měsíců (19,87) - zde je patrné, že po ztrátě práce každý člověk zpomalí svůj dosavadní život a snaží se i nezaměstnanost užívat nicneděláním a odpočíváním. Až po určité době si uvědomí, že je na čase najít nové uplatnění, a proto je nejméně sociální život ovlivněn u respondentů, kteří jsou na Úřadu práce 3-6 měsíců (13,44).

Graf č. 47: Výskyt sociálních aspektů

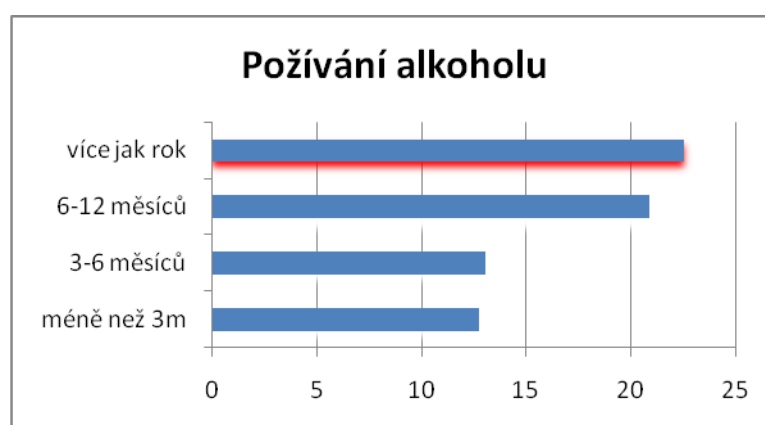
Intenzita požívání alkoholických nápojů v souvislosti s délkou nezaměstnanosti a neúspěchu v nalezení pracovního uplatnění:

Tab. č. 11: Požívání alkoholu

Délka	Most		Teplice		Ústí n./L.	
	Počet	APH	Počet	APH	Počet	APH
Méně než 3m	17	12,51	29	15,28	12	10,37
3-6 měsíců	14	16,05	11	12,98	9	10,21
6-12 měsíců	25	16,23	37	27,51	28	18,92
Více jak rok	29	19,87	21	15,64	43	32,12
Celkem	85	16,17	98	17,85	92	17,90

Ačkoliv bychom si mohli myslet, že požívání alkoholu závisí na jedinci a na jeho přístupu k němu, tabulka ukazuje, že s rostoucí dobou nezaměstnanosti se častěji respondenti napijí. V dotazníkovém šetření nebylo specifikováno, zda se jedná jen o tvrdý alkohol, ale hodnoty 22,54 dosáhli respondenti, kteří jsou nezaměstnaní déle jak rok, hned za nimi jsou respondenti nezaměstnaní 6-12 měsíců (20,89). V posledních dvou časových kategoriích je vidět silný pokles, ale i tak je znatelné, že alkohol je jakýmsi společníkem v nezaměstnanosti. Respondenti nezaměstnaní 3-6 měsíců dosáhli hodnoty 13,08 a respondenti nezaměstnaní méně než 3 měsíce dosáhli hodnoty 12,72.

Graf č. 48 - Požívání alkoholu

Druhá hypotéza byla potvrzena i v tomto případě, neboť dotazovaní respondenti udávají, že v důsledku dlouhodobé nezaměstnanosti častěji požívají alkohol, neboť nemusejí brát ohledy na to, že následující den jdou do práce a negativní vlivy alkoholu tolik nepocítují.

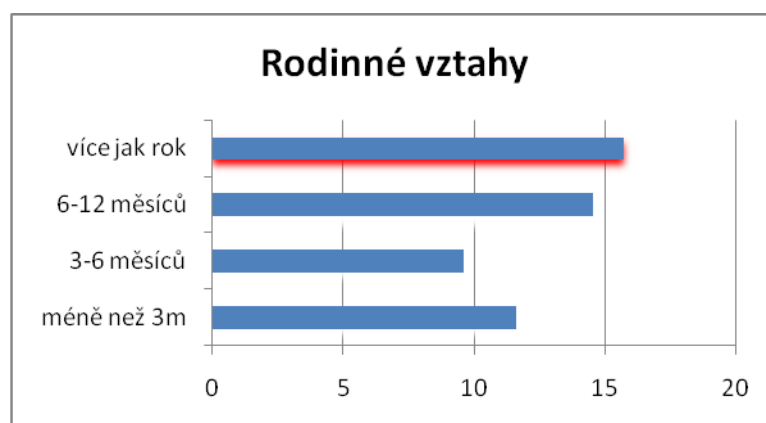
Intenzita výskytu rodinných problémů v závislosti na délce nezaměstnanosti:

Tab. č. 12: Rodinné vztahy

Délka	Most		Teplice		Ústí n./L.	
	Počet	APH	Počet	APH	Počet	APH
Méně než 3m	17	11,54	29	13,86	12	9,42
3-6 měsíců	14	10,57	11	9,85	9	8,41
6-12 měsíců	25	12,13	37	16,87	28	14,65
Více jak rok	29	14,84	21	13,56	43	18,74
Celkem	85	12,27	98	13,53	92	12,81

Pokud bychom se zaměřili na rodinné vztahy z hlediska sporů, hádek, negativního prostředí, můžeme potvrdit, že se vždy objeví, pokud se jedná o dlouhodobou nezaměstnanost, jelikož není v silách nikoho z nás, aby finančně zaopatřil celou rodinu a její chod. Podle dotazníkového šetření se nejčastěji hádky a spory v rodinném prostředí objevují u respondentů, kteří jsou nezaměstnaní déle jak rok (15,71), dále u respondentů, jež jsou bez práce 6-12 měsíců (14,55) a u respondentů, jejichž délka nezaměstnanosti je do 3 měsíců (11,61). Nejméně se hádky objevují u respondentů, kteří jsou na Úřadu práce v období od 3-6 měsíců.

Graf č. 49: Rodinné vztahy

I zde byla potvrzena zkoumaná hypotéza číslo 3, která udává, že dlouhodobá nezaměstnanost má negativní psychický vliv nejen na samotného nezaměstnaného jedince, ale i na jeho rodinu a blízké okolí.

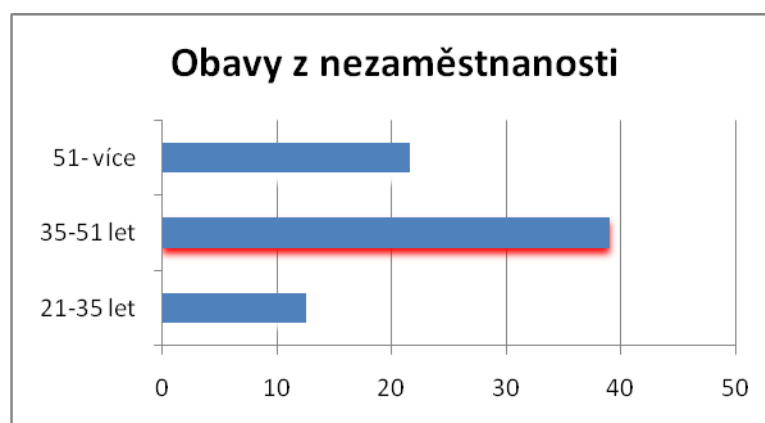
Intenzita obav z nenalezení nového pracovního uplatnění (strach z neuplatnění se):

Tab. č. 13: Uplatnění se na pracovním trhu

Věk	Most		Teplice		Ústí n./L.	
	Počet	APH	Počet	APH	Počet	APH
21-35	7	9,81	16	17,53	9	10,32
35-51	45	38,21	53	41,19	44	37,79
51 a více	33	28,16	29	27,59	39	30,31
Celkem	85	25,39	98	28,77	92	26,14

Otázka nezaměstnanosti sebou nese i obavy z neuplatnění se na pracovním trhu. Tyto obavy narůstají s přibývajícím věkem a se závazky, které máme nejen vůči sobě, ale i vůči ostatním (rodina). Nejvyšší hodnoty dosáhla věková skupina 35-51 let (39,06), která vykazuje nejvyšší obavy týkající se nenalezení nového zaměstnání. Další skupinou s vysokou hodnotou je věková skupina 51 a více let, která dosáhla 21,52. Nejmenší obavy z pracovního uplatnění má věková skupina 21-35 let (12,55), která vykazuje nejmenší obavy z následného neúspěchu při hledání zaměstnání a neuplatnění se na trhu práce. V této věkové skupině je mnoho absolventů, kteří si teprve zvykají na život s prací, neboť do nedávna se jejich život točil jen kolem školy a kamarádů, proto je patrné, že nezaměstnanost jim nedělá až takové starosti, ba naopak, mají více času pro sebe, který by jinak trávili v zaměstnání.

Graf č. 50: Obavy z nezaměstnanosti

Zde byla potvrzena čtvrtá hypotéza, že nejlépe snášejí nezaměstnanost respondenti ve věkové skupině 21-35 let a naopak nejméně se se ztrátou zaměstnání vyrovnávají respondenti ve věkové skupině 35-51 let.

Výsledky stanovených hypotéz byly popsány výše v textu zaměřující se na dotazníkové šetření a vyplývají i z teoretické části. Naše hypotézy a cíle bakalářské práce byly zaměřeny zejména na fakta uváděná v literatuře a bohužel tato fakta byla ve všech případech potvrzena. Čím delší dobu stráví člověk na Úřadu práce, tím je jeho návrat do standardního pracovního režimu těžší, neboť si velice dobře uvědomuje, že nemá odpovědnost jen sám za sebe, ale i za ostatní členy žijící s ním ve společné domácnosti. Ve většině případů je se ztrátou zaměstnání úzce spojena i nervozita a stres, které ovlivňují prostředí domácnosti a situace, jež mohou být těmito faktory vyvolávány.

S délkou nezaměstnanosti jde ruku v ruce i věk, který se velice často stává hlavním problémem při nemožnosti pracovního uplatnění u starších osob předdůchodového věku. Jejich návyky a pracovní zaměření buď již neexistuje, nebo prošlo takovými změnami, že je více nákladné zaučit takové lidi, než je nepřijmout.

8 ZÁVĚR

Bakalářská práce měla za cíl zjistit, jaké jsou sociální a psychologické aspekty nezaměstnanosti a jak jsou jedinci, kteří ztratili zaměstnání těmito faktory ovlivňováni. Veškerá výše uvedená fakta, ať už získaná z odborné literatury v teoretické části nebo fakta získaná na základě vlastního empirického šetření, nám ukazují, že nejen dlouhodobá nezaměstnanost má negativní dopady na jedince a jeho nejbližší okolí.

V práci jsme si popsali i jednotlivé kraje v rámci celé České republiky a jejich situaci týkající se nezaměstnanosti. I přesto, že se jedná o negativní jev naší společnosti, musíme připustit, že nezaměstnanost je skutečnost, se kterou se potýkali nejen generace před námi, ale budou se s ní potýkat i generace po nás. Není možné, aby společnost vyprodukovala tolik pracovních míst, jež budou vyhovovat nárokům a požadavkům všech nezaměstnaných osob hlášených na Úřadech práce. Jediné co můžeme dělat je snažit se co nejvíce eliminovat počet nezaměstnaných uchazečů a vytvářet taková pracovní místa, která by zahrnula celé spektrum naší populace bez ohledu na věkovou skupinu či profesní zaměření a především, aby tato pracovní místa nebyla jen přechodným řešením vedoucím k opětovné nezaměstnanosti.

Jak již bylo popsáno v textu výše, nezaměstnanost ovlivňuje nejen naši společnost jako celek, ale zejména jednotlivce a jejich nejbližší okolí, ať už rodinné příslušníky žijící ve stejné domácnosti nebo blízké přátele. Jedná se o jev, který silně zatěžuje nejen naši psychickou, ale i sociální situaci, neboť se v důsledku dlouhodobé nezaměstnanosti musíme omezit ve výdajích, které máme a tím i ve věcech, které nám přinášejí pozitivní přístup k životu (zájmy, koníčky, výlety, kulturní akce, apod.).

Cílem společnosti a státní správy by mělo být co nejrychlejší a nejkvalitnější snižování míry nezaměstnanosti a zajištění kvalitního způsobu života, protože pokud má člověk pracovní uplatnění, může využívat získanou odměnu i za jiné, než jen životně důležité věci a tím přispívá k ekonomickému růstu našeho státu. Základním opatřením pro zajištění této skutečnosti by mohlo být i povinné absolvování rekvalifikačního kurzu pro dlouhodobě nezaměstnané jedince, jež jim umožní znovu začlenění se na pracovním trhu. Právě tyto jedinci mají pocit, že již nejsou pro společnost potřební a není možné pro ně najít dostatečné uplatnění. Rekvalifikace, na něž jsou ročně vynakládány nemalé finanční

prostředky, by tak mohli zajistit nejen snazší umisťování nezaměstnaných, ale i větší profesní zaměření.

Dalším opatřením pro snížení nezaměstnanosti v České republice je postupné začleňování absolventů na trhu práce, kde by velké či malé společnosti dostávali za umístění absolventa finanční odměnu a na oplátku by absolventi měli možnost získat potřebnou praxi pro další pracovní rozvoj. Tento výběr by dle mého názoru mohl být podmíněn určitými kritérii, kde by primární přednost na umístění měli studenti s nadprůměrnými či průměrnými studijními výsledky, neboť právě u nich je menší riziko opakující se nezaměstnanosti.

Z pohledu státní správy by z mého pohledu bylo nejefektivnějším řešením u dlouhodobě nezaměstnaných lidí, kteří nemají potřebu hledat nové zaměstnání a nezaměstnanosti snášejí dobře, neboť jim pravidelný příjem sociálních dávek vystačuje, ukončit veškerou finanční pomoc po určité době, kdy je patrné, že nezaměstnaný nejeví žádnou aktivitu pro nalezení nového zaměstnání. Tato skutečnost by byla jakýmsi donucovacím prvkem pro stát, protože nezaměstnaní si nemohou ve většině případů platit sociální a zdravotní pojištění ze svých prostředků, když žádné nemají. Pokud by nebyla patrná žádná snaha z jejich strany, předešli bychom zajišťování dlouhodobě nezaměstnaných jedinců, kteří využívají státního systému pro trávení volného času dle vlastních představ bez jakéhokoli přínosu do státní ekonomiky.

I přesto, že není možné zajistit, aby každý občan naší republiky měl zaměstnání, a vždy zde bude nějaké procento těch, kteří o něho nestojí nebo se přizpůsobili životu na sociálních dávkách, by mělo být cílem naší společnosti toto procento co nejvíce snižovat a zajišťovat tak lepší budoucnost pro všechny. Zároveň by si nezaměstnaní jedinci hlášení na Úřadech práce měli uvědomit, že tato instituce zde není proto, aby jim našla práci a umístila je, ale aby jim v hledání práce pomohla a co nejvíce jim hledání nového zaměstnání usnadnila, protože konečné rozhodnutí, zda budou či nebudou nabídnutou prací vykonávat, je vždy pouze na nich samotných.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BROŽOVÁ, D. *Společenské souvislosti trhu práce*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. ISBN 80-86429-16-4.
2. BUCHTOVÁ, B. a kol. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-9006-8.
3. GIDDENS, A. *Sociologie*. Vyd. 1. Příbram: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
4. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
5. JÍROVÁ, Hana. *Trh práce a politika zaměstnanosti*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta národohospodářská, 1999. ISBN 80-7079-635-9.
6. KEBZA, V. *Pracovní výkon a kvalita života při práci. I. část*. Praha: ČZU, katedra psychologie, 2008. ISBN 978-80-213-1753-6.
7. KEBZA, V. *Chování člověka v krizových situacích*. Praha: ČZU Provozně ekonomická fakulta, 2011. ISBN 978-80-213-2210-3.
8. KEBZA, V. *Psychosociální determinanty zdraví*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1307-5.
9. KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. 4. Vyd. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-276-1.
10. MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.
11. MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 3. upravené. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002. ISBN 80-86429-08-3.
12. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
13. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005.
14. PLESNÍK, V. *Problém dlouhodobé nezaměstnanosti*. 1. Vyd. Krnov: Reintegra, 2006. ISBN 80-239-7140-9.
15. SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. 3. rozš. vydání. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-126-X.
16. SIROVÁTKA, T., MAREŠ, P. *Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3048-8.

17. ŠIKLOVÁ, J. *Deník staré paní*. Vyd. 2. Praha: Kalich, 2008. ISBN 978-80-7017-082-3.
18. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd., rozš. a přepr. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
19. VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. 1. dotisk 1. vydání. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0841-3.
20. Zákoník práce

Internetové zdroje:

1. http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/une_esms.htm
2. <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=nezam~C4~9Bstnanost&rpp=15#seznam>
3. https://www.czso.cz/documents/10180/20541931/3201814_0507.pdf/3a20982b-c661-47e4-8841-8e83a926a93e?version=1.0
4. https://www.czso.cz/csu/xu/podil_nezamestnanych_osob_na_obyvatelstvu_ve_veku_15_az_64_let_v_usteckem_kraji_v_letech_2005_az_2014

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1: Míra nezaměstnanosti

Tab. č. 2: Vývoj míry nezaměstnanosti

Tab. č. 3: Pohlaví respondentů

Tab. č. 4: Věk respondentů

Tab. č. 5: Rodinný stav respondentů

Tab. č. 6: Děti

Tab. č. 7: Délka nezaměstnanosti respondentů

Tab. č. 8: Dosažené vzdělání respondentů

Tab. č. 9: Výskyt psychologických aspektů nezaměstnanosti

Tab. č. 10: Výskyt sociálních aspektů nezaměstnanosti

Tab. č. 11: Požívání alkoholu

Tab. č. 12: Rodinné vztahy

Tab. č. 13: Uplatnění se na pracovním trhu

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1: Vývoj nezaměstnanosti v ČR za posledních deset let
- Graf č. 2: Vývoj nezaměstnanosti v hlavním městě
- Graf č. 3: Vývoj nezaměstnanosti ve Středočeském kraji
- Graf č. 4: Vývoj nezaměstnanosti v Jihočeském kraji
- Graf č. 5: Vývoj nezaměstnanosti v Plzeňském kraji
- Graf č. 6: Vývoj nezaměstnanosti v Karlovarském kraji
- Graf č. 7: Vývoj nezaměstnanosti v Libereckém kraji
- Graf č. 8: Vývoj nezaměstnanosti v Královéhradeckém kraji
- Graf č. 9: Vývoj nezaměstnanosti v Pardubickém kraji
- Graf č. 10: Vývoj nezaměstnanosti v kraji Vysočina
- Graf č. 11: Vývoj nezaměstnanosti v Jihomoravském kraji
- Graf č. 12: Vývoj nezaměstnanosti v Olomouckém kraji
- Graf č. 13: Vývoj nezaměstnanosti v Zlínském kraji
- Graf č. 14: Vývoj nezaměstnanosti v Moravskoslezském kraji
- Graf č. 15: Průměrný vývoj nezaměstnanosti v jednotlivých krajích
- Graf č. 16: Podíl nezaměstnaných osob 2005 - 2014
- Graf č. 17: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2005
- Graf č. 18: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2006
- Graf č. 19: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2007
- Graf č. 20: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2008
- Graf č. 21: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2009
- Graf č. 22 : Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2010
- Graf č. 23: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2011
- Graf č. 24: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2012
- Graf č. 25: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2013
- Graf č. 26: Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v roce 2014
- Graf č. 27 : Pohlaví respondentů
- Graf č. 28: Věk respondentů
- Graf č. 29: Rodinný stav respondentů
- Graf č. 30: Děti

- Graf č. 31: Délka nezaměstnanosti respondentů
- Graf č. 32: Dosažené vzdělání respondentů
- Graf č. 33: Vliv nezaměstnanosti na ztrátu domova
- Graf č. 34: Rekvalifikační kurzy
- Graf č. 35: Vliv vzdělání na nezaměstnanost
- Graf č. 36: Opora v nezaměstnanosti
- Graf č. 37: Finanční zdroje
- Graf č. 38: Uplatnění respondentů ve vystudovaném oboru
- Graf č. 39: Změna oboru respondentů
- Graf č. 40: Aktivní hledání zaměstnání ze strany respondentů
- Graf č. 41: Způsoby hledání zaměstnání
- Graf č. 42: Kde respondenti hledají zaměstnání
- Graf č. 43: Čas trávený hledáním zaměstnání
- Graf č. 44: Vize do budoucna
- Graf č. 45: Změny v životě nezaměstnaných
- Graf č. 46: Výskyt psychologických aspektů
- Graf č. 47: Výskyt sociálních aspektů
- Graf č. 48: Požívání alkoholu
- Graf č. 49: Rodinné vztahy
- Graf č. 50: Obavy z nezaměstnanosti

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1: Vymezení skupin osob vůči zaměstnání

Obr. č. 2: Podíl nezaměstnaných osob na počtu obyvatel

Obr. č. 3: Pyramida potřeb

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I – Dotazník pro zjištění sociálních a psychologických aspektů nezaměstnanosti

Dobrý den,

obracím se na Vás s žádostí o vyplnění dotazníku, který mi pomůže při zpracování Bakalářské práce. Veškeré informace, které budou zapsány v tomto dotazníku, jsou zcela anonymní a vedou k vyhodnocení výzkumné části mé práce. Chtěl bych Vás poprosit o pravdivé údaje, aby nedošlo ke zkreslení jednotlivých výsledků.

Velice Vám děkuji za ochotu a Vaše odpovědi.

Dotazovaný: žena muž

Věk: 21 - 33 let
33 - 51 let
51 let a více

Rodinný stav: Svobodný/a Vdaná/ženatý
Rozvedený/a Vdovec/vdova

Máte děti: ano ne

Délka nezaměstnanosti: ...méně jak 3 měsíce
3 - 6 měsíců
6 - 12 měsíců
déle jak rok

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

neukončené základní vzdělání základní střední
střední s maturitou vyšší odborné vzdělání vysokoškolské

1. Myslíte si, že dlouhodobá nezaměstnanost může mít vliv na ztrátu domova?
Ano Ne Nepřemýšlím o tom

2. Využili byste nabídku rekvalifikačních kurzů úřadu práce?
Ano Ne Nepřemýšlím o tom

3. Myslíte si, že vzdělání má vliv na zaměstnanost?
určitě ano spíše ano někdy spíše ne určitě ne

4. Kdo je Vám v době nezaměstnanosti nejvíce oporou?
manžel/ka, partner/ka rodiče přátelé nikdo

5. Z jakých finančních zdrojů žijete?
ze sociálních dávek z úspor mám jiné příjmy/přivýdělek

6. V oboru, který jste studovali/a:

jste již pracovali/a máte v plánu pracovat můžete pracovat, ale nechcete
již není možné pracovat není vysluhovaný obor

7. Přemýšleli/a jste o změně oboru pro snazší uplatnění na trhu práce?

Ano Ne Nepřemýšlím o tom

8. Hledal/a jste si již nové zaměstnání nebo se spoléháte jen na Úřad práce (ÚP)?

Ano hledal/a Ne nehledal/a Je to práce ÚP

9. Kolik možných způsobů hledání práce jste vyzkoušel/a?

žádné 1-3 4-5 6- více

10. Jak a kde nejčastěji hledáte práci?

na internetu pomocí ÚP v novinách přes známé
rozestřátím životopisů do firem nikde jiným způsobem

jakým

11. Kolik času denně strávíte hledáním práce?

žádný 1 hodina 2-3 hodiny 3-5 hodin většinu dne

12. Jaká je Vaše vize do nejbližší budoucnosti?

najít si práci začít se vzdělávat odejít do důchodu
odejít na mateřskou/rodičovskou dovolenou nemám vizi

13. Co Vám nezaměstnanost vzala?

finanční nezávislost životní troveň optimismus rodinu
zdraví nezávislost přátele pocit potřebnosti

Nyní prosím zakroužkujte Vaši volbu:

0 – stříka 1 – občas ano 2 – tak napůl 3 – většinou ano 4 – vždy

Čtíte se izolovaný od přátel, rodiny, ostatních?	0	1	2	3	4
Změnila se vztahy ve Vaší rodině od nezaměstnanosti?	0	1	2	3	4
Jste v kontaktu s lidmi z bývalého zaměstnání?	0	1	2	3	4
Vystačí Vám sociální dávky pro pokrytí všech potřeb?	0	1	2	3	4
Jste více nemocný/a než dříve?	0	1	2	3	4
Dostáváte se častěji do konfliktů?	0	1	2	3	4
Pijete alkohol a berete léky, abyste se cítil/a lépe?	0	1	2	3	4
Máte obavy z chudoby?	0	1	2	3	4
Bojíte se, že nenajdete nové pracovní místo?	0	1	2	3	4